

NYELVÉSZETI FÜZETEK.

SZERKESZTI SIMONYI ZSIGMOND.

17.

A PÁPAVIDÉKI
NYELVJÁRÁS

IRTA

BEKE ÖDÖN

VESZPRÉM VÁRMEGYE S A PÁPAI JÓKAI-KÖR TÁMOGATÁSÁVAL

HÁROM RAJZMELLÉKLETTEL.

BUDAPEST, 1905.

ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KIADÁSA.

Ára 2 korona.

A MAGYAR NYELV

A művelt közönségnek — a M. Tud. Akadémia
könyvkiadó bizottságának megbízásából — írta

SIMONYI ZSIGMOND.

Második javított kiadás egy kötetben, két térképpel és
a Halotti Beszéd és a hangok képzésének rajzával.

Ára díszes vászonkötésben 10 korona.

Első rész: A magyar nyelvnek élete. Nyelvünknek eredete és rokonai. Idegen hatások. Nyelvtörténet és nyelvelmékek. A népnyelv és a nyelvjáráások. Irodalmi nyelv, nyelvújítás, nyelvhelyesség.

Második rész: A magyar nyelvnek szerkezete. Hangok, hangváltozások, helyesírás. A szójelentések viszontagságai. Összetétel és szóképzés. Szófejtés. Ragozás. Mondattan.

*** Ajándék-könyvül is alkalmas a serdülő ifjuságnak. ***

»Simonyi Zsigmond munkája első sorban a nagy közönségnek szól, de nincs a magyar nyelvészetnek fontosabb problémája, melyről itt alapos tájékozást ne találhatna még a szakember is, a más téren működő nyelvésznek pedig ez a munka kitünő tanácsadóul szolgál minden, a magyar nyelvészetet érintő kérdésben.« (Heinrich Gusztáv, Ásbóth Oszkár és Lehr Albert — az akadémiai nagy és mellékjuttalomról szóló jelentésben. Akadémiai Értesítő 1893., 351.)

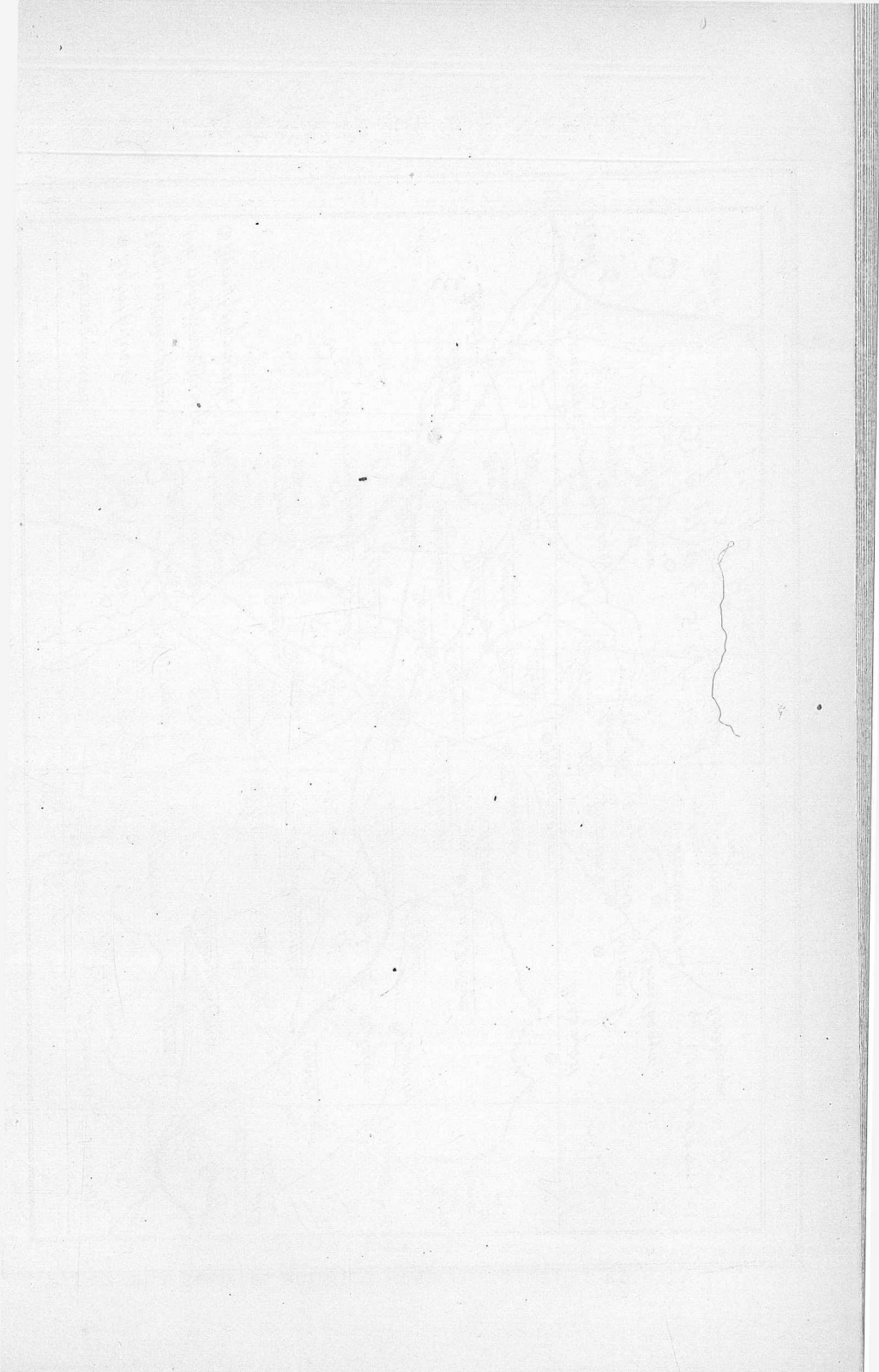
AZ ÚJ HELYESÍRÁS

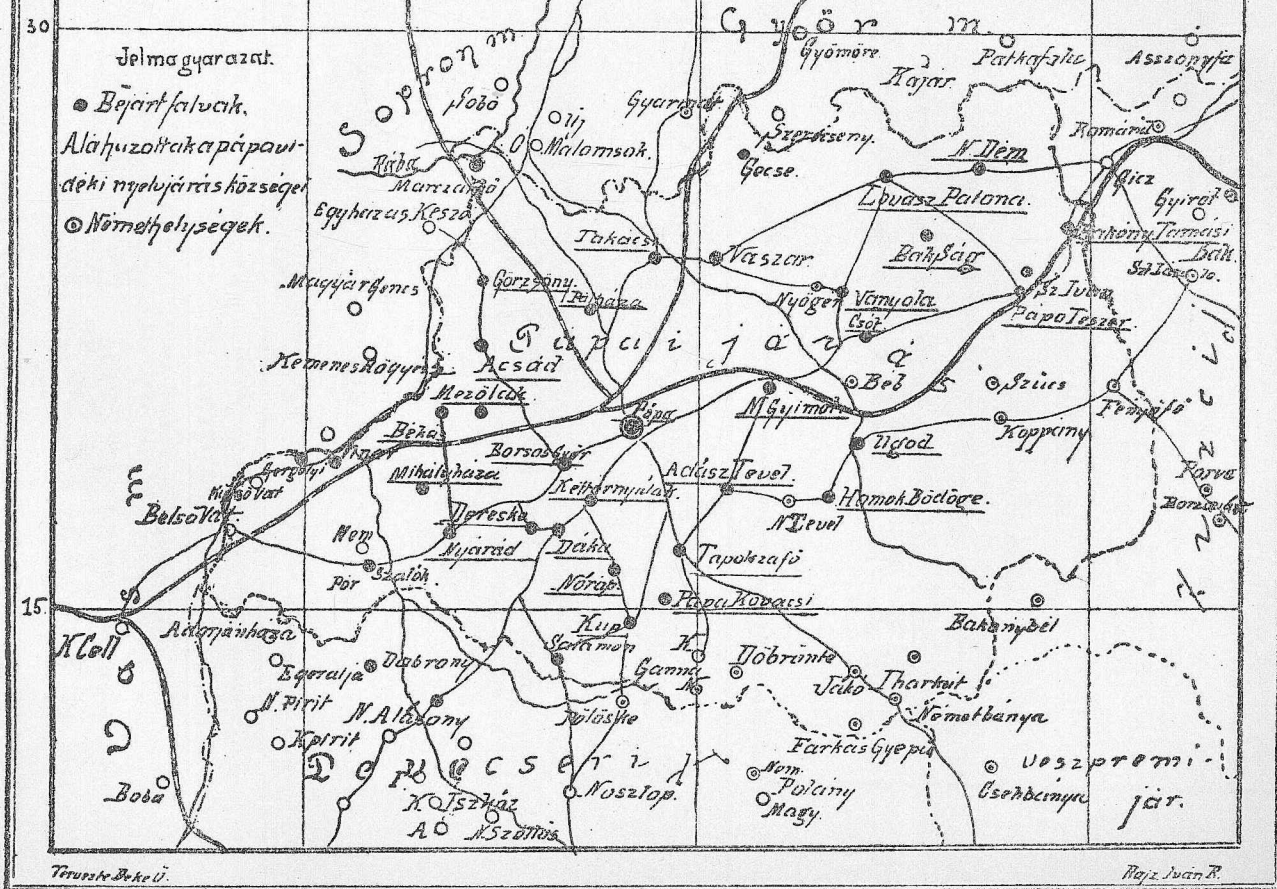
A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1903. március 14-én
362. sz. alatt kelt rendeletével kiadott magyar iskolai helyesírás
szövege és magyarázata, bővített szójegyzékkel.

Írta SIMONYI ZSIGMOND.

(Egyetlen magyarázatos kiadás, mely a helyesírási szabályoknak hiteles, hivatalos szövegét teljesen magában foglalja. Bő magyarázataival egyszersmind vezérkönyvül szolgál az Iskolai helyesírás című füzethez.)

Ára vászonborítékban I korona 50 fillér.

Beke Ödön: A pápavidéki nyelvjárás.

NYELVÉSZETI FÜZETEK.

SZERKESZTI SIMONYI ZSIGMOND.

17.

A PÁPAVIDÉKI
NYELVJÁRÁS

IRTA

BEKE ÖDÖN

VESZPRÉM VÁRMEGYE S A PÁPAI JÓKAI-KÖR TÁMOGATÁSÁVAL

HÁROM RAJZMELLÉKLETTEL.

BUDAPEST, 1905.

ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KIADÁSA.

A PÁPAVIDÉKI NYELVJÁRÁS.

A pápavidéki nyelvjárás Veszprém megye északnyugati részén van. Akkora terület, hogy megérdemli nyelvjárásaink közt a külön helyet. Csak a bejártam 37 helység közül tartozik ide 28, s északkeleti csúcsán még meg sem találtam határát. *Balassa* a Magyar nyelvjárások osztályozásában csak azért nem tárgyalhatta megillető módon, mivel a megjelent néhány közlemény* a vidék nyelvének éppen legérdekesebb, s a dunántúli nyelvjárásban külön helyet kijelölő sajátságait nem tünteti fel.

Sőt nemcsak ez a terület volt eddigelé ismeretlen a nyelvészek előtt, hanem úgy látszik a vele határos, s szintén külön nyelvjárásnak nevezhető *Marcalmellék* is, amilyen bizonyára még elég lesz az ország többi részében is, amíg csak minden egyes helység nyelvét külön nem teszik alapos megfigyelés tárgyává. *Balassa* a *Marcál* folyót két nagy nyelvjárás határának tünteti fel: a rábavidékiének és a dunántúliének. Nagyjában véve meg is állja helyét ez a fölosztás, de a mi két kisebb nyelvjárásunknak éppen nem elválasztója. — Magam alaposabban nem tanulmányoztam az utóbbit, bár kilenc falujában voltam, de az idő rövideje miatt a helyeken meg kellett elégednem azzal, hogy az én területemnek itt határát leltem, s csak azokat a jelenségeket jegyezhettem föl, amelyek itt tartózkodásom alatt felszínre kerültek.

Az idetartozó kilenc község, amelyek mintegy félkörben helyezkednek el a pápavidéki nyelvjárás körül, a következők. Északon és é.-nyugaton *Gecse*, *Vaszar*, *Marcaltó*, délen, s dél-nyugaton: *Salamon*, *N.-Alásöny*, *Dabrony* (e két utóbbi már a devecesteri járásban van), *Szalók*, *Vinár*, *Gergelyi*. Érdekes, hogy az északi részen *Takácsi*, bár *Marcaltó* és *Vaszar* közt fekszik, mégis a pápavidéki nyelven beszél. Ennek az az oka, hogy *Vaszar*

* Nyr. 3 : 238, 5 : 480, 14 : 45, 16 : 527, 575, 18 : 379.

és Marcaltó katolikus falvak, míg Takácsinak több mint kétharmada protestáns (ref. és ág. ev.). — A délnyugati részen *Békás* nyelve még *Mezőlakéval* egyezik, mert egyházilag hozzátartozik, ellenben Vinár már a Marcalmellékhez. Lakosságából u. i. a katolikusok a járás szélén fekvő Vath plébániájához tartoznak, az evangyélikusok lelkésze pedig Gergelyiben van, aki a vathi evangyélikusé is egyszersmind. A szalókiak ev. papjának székhelye Dabronyban van, amely már szintén a marcalmelléki nyelven beszél. Hangtani tekintetben annyiban tér el a pápavidéki nyelvtől, hogy az el szótag pótlónyújtással *é*-vé lesz, *éménék*, *és^űő*, *nyⁱév*, *hⁱere* (helyre), *ítⁱé* (étel), *felⁱéget*, *visⁱényi*; az *er* szintén *éⁱre*, *mⁱére*; ugyanez a hang van még a *lⁱény(-ok)* és *kⁱétoz* szókban, amelyek a pápavidéki nyelvjárásban *lⁱény*-nak s *kátoz*-nak hangzanak (de az utóbbira vö. *kéätt*). — Az *Ij* mássalhangzócsoport *ll-é* hasonul: *kertalla*, *kerülte ki*, *gondullon rám* (míg Pápán: *kertajja* stb.) — Még egy érdekes alaktani sajáttság is megütötte fülemet Szalók, Gergelyi, Vinár és Marcaltó falukban: A személynevek birtokos képzője a kérdő névmás ugyanezen alakjának hatása alatt *-ejjⁱé*: *Kejjⁱé* (v. *kⁱéjjⁱé*) *az a lud?* — *A Kissⁱé kejjⁱé, em még a T^uótⁱé kejjⁱé. Látod aszt a rⁱécⁱét, ap peig a Nímét Istvánejjⁱé.* — E vidék szókinccse is sok becses adatot tartalmaz; ezeket már besoroltam a többiekbe, mindenütt megjelölve a följegyzés helyét.

Ami most már magát a tárgyalandó nyelvjárást illeti, az az említett faluktól kelet felé esik. Kívülök a Pápa-Kovácsitól Bakony-Tamásiig terjedő német helységek határolják. A pápai járás északkeleti része még teljesen idetartozik, de hogy a zirci járásban s Győr megyében meddig terjed, még nem kutattam ki. Zirc felé nem lehet messze a határ, minthogy arra szintén jókora terület német, (sőt odébb még tót faluk is vannak), s kétségkívül ezeknek kell elválasztóul szerepelniök a sok tekintetben nyugati nyelvjárásterülethez tartozó pápavidéki nyelv és a tkpi dunántúli nyelvjárásterület között. Bakony-Ságban különben is értesültem, hogy lakik a községben egy Bakony-Szt-Lászlóból odaszármazott asszony, (amely a zirci járásnak már egészen a nyugati szélén fekszik,) s az ittenieknek legkedvesebb mulatságuk, ha beszédét kicsúfolhatják. (Mikor Ságön jártom, éppen nem volt otthon, s így sajnos, semmit sem tudhattam meg beszédje eltéréseinek mibenlétéről.)

Amint már említettem, eddigi utazásom 28 helységet sorol

a pápavidéki nyelvjárásba. Ezek nyelve, vagy pontosabban szólva nyelvtana egységes; szókincse természetesen még kettőnek sem lehet egyező. Hovátartozását illetőleg, inkább a dunántúli nyelvjárássterülethez számítom, bár átmenet (a marcalmellékivel együtt) a nyugatiból, legfőbb sajátosságai azonban ennek (rövid magánhangzó pótlónyujtás után is; *lj*-hangcsoport *-ll* é való hasonulása, az **ê* megrövidülése [*szek^her*, *teh^hen*]; az előreható illeszkedés és hasonulás, nem illeszkedő ragok) nincsenek meg, de viszont a diftongusok, a zárt hangok uralkodása, a *-hoz*, *-hez*, *-höz* rag *-ho*, *-hë*, *-hő* alakja, a mi nyelvjárásunknak is fő jellemző tulajdonságai.

Valamit a lakosságról is. A vidék népe bámulatosan értelmes. Legfőbb oka ennek természetesen az iskolázás. Majd minden faluban van két-három felekezet (akik egymással a lehető legjobb viszonyban vannak), s majdnem mindenütt mindnek külön iskolája, sőt gyakran az egy hiten levőknek még több tanítója is. Csak kevés helyen van panasz (Vaszar, Dáka), hogy százon felül van a gyerek egy tanító keze alatt. A nagyobb falvakban az olvasóköri fontos tényezői a művelődés terjesztésének. Járnak ide hírlapok is, de különben a kisebb községek lakosai is elolvassák legalább a maguk Friss Ujságját. Alig van helység, ahol a lakosság jó része meg nem fordult volna Amerikában, szülőföldjéhez azonban ragaszkodik legnagyobb szerencsében is, s ha előbb nincs módjában, halni hazajön. De aki nem is megy át a föld másik felére, az is eldicsekedhetik világlátottságával. Ritkítja párját ez a nép élelmességben. Némelyik falu egész lakossága a földművelésen kívül marhakereskedő, s »jóság«-ával bejárja nemcsak félhazáját, hanem a szomszédországokat is, de azért meg nem tanul pl. németül a számoknál egyebet, becsapni mégsem tudják őket sehol.

Nyelvükre nézve legnagyobbbrészt magyarok. Csak P.-Kovácsiban német a kath. lakosság, másutt (szintén csak a kath.-ok) csak elszórva vannak (Csóth, Vanyola, Kup, Nóráp, Marcaltó); ezek már csak maradványaik Mária Terézia telepítésének, ki a tősgyökeres magyar prot. lakosságot így akarta elnyomni, természetesen nem nagy eredménnyel. Ma a legnagyobbbrészt ezeknek is csak német neve mutat eredetükre, P.-Teszéren vannak még nagyobb számban, ezek azonban csak »gyütt-mentek« (bezármazottak), az ősi lakosság itt is magyar volt.*

* Itt tartom helyénvalónak, hogy köszönetet mondjak azoknak, akik szíves útbaigazításaikkal és segédkezésükkel hozzájárultak tanulmányutam

sikeres voltához, sőt úgyszólván lehetővé tették, úgy hogy nem mulasztatom el őket névszerint is megemlíteni: Antal Károly (F.-Görzsöny), Balla Dezső (Kup), Balog István (Vanyola), Bognár Endre (L.-Patona), Kőszegi József (K.-Lak), Neupor Béla (Dereske), Seregély Béla (A.-Tevel), Szabó Mihály (Mezőlak), Tataj Lajos (B.-Tamási) lelkész, Barabás Lajos (Acsád), Bolla Ferenc (Dáka), Borsos Kálmán (N.-Dém), Csurgai Lajos (P.-Teszér), Dovánky Antal (Salamon), Fülöp József (P.-Kovácsi), Harsányi Ferenc (B.-Ság), Horváth Pál (N.-Gyimót), Jakus Imre (Vanyola), Kis Ferenc (Vaszar), Nagy Pál (Vanyola), Német Péter (Csót), Sümegi János (Szalók), Szabó Dénes (Mihályháza), Tóth Kálmán (Tapolcafé), Váradi Kálmán (B.-Győr), tanító, — Bartalos Sándor (Takácsi), jegyző, — Kis Kálmán (N.-Alászony), budapesti postatiszt, — Horváth Kálmán (Gyimót), hivatalnok, — Sugár Jenő (Ugod), orvoshallgató urak. — Külön kell hálámat kifejeznem Győry János nyáradi, Mohácsy Lajos gergelyi lelkész uraknak, Székely Etelka mezőlaki és Molnár Irma alászonyi tanító-kisasszonyoknak, akik a gyűjtésben is tetemes részt vettek. A mellékelt sikerült rajzokért Iván Rezső, rajztanárjelölt urat illeti meg a köszönet, s a dicséret.

I. HANGTAN.

A magánhangzók képzése.

A rövid magánhangzók általában megegyeznek a köznyelvéivel. Kivételt csak az *a* tesz, amely kissé erősebb ajakcsucsorítással képződik.

A hosszú magánhangzók már majdnem mind mások.

1. A kétféle eredetű *é* hang nyelvjárásunkban is két alakban maradt meg, de egy fokkal zártabbra változva. Az eredeti **é*-ből *é* kettőshangzó lett: *kⁱéz*, *nⁱégy*, *i^en*, *szekⁱér*; megtartották azonban az eredeti hangot, csak hogy megrövidülve a következő szók: *ehés*, *esig*, *hetfi*, *keves* (De.*), *nehez*, *nehesség* (Sz.), *eszrevesz*; *mⁱécs*, de *mecset*; *mesel*, *elmetelik*, *izel*, *henyel*, — Az **é*-ből *é* lett: *szép*, *díre*, *tigéd*, *ellenség*, *kötⁱn*, *líp*, *níz*, *odaír*.

2. Az *á* hang gyenge ajakzárással képződik, amely az *á* és az *â* közt áll.

3. Az *â* hang csak e szóban fordul elő pótlónyújtáskép *âra* (l. ott).

4. Az *ó* és *ö* helyén nyelvjárásunk diftongust ejt** : *t^uó*, *h^uó*, *j^uó*; *u^oma*, *sz^uóma*; — *szeret^üő*, *mezz^üő*, *Gy^üör*.

5. Az *ê* diftongus az *el* szótag pótlónyújtása: *ê^megy*, *ny^êvem*, *l^ên* (leány).

Orrhangú magánhangzók is vannak nyelvjárásunkban *n* és *ny* helyén, de csak a szótag végén: *legⁿ*, *szögⁿ*, *asszoⁿ*, *foⁿ*, továbbá *r* és *l* előtt hasonulva: *legi~rrú*, *égye~ll^üő*, *haso~ll^üó*.

A pápavidéki nyelvjárás magánhangzó rendszere tehát a következő:

* A helységnevek rövidítését l. a Szókincsnél.

** Érdekes, hogy a nőknél a diftongizálás sokkal élesebb, mint a férfiaknál. Általában a nyelvjárás főszajátságait sokkal inkább megtartották. Oka természetesen az, hogy kevesebbet érintkeznek műveltebb és másvidéki emberekkel.

A nyelv állása	Elülső hangok		Hátulsó hangok	
	Ajak nélkül	Ajakkal	Ajak nélkül	Ajakkal
<i>Felső</i>		<i>u</i> <i>ú</i>	<i>i</i> <i>í</i>	<i>ü</i> <i>ű</i>
<i>Középső</i>		<i>o</i> <i>ó</i>	<i>ë</i> <i>é</i>	<i>ö</i> <i>ő</i>
<i>Alsó</i>	<i>á</i>	<i>a</i> <i>â</i>	<i>e</i> <i>ê</i>	

A magánhangzók változásai.

Nyelvjárásunk egyik legjellemzőbb tulajdonsága a *zártabb hangok* kedvelése.

1. *a ~ o*: *sorok, kokas, boroc, osztár, kamora*. — Az *á* után következő szótagban mindig: *lábo, sánto, hátró, korábo, várnok, vágto, láttyo, micsinájónak, jáccodozik*.

2. *e ~ ë*. Vidékünk az *ë*-ző nyelvjáráshoz tartozik; *ë* van még *e* helyén ebben a két szóban: *nëm, përc*. A szó végén általános az eredeti zártabb hang: *kívë, ekë, fejszë, estë, feketë, velë, idë, nisztë, kírnë*. — A *-be* és *-re* ragok azonban megtartják nyílt hangzójukat, valamint a *-ce* és *-nye* végű, legnagyobbbrészt szláv eredetű szók is, pl.: *pince, kemënce, cserësnye, gelegënye*.

3. Az **ë > íé*, **é > í* hangváltozás szintén a zárttság felé való törekvés (l. a hangok képzését).

4. *e ~ í*: *messzi, teli*; ezek tulajdonkép a lativusi *-é* ragból lettek. Éppen így a harmadik személyű birtokrag *-é-je* szintén *i* lett a ragos alakokban: *kezi, szemire, eszítü*.

5. *o ~ u*: *hun, hugyan, ustor, durung, bujtár, mustoha, sunka, fujt, tul* (tol), *dirimbüve-durumbüva* (Ü.); az *-ol* (*-ól*) képzők és raguk szintén zártabb alakban fordulnak elő, *gondul, parancsul; házbul, uccárul, ajt'ótul*.

ó ~ ú: *rúzsa, lü*.

ó ~ u: *uta, szabadik, furu, gyalu, jászu* (< *jászó* < *jászol*).

6. *ö ~ ü*: *gyün, gyük'ér, türül*; az *-öl* képző: *pörül, énekül*.

ő ~ ü: *ü* (3. sz.), *kü, tü, bü, bür; lü, szü*.

ő ~ ü: *tüke, üket, ütet, söprü, visü; -tül, -bül, -rül* ragok.

Nyíltabb hang zártabb helyén.

1. *é ~ e*: l. a hangok képzésénél (*ehës* stb.).

2. *o ~ a*: *magyar'ó, mat'ólla, barona, kapacs*.

ó ~ a: *küla*; a 3. sz. birtokrag előtt: *hordaja, csikaja* stb.

3. *í ~ ë*: *vëlla, vërrad, vëllagos, hërtelen, deák, éraný, këlincs, mëen, tëed, mëenk, ëstráng, ëttëembe, venýege*.

í ~ íé: *r'énya, k'ëvánkozik, mind'ég, keves h'ëjja* (Gy. PK.).

4. **u ~ o**: a latinból átvett *-um* végű szavakban, pl. *ómal-riom, fundaméntom, évangyéliom*. Azonkívül a tbs. 3. személyű birtokrag: *lábok, hátok*.

5. **ü ~ ö**: *öveg, söveg, söeg, sögfa, hőelés* (hüvelyes Ny.) *csőtörtök, fürgetűö, (fürgetyű); ökrök, tülök*.

Magas és mély hangok változása.

1. **a ~ ë** (á előtti szótagban): *vésárnap, egyérányos, dërágo, bërázdo, sëráglo, gëráblo, gërádics, tërák, këlázli*.

2. **a ~ i**: *sipka*.

3. **o ~ ë**: *pënva, pëlva, bërétva, lajtërgya* (de lajtorgya is).

4. **o ~ i**: *abrincs, adigál, kicsida, micsida* (Ml.).

5. **u ~ i**: *tik, lik, k^uódis, hosszú*.

Az egész szó mélyhangú: *f^uókászul^uódik, katroc* (ketrec), *físzkal^uódik* (fészkelődik), *szílat* (szelet).

Magashangú: *kepesztet* (vö. kapaszkodik), *gelegénye* (galagonya).

Illeszkedés: *bámászkodik*, (hátraható); *sohásë* (Te); *Kemberek* (BT. egy rét neve: kanberek; előreható).

Az ajakműködés változása.

1. **ë ~ ö**. Bár nyelvjárásunk nem *ö-zö*, meglehetősen gyakran fordul elő ez a hangváltozás. Határozott szabály nem állítható fel, csupán annyi, hogy az *l* előtt mindig *ö* van, pl.: *tisztöl, ölig, föl*, így az egyes második személyű igeragban, s az *l* végű szóokban: *tész^öö, víz^öö, vüsz^öö; sind^öö, messz^öö, gërend^öö*. Más példák: *sötít, gyöngö, röpül, gyöp, vödör*. — *Pöle* (Gy. péle, pléh: zár), *böröcsözög* (BT. vö. përcszög Cs. az igában). — Megmarad azonban e szavakban: *szög, észteke, kërész, përgëlt* (pörkölt Ml.). — Illeszkedés folytán minden szó végén *ö* van az *ë* helyén, ha az előtte való szótagban ajakhang van: *tülö, ökrö, vügyö, küttö, sütvö*.

2. **i ~ ü**: *üd^üö, j^üó üzü, szün, szünte, szüvö* (és szüpáho szüvessen), *bücske* (bicske, csipkerózsa V.), *füzet, vüsz*.

3. **i ~ o**: *oskola* (hasonulás).

4. **i ~ ö**: *üöröz* (has.).

Néha viszont az ajakhang helyén van illabiális.

1. **ö ~ ¹é**: *f¹ékut, Feny^üöf¹é, Tapucaf¹é* (Tapolcafó).

2. **ö ~ í**: *hetfi, dologtínap* (K.), *bíjebb*.

3. **ö ~ e**: *kehës, kehül, kehint*.

ö ~ e: az *ö* végű szóokban az *i* és *j* előtt: *szeretei, küllei, fejkötejë, cipellejë, vesszejë*. — Az *ü* helyén szintén: *gyüireink* (Vr.).

4. **ü ~ i**: *innep, nyig, tiker, tikrës, frísz, k^{is}üö, csermülle* (Gy.; csermülle A.), *Físz^üó* (puszta: Füz^{tö}).

A mássalhangzók.

Az *ly* hang nincs meg nyelvjárásunkban; helyén mindig *l*-et ejtenek: *g^uola, hel, sompolog, királi, selém, kevéllen*. Csupán az ilyen, olyan, milyen névmás fordul elő *j* hanggal: *ijen, ojan, mijen, de ijjen, ollan, mien* is.

Az *n* gyakran szenved jésülést: *ny^uól, fenyő, fony^uó, ónnyat, mēkkenyik, csinyátat, vinnyek*. Különösen gyakori ez a hangváltozás a szótag kezdetén; a szótag végén azonban legtöbbször orrhanggá változtatja az előtte levő magánhangzót. (L. a hangok képzését.) — Néha teljesen eltűnik: *piz, ikább, harmic, kitélen*; másutt meg analógia folytán oly szavakba is belekerül, amelyekben nem volt eredetileg: *l^uóng* (Vi. K. Gy. U.) *bung, bungat^uó, teleng, telenk, förhⁱénc*.

Az *ny* szintén csak szótag kezdetén marad meg: *legínyék, árnyik, aranyos*. Szó végén, mint az *n* orrhangú magánhangzót képez (*asszoⁿ, szegiⁿ*); de ha a következő szó magánhangzóval kezdődik, *n*-re változik: *szegin öcsⁱém, legin-embér*.

Szórványosabb hangváltozások:

1. *j* ~ *gy*: α) szó kezdetén: *gyün, gyel, gyelül, gyegy, gyegyéz, gyég, gyut, gyutányin vész* (jutányosan Te. Ml.).

β) szótag kezdetén zöngés mássalhangzó után: *borgyu, pozdorgya, lajtérgya, szomgyus; vággyo, rágyo, rabgya*.

Zöngétlen hang után *ty* lesz: *iftyu, raktya, kaptyátok, siptyok*.

2. *gy* ~ *j*: *jász, jászul, vaj, hajma*.

3. *gy* ~ *g*: *igényes, szigéllém* (A.).

4. *k* ~ *g*: *agácófa, gubaszivar, gecénn ál* (Mt.), *gunyh^uó, grⁱéta, régruta, teleng* (de *telenk* is), *guborcul* és *kuporcul*, *pérgélt* (pörkölt Ml.).

5. *l* ~ *j* (mássalhangzó előtt): *kujcs, ojt, sikojt*.

6. *l* ~ *n*: *hun, nⁱekünn; danul, tanál* (disszimiláció).

7. *p* ~ *b*: *hömbölög, káboszta*.

8. *t* ~ *d*: *mind* (kötőszó), *f^uódoz* (a »t^uódoz« hatása alatt).

9. *ty* ~ *t*: *tik*.

10. *s* ~ *zs*: *zsⁱétⁱér* (sajtár), *zs^uódⁱér* (sódar).

11. *zs* ~ *s*: *sám^uó, sind^uő*.

Mennyiségi változások.

Nyelvjárásunk egyik legszembeszökőbb sajátága a rövid magánhangzók; az *i, u, ü* hangok nem is fordulnak elő hosszan, csupán az **é*-ből lett *í, s* a pótlónyújtás által keletkezett hangok: *sir, viz, hizik, izes; ugy, ut, csufság, szur, bujik; fü, tüz, sürü,*

Néha azonban még az említett esetekben is: *idés, ippen, fölbred, szegin, legin, pinték; pótlónyújtás helyett: sziva* (szilva). *Tapuca* (Tapolca), *küdütt* (küldött). Ezekon kívül még a következő szavakban rövidült meg a magánhangzó: *Irén; Roma,*

okonyodás (alkonyodás); *szabudott, azuta, muta* (szab^uódott stb.), *üket, ütet, tüke*.

A mássalhangzókat viszont szereti megnyújtani nyelvjárásunk. Különösen gyakran nyúlik meg az *l*: *sz^üöll^üő, düll^üő, sz^üógáll^üő, kerüll^üő, csollán, ^eétöküll^ütté*. A folytonos hangok általában sokkal gyakrabban nyúlnak meg (*karr^üő, mezz^üő, firiss*), mint a pillanatnyiak (*lábbodoz, l^üógg, zugg^üő; tanitt, segitt* hosszú *t*-je valószínűbb, hogy hasonulás eredménye; vö. *tanojt, szakajt* a régi és népnyelvben). A folytonos hangok a magánhangzóval kezdődő ragok előtt mindig hosszúak: *kemínnnyen, pirossat, egísszet, boszussak*. Ez a sajátság mindenesetre erős befolyással volt a magánhangzók megrövidítésére (vö. *tanitt, elősször, utobb, visejjen*).

Megrövidült ellenben a mássalhangzó e szavakban: *ál, szál, dínye, ice* (BGy. Mt.), *káno* (kána Ml.).

Az idegen szók kezdetén a mássalhangzótorlódás elkerülése három módon történik: 1. Az első mássalhangzó elvész: *pag^ét* (spagét), *paiz, p^órhatt*. — 2. Magánhangzó közbeszúrásával: *firiss, karajcár, kovárt^é, géráblo, tэрák* stb. — 3. Magánhangzó járul a mássalhangzócsoporthoz elé: *éstráng, íspékés leves, iskátula*.

A szó közepén három mássalhangzót nem tűnnek meg egymás mellett (sőt két külön szón sem): *kömbü* (könyvből), *fírhé* (férjhez), *Káplis* (gúnynév: Kapszlis), *krumpi; aszonta, kérészfa, Györkovács* (Györgyk).

Néha még kettőt sem: *t^üőfa* (tölgyfa), *széhet, micsinyász*.

A mássalhangzótorlódás elkerülését okozza a hasonulás is. A *gy* és a határozott névelő *z*-je a következő hang szerint változik: *vattok, uh, hogy, hoh, hát, éf, fiyu, nak, kutya, ir, remég, hosz, szurgya; av, v^ót, em, mégy*. Épp így: *lj: ajja, tejjes, hajják; rl: kállát^ó, kollát, ballang, (de, tarr^ó, sarr^ó, parrag); nl, nyl, rl: ajá~l, haso~ll^ó, sí~ll^ódik, legi~rrü; mv: hammas; rs: hássos; dz: bozzás*.

A szó végén elmaradnak: *r: má, hama; t* az *-ért* ragban: *ez^éér, ház^éér; rt: minygyá* (mindjárt); *d: maj* (majd). — Az első mássalhangzó hiányzik a *jábo* (hiában) és *érce** (jérce) szókban.

Néha a szőközépen is kiesik egy-egy mássalhangzó. Leggyakrabban a *v*: *kosz, koács, füet, szüem, kúműes, hőelés, sée, kodik* (sivalkodik Ny.). — Elég gyakori a névelő és mutató névmás magánhangzós alakja ugyancsak magánhangzón kezdődő szó előtt: *a is, e is, a "ólba va"*; e szóban is: *aotán* (azután). A *đ* esik ki a *peig*ből.

Az így keletkezett (vagy eredetileg meglévő) hiátust gyakran betöltik *v, h* vagy *j* hangokkal: *div^ó, csunyávú; bih^ó, Páhor* Mt. *Pajor* ND. (Bauer), *csuhaszt* (suvaszt), *piharc* (piac); *fija, diszn^ójér, új^é, bíjebb* (bő).

Máskor meg a két szótag összevonásával kerülnek el: *há, ahá, sohásé, s^óósé, K^óócsi* (P.-Kovácsi), *f^óór, f^óóodik, f^óókszik*.

* L. elterjedését a tájszók közt.

(fuvakodik Ny. BGY.); *sunsë, terbe vaⁿ; tom, tok; muta, jápítust, j^égíssígyét, uccaj^{uó}, istállaj^{uó}, odálit, od^{uó}dom.* — Érdekes összevonás még: *mëccész, mecc velék* (mit teszesz).

Hangátvetés: *kalánis, kaláⁿ, korëla, karaláb^é, zsurmalik, bücske* (csipke), *ospitos* (Ny.).

Pótlónyújtás. Az *l* magánhangzó után rendszeren elmarad. Kivételt csak az igék tesznek az egyes harmadik személyben (*tanul, örül, talál, visel*). Hosszú magánhangzókön természetesen nem történik változás: *ál: kirá, halá, Mihá, Pⁱétër-Pá, ámos, csinyátot, szátunk, ^évátok; — él: fiére, ^éék^ét, mes^éétem; — íl: ítem, beszínyi; — ol: j^{uó} vaⁿ, sz^{uó}tam, t^{uó}nyi.*

A rövid magánhangzók azonban az *l* elveszése folytán *a*) megnyúlnak: *el: ^éétör, fel^éényi, ter^ééget, í^éé (étel); — ol: v^{uó}t, v^{uó}na, ^{uó}ókor (olykor), m^{uó}nár, sz^{uó}ógál; — öl: f^{uó}mëgy, z^{uó}öd, v^{uó}ögy, f^{uó}öd, er^{uó}ötet, t^{uó}öfa.*

β) a meghosszabbuláson kívül még egy fokkal zártabbak is lesznek: *al: ^{uó}ófa, ^{uó}óma, ^{uó}ókszik, ^{uó}ós^{uó}, f^{uó}ó mellett, t^{uó}ópa, sz^{uó}óma, el^{uó}ótat, h^{uó}ógát, cs^{uó}ónyi, mëkh^{uó}, k^{uó}ómár, lakod^{uó}óma, ^{uó}ók^{uó}ómasint, jav^{uó}óta; karr^{uó}, avv^{uó}, urr^{uó}; — az ol és öl képzős igék: vándorúnyi, gondúkodik, hatútak; türüd mëg, ^ééröpütek, gyelúnyi.* Ezekon kívül még: *dúgozik, pokúba, jászu, Tapuca* (Tapolca).

A hosszú *r* megrövidül pótlónyújtás nélkül e szókban: *“ór* (orr), *var*; nyujtással *éere, ára* (mint névmás: *ára a fára szát*; de mint határozószó: *“óra jár.*)

A *j* szintén elveszik szótag végén, illetőleg beleolvad az előtte levő magánhangzóba: *zsⁱét^ér* (sajtár), *gan^é, par^é, kar^é, tar^é* (ganaj stb.); *t^é* (tej), *ver^üöttik* (verejték), *éerütott, rütök* (rëjt), *bütül.*

II. ALAKTAN.

A szók tövei. A tő végső hangzója hosszú a rövid köznyelvvel szemben: *hála isten, körtífa*, (vö. Körtülés, dülönév), *mái nap*.

Bővebb α) egy magánhangzóval: *csívé* (csívis puska: csöves), *kehé, mihé, rizsa*;

β) mássalhangzóval: *bibaszt embér, báld, lepínt* (BT.); — *osont, kërrent* (de kërrenyik is).

A *fⁱé* (< fő)-val összetett helységnevek ragozott alakjában a tő hamis analógia folytán *l*-el bővül: *Tapucafⁱéli* határ (PK.), *feny^üöfⁱéli* erdő (U.). Epp így *oktálok a fértál* mintájára.

A hangzórövidítő töveket l. a hangtanban (méc: mecset stb.).

Néhány érdekesebb összetétel: α) birtokos: *halákêrészt, halákocsi, halottágy, karkosár, tⁱéhaszon, ludgⁱégé* (tészta), *nyakolaj* (pálinka); β) jelzős: *dologtinap* (hétköznap); *mákoskrumpisbugyelláris, cifrapac^ó* (tészták); γ) határozós összetételek: *fⁱébe-munka, fⁱéret* (^évezettem őket ef fⁱére utra); *pregnans* összetételek igekötővel: *lêfogy, lèveigzódik* az aratás; *megverg^üödi* magát a tik (vergődve megdöglik). Érdekesek még: *bⁱélêbúszhótt* (A. finnyás gyomrú), *sz^üötêhet^üös* (Ta. De. jó beszélő ember).

Ikerszók: *hímül-hámul* (híméz-hámoz), *csihül-csahul, lityég-lotyog, dirimbül-durumbul* (U.), *tímêlêg-támolog* (N.); — *csisz-csosz* (S.), *csiri-csári* (hitvány Gi., vígkedvű Vn.), *csuri-buri* (kis természetű K. PT.); *sivás-rivás, vicik-vacak*.

Szóképzés.

Ige igéből: Ritkább gyakorító képzések: *nyítál, lolyál* (Ml.), *kevercül, guborcül* (L. Gi.); *kuporcül* (Cs. Vn.), *kukurcül* (Vr. Mt.): *guggol êrifacul* ellép; *adigál; rátoppogat; doromb^éeroz* (doromból Ml.), *uszkároz, êddêgⁱêrêz* (Mh.); *csöpörög, pisorog*. (Ta.)

Műveltető igék: *szütet* (szövet), *szoplat* (Mt. szoptat); *szalajt* (Ml.).

Mozzanatos igék: *lêszakajt, taszajt* (Gi., de *taszint* Ml.). Az egyszerű m képző van meg e szóban: *futamat* (LP.).

Legérdekesebb képzője nyelvjárásunknak a gyakorító és visszaható képzők kombinációja; jelentésük a cselekvés hosszabb ideig tartó, lassú, kényelmes megtevése: *mondogal^uódik, szaglászul^uódik, tisztogal^uódik, nízégel^uódik, magába beszél^uódik; h^uogatul^uódik, faggatul^uódik, ^uódoszkol^uódik, kötöl^uódik. Egyszerű visszaható jelentésük van: táplál^uódik, f^unevel^uódik, rángol^uódik.*

Ige névszóból: *szároszt; hangalitt* (oda sē hangalitt: oda sē hallgat); — *émírged* (megmérgekesedik Gő.), *mégüd^uösödik* (főlserdül Ta.), *mégemberkédik* (emberkorba lép Ta.), *simakodik* (»még is simakoggyá, még is mosakoggyá«; gyermekversben Gy.); *megszulasul* (megeszi a szű BGY. Ml.).

Névszó igéből: A *j* képző: *kopaj* (zaj). Továbbfejlődve *i: tuli, toli* (ág); legtöbbször csúfnevekben maradt fenn: *bujji* (Mt.), *csali* (Ml., Pt.), *csoszi* (S.), *dönti* (Ml.), *vicsori* (Ml.). — Ennek változata az *é* van meg e szóban: *csapatá^té* (Sz., Al.); vö. még *csik^uót^té, cságot^té* (l. Szókincs: az eke). A főnévi igenév képzője *ny i*, az egytagú i hangszó mélyhangú igékben *ny a*: *szeretnyi, wünnny, annyi, kírnyi; innya, r^ényya, surnya, írnya*.

A határozói igenév képzője a hangtörvények szerint alakul, tehát: *adva, látvo, nízvö, kötvö, ütvo*. A *-ván, -vén* régies használata maradt egy gyermekversben: *kírvín kirtük, kírvín atta*.

Néhány más érdekesebb képzés: *halomás* (halál: »a zű halomásuk után nem tuggyák örökűnyi vagyonynyukat« U.), *talámány* (U. találós mese), *tétel* (Mh. tett).

Névszó névszóból. Kicsinyített alakok: *könnyid* (könnyű), *tarkis* (tarka Ml.).

Fosztó képzés: *üd^uötleⁿ* (fiatal: »a J^uózi *üd^uötlenyebb* mind ién; iém má kilenc esztendejé itt vagyok, ű csak h^ét«).

Valamihez tartozót jelentő képzők: vett sok *tém^érdéki* kincseket; *fiatali* barátom (fiatalkori Ml.); *világi* (világra való: »V^uót éggy asszonnak éf fija; hát abbizon nem v^uót oan igen *világi*« Ta.). — A sokat vitatott *si* képzőt egyszer én is hallottam Csóton e két szóban: *hával^uósi, zemplímgyesi*.

A középfok a harmadik személyű birtokrag hatása alatt gyakran *jabb, jebb* (amelynek *j*-je a hangtan szerint változik): *öreg-gyebb, hideg-gyebb, bolonygyabb, főnytyebb, kemínnnyebb, vínnnyebb*.

Érdekes a felsőfok képzőjének főnevekhez való járulása: *leglölkö t^tészta* (Mt. legfinomabb); *Legrüt* (Tf. a legszelső rét), *Leghéggy* (Te.) dülőnevek. (Van néhány a köznyelvben is: legvíge, legszüle, de csak birtokviszonyban.)

Elvonások: *gurgula* (henger), *esztéke*; *ördögl^uóba* (Ml., N.), *ördögl^uómba* (Vi. körbeforgató játék); *pétri* (Vr.), *pétr^uó* (Vi. petróleum), *kehé* (köhögés: kehül, kehés, kehint). — Csúfnevekben: *Csisz-csosz* (S.), *Eklend* (ND.), *Pisla* (Al.), *Szusza* (Mt.), *Pucu* (tézókló vö. ^épucul Mt.), *Székula* (beszékurál U.).

Két tulajdonnév is rövidített alakkal használatos: *Adorgyán*

(Adorjánháza, falu a devecseri járás é.-nyugati csúcsában), *Bánd* (Bánhalma; puszta Gergelyi mellett).

Szóvegyülés: *kapubábá*ⁿ (bába + bálvány); *csokrⁱéta* (csokor + bokréta Al.); *agyon-visszaver* (agyon + össze-vissza U.); *tⁱésasszonság* (tⁱésasszoⁿ + asszonság P.).

Népetimológiák: *bicégl*i (bicikli Vr.), *kínyelmes* (kínyes St.), *sáncol* (< *saccol* < ném. *schätzen*, becsül LP.), *serpeny^uőajju* szoknya (szerpentin B.). — Tulajdonnevek: *Sütfejkut* (Sédfejkut Vr.); *Lentakács* (Klein takács U.); *Nyulmajjër* (Knollmayer PT.); *Rosszészcejg* (Rosenzweig BT.); *Stiglic* (Spigel U.).

Szóragozás.

Névragozás. A birtokos személyrag az egyes és többes harmadik személyben a hangtörvények szerint zártabb, mint a köznyelvben: *velé, bíré, kezé; felüllö, tülö, ökrö; házo, lábo; — velék, szemék, vödörök, belüllök; házok, lábok.*

A j-s alak sokkal gyakoribb, mint a köznyelvben: *aptya, csánktyo, akarattya, tesvírgyë, határgyo, szérszámgyo, ad^uösszággyo, picinnyé, rokonnya, kokassa, — szabaccsággok, beszíggýék, bolonygyok.*

Az *ö* a továbbragozásban *i* lesz: *szëmit, fejire, tesvírgyitü.*

Az *ó, ö, á, é* végű szóknak e hangjuk a j előtt nyiltabbra változik: *szeretejé, cipellejé; hordaja, zsidaja, bogyaja; — felejje, mellejé, izejé; alajja.*

Egyik többes 3. személyű alakja: *ëgyyik^uőjök.*

Kétszer is ki van téve a személyrag: *kizsded korájábo* (U.), *kⁱét szarvájo v^uót* (Ta). *F^uődek vígejé* (dülönév S.), *szerelmes szem májáját!* (szent m. Vr.).

A személynévmások: *ien, (ëngëm), të, ü, mink, tik, ük* (de *üitet* és *üket*).

Birtokos névmások: *enyimⁱé, tëdⁱé, züjⁱé, mëenkⁱé, tëtékⁱé* (a *të kezetek*), a *züjⁱékⁱé*. — A kérdő névmás birtokos képzővel: *kⁱëjⁱé*.

A vonatkozó névmás: *akki, ammi, ammëllik* stb. Az *akki* tárgyra is vonatkozik: *Láttod akkit ipitëtem, házot.* — A kicsoda, micsoda kérdő névmás hasonulással *kicsida, micsida* (Ml.).

A mutató névmást nyomatékosan kétszer is kiteszik: az illető szó előtt és után: *ëszalattam Ják^uóra; nímët kössig, ëëre lë van-ë!* — *Szeretnëm, ha ide fekünnék ez a kutya-jë* — Sőt pleonasztikusan is: *niaja, niejé* (U.). — Az okhatározós *-ért* rag a képzős alakhoz járul: *azony^ér gyüttem* (Mt. Gi.); *ëjj^uő azonj^ér, mer ára fordul, am^éëre akar* (Dá.).

Itt említem meg, hogy a névelő elbeszélésekben gyakorta hiányzik (régieesség): *Másik kⁱét dëákk^uő ugyanat törtínt. Cigánt j^uól agyonvertik. Katona fölüt a zablakba. Baka gondüta a sirba ... Embërnek igën ámos v^uót a felesiggyé.*

A tárgy ragja kétszer, sőt háromszor is hallható a mutató névmáson: *asztot, asztotat, esztét, esztétet*.

A határozóragok. A superessivus ragja *nn*: *házonn, kí-mínyenn; szípenn, ötenn*.

A *-ba be* rag egyaránt felel hol és hová kérdésre: *a házba ménék, a szobábo vagyok*.

A *-ból böl, -ról röl, -tól töl*, továbbá a *-stul stül* rag nyelvjárásunkban *bú bü, rú rü, tú tü, stú stü*-nek hangzik. Az *l* csak magánhangzó előtt marad meg: *abbul a házbú gyüvök*.

A *-hoz höz* alakja: *ho, hē, hō; aszt^uóho, embērhē, ökörhō*. Csak uraskodó beszédben hallik: *f^uödhön vág, ehhöl ménék*.

A lativus eredeti ragja az *é*, helynevekben elég gyakori: *Podrárá vüszök ebidēt. Borsos-Gy^uörⁱé^e éházosodott. A tesvirēm Vinárá mēnt*. — A hely szóval szintén: *A zasszon kímēt ícaka és sötít hel^e. Annyi hel^e k^uō mēnnyi*.

A *-nak nek* az irány kifejezésére használatos: *Kinek fordul. Hajtották lē alánok. Vüszü ki a mezz^uőnek. Devecsernek^e éve-t^uölttem*.

A *-nál nél* rag *ná, nⁱé*, a *-val, vel v^uó, v^eé* alakban fordul elő: *ennⁱé, urná; karr^uó, kapáv^uó, pízsz^eé*.

A módhatározók *-t* raggal a megszokottabbak: *Valamēllest csak tudok nímētü. T^uödzs(d) szünöst aszt a káforkát (Gi.). Koráho nízvest unokájo léhetēt*.

Szintén módot fejez ki az *int* rag ebben a kifejezésben: *böketint esik* (pl. a bot, villa): *hegyével esik*. (Gi. Sz. L. N. K. Gy. Dá.)

Névutók. Fölött és fölé helyett gyakoribb a *hēgyēt* és *hēgyibe*: *A botot a kapu hēgyēt visszadöbgya a zudvarra. A birkákot hēgyibe rakta. Hēgyibe üt, hēgyibe akasztok ép párot*.

Régiség a *kül* használata e példában: *Igēn nagy tanulmányo-lēt a gyereknék városon kül* (U).

Az *éránt* (iránt) helyi jelentésében is megmaradt, de elhomályosulva, ezekben: *torony éránt mēgy* (egyenesen: torony nem is látszik. Gi. Sz. L. K.). *Eszt^etaláto, mer egisz lik éránt v^uót* (Sz. Gi. L. PT.).

Azelött, mielőtt helyett annak *előttö, minek előttö* szokásos. A *miatt* névutót *mihán* alakban mondják: *em mihán nēm k^uō hinnyi a fehrnipeknek*. (Vr.)

Ragtalan módhatározók: *azom m^uód tēt, min tēnnap; ezēm m^uód járt a harmadik pap is*.

Határozószók. 1. Helyet jelentők: *hun, ittennék, ottannék; hunnajd, onnajd, eminnejd* (de alakvegyüléssel *hunnand, onnand* stb. is); *há, idájig, odájig* (hová, eddig); *ellembátú*: átellenben.

2. Időhatározók: *mindⁱég* (eredetibb alak), *mihánes* (mihelyt), *muta* (mióta); *előbbet* (»má előbbet sokat szenvedett«), *ésőbbet*: először (Vn.), *továbbot*: később (továbbot *égyüvök* U.);

égy^uókor: egyszer (égy^uókor maj mekteszem); *mégmég*: megint; *kevés vártatva*: kis vártatva, nemsokára; *autánnik, osztánnik*.

3. Mó d h a t á r o z ó k: *sëmmähugyan* (sehogyan Ta.), *szintig*: szintén (Al.), *korányossan*: korán (A. K.), *folvástobban* (K.), *nagyobban* (A. nagyobbban kéátott).

Pleonasztikus alak: *többeken*.

Igeragozás. A tehető igék egyes sz. második személyét a tárgyas ragozásban összevonják: *évihedd, mégmoⁿhadd, mégnyerhedd*. A sziszegő hangra végződő igék az egyes 2. személyben *l*, illetőleg *u* *ö* a rag: *ész^uó, vüsz^uó, ás^uó, dúgoz^uó*. Ez az alak aztán elterjedt sok más igénél is, amelyek a köznyelvben *sz-t* vesznek fel: *verekéd^uó, káromkod^uó, lak^uó*. A felszólító módban szintén *mënnny^é, aggyá, laktyá*.

A 3. személyű *s* a *j*-vel kezdődő ragok a nyelvjárás hangtörvényei szerint térnek el a köznyelvtől: *vezetté, nízze, lehetné, üssö, kötnö*; *szurgya, dobgya, laktya, loptya, rágygyuk, verggyíték, faraggyák*.

Ri ige egyes 3. személye: *rín, kell-é: k^éék* (mëllen *orvosság^uó k^éék inyi?*).

A *siet* igtét összevonatlanul ragozzák: *siettenyi* (A.), *sietettek* (U).

Megyek ragozása a jelen időben: *mënek, mész, mëgy, mënünk, mënték, mënnek*.

A *t* végű igéknél a jelentő és felszólító mód az egyes harmadik személyben *s* az egész többes számban ugyanaz (a tárgyas ragozásban): *segittëm, segittöd, segíjjé, segíjjük, segíjjíték, segíjjík; látom, látod, lássó, lássuk, lássátok, lássák; bontom, bontod, boncsa, boncsuk, boncsátok, boncsák*.

Az *ikes* és *iktelen* ragozást nyelvjárásunk nem különbözteti meg: *észék, inník, jáccona*. Sőt még az *ik* is hiányzik néhány ige 3. személyében: *szok, mul, hibáz* (hiányzik).

Valóságos új szenvedő alak keletkezett német hatás alatt: *Ott igëm mëg lett ajándíkozva. Hugya~l lëssz évidvé* (elvive).

A *muszáj* és *kell* segédigéket együtt is használják: *muszá köllött visszagyünnöm*. (Mh.)

III. MONDATTAN.

Egyszerű mondat. Érdekes az általános alanynak ilyen kifejezése: *Aszonygyák a zembër gyerekê dëszkadarabot tüzej-jën, asztá" ëd darab sincs.*

A képző elhagyásával főnév áll jelzőként melléknév helyett: *Roma pápo (PT. U. az o rövid!). An nëm idë val"ó szármozás. Pápoi születis vagyok.*

A birtokos többes számát gyakran a birtokon is jelölik: *Lëmënt a zsványok lakásokba. Zsöll'érek f"ögggyök. Gy"ör Miskájék kemënc'éjék.*

A tárgyrag nincs kitéve néha a melléknévi igenév előtt s majdnem sohasem az infinitivus tárgyán: *sokmond"ó embër (Ta.). Szërëncse pr"óbányi mëgyünk. Akkinék ny"óc lányo van, nëm mëgy a zerd"öbe bu keresnyi, mëktalájjo a házáná is. Akki kilenc diszn"ót mëgëhet, nëm mëgy el a szomszúdba zsír kírnnyi. Ú maj "ëjár bor fejtenyi. Epër szënnyi, diszn"ó önyi, fa firiszünyi.*

Helyhatározók: *há v"ótá? — Bucsurá v"ótunk Takácsiba. Pápára vam most. — Zab alá szánt.*

Állapothatározók: *Lëv"öbe van a gyerek. "Ó kuv"óba vagyok. Utjártábo mëglátott ëd diszn"ót. Veszend"öbe mëgy a hirë.*

Az *-ul* ül rag régies használatai: *Apul tesvír csak, anyul nëm (A.). — Fizessík ki pízül (A.).*

Véghatározó: *V"ót ëg gazdag embërnek ëf fija. Mikor em mëgüd"ösödött, rossz embërnek vát (Ta.).*

Tekintethatározó: *Látást láttom öleget. (BGy.)*

Időhatározók: *Maj esztend"ö ijenkor "ëmënék 'értë. Oan tiz "óratájt lehetët — Máig is kërësztapánok hí legínkorrú (N.). — Mig (= meddig) tartana nekëm ez a píz.*

Okhatározók: *Maj mëgy"ögyul maga szërint. — Hát eszt minek ërányábú k'ërdëzëd? Hács csak mëkk'ërdësztem "ösintësig ërányábú. A kocsi ërányábo akarunk beszünyi. J"ó kinevettük a zaptyát ërányábo, hogy fíjok be tutta üköt csapnyi.*

Az összetett mondat nem sok eltérést mutat a köznyelvtől. Legfőbb sajátása abban nyilvánul, hogy kötőszót ritkábban használnak; gyakran egész elbeszélésben nincs egy »hogy«, egy »de«, egy »mely«: *Éccér v^{ót} égyy embérnek k^{ét} fja. Ig^{én} széginy gyerekek v^{ótak}; *éméntek vándorúnyi, éccér írtek égyy utho, k^{ét}felé vezetett a zut. Aszonta a v^{ínnyeb}bik a fiatallabbik öccsinek: t^é m^{énny} el ez^{em} balra, é^m még jobbra...*

A **kapcsolt mondat** ritkább páros kötőszava: *hun .. hun: Mikor a szakács osztáⁿ forgul^{ódott} égyyik konyhábul a másigba, a zasszon h u n éb bögre káosztát öntött a fazigba, h u n éd darab hus nyomott a zsebibe.*

A **választó mondatok** kötőszavai: *vaj-vaj, akar-akar: Bemisz vaj kimmaracc. A kar vész^űö, a kar nem.*

Az **azonban** eredeti időhatározó jelentését megtartotta. (Ilyenek Varga Ignác ellentétes mondatai is. Nyr. 32: 85.) *A zomba kigyütt a kiráfi. Hazamént az ördög, de a zomba m^{éggyütt} a mustoha annya.* (Vö. Magy. Kötőszók I.)

Az **egyenes és függő beszédet** a népnyelv pontosan nem különbözteti meg. Akárhányszor az egyik mondat szó szerinti idézés, a másik már nem: *Aszonta nekijj^é a katona, csak alugyik bátron, maj 'én m^{ég}felelek. — A borgyupásztor peig asz kéáttyo a zágy alú: ha a zegisz világot láttyo, akkor a borgyukat is láttyo, a zű bír^é akkor nem veszh^{et} 'é. — Ez összevegyülés eredménye az egyenes beszéd hogy-gyal: Még messzirű kijabá nekijj^é, hom m^{énny} elüllem, mer ha odairék, éccerre agyoncsaplak. — Hat pajtásso aszonnyga, hom m^{ink} má nem m^{én}ünk be ja z^űölöm^{önt}ű kiráho.*

Az **időhatározó mondatok** gyakoriak a **hogy** kötőszóval: *Bemént ép pusztábo, ott sok üdeig sz^űógát. Hog gazda lét^t, m^{éggyütt} a zöccsö. — Az érintkező előidejűség kötőszava miháncs: Miháncs begyütt a banda, az 'ürmest^{ér} minygyá m^{égillet}űódott, hogy itt má három katonánok val^ó legin vaⁿ.*

Okhatározó mondatokat összekötnek minthogy-gyal és miután is: *Mikor valamit hosztam, mindig f^űöhuszta^k a zablakig, minthogy a templom ablaktyai magossak. (U.) A mest^{ér}, miután kanászbű szármozott, abbátor v^{ót}. (Ta.)*

Szórend. Feltűnők az olyan **jelzői mondatok**, amelyekben a jelzett szó a mellékmondatban helyezkedik el. *Akki idegyün sz^{ég}, az a cságot'ész^{ég} Csak addig is nyissa ki a zajt^űöt, hal lássom m^{ég}, akki atyafijam it vaⁿ. Mer csakis akki asz járgyo, at tud valamit.*

Szintén érdekes a szórendjük a következő mondatoknak: *Az a bizonyos, a diszn^űók akkij^é v^{ótak}, aszonta nekijj^é... — Maj esztend^űö ijenkor m^{én}ék el 'érte, azír ammit nem tucc a házodná hov vaⁿ. — A kutya most is it van, ahá montam, hogy szeretn^{ím} hof fekügyik.*

Itt említem még meg, hogy a kérdésre az erősítő felelet

rendesen má (már) és csakis: *Ot v^otá?* — *Má jott. Nëm misz el innej?* — *Má nëm.* — *Az a?* — *Acs csakis ám. Nëm igaz?* — *Csakis.*

Csakis különben még 'csakugyan' értelemmel is gyakori: *Monták, hocs csakis meglétt a l'ényok. Akkor vit (vélt) hozzá: a k^omárné, hocs csakis a zü gyereké. Kitárgyo a ruháját, hács csakis ot van a szödër a mejjin.*

IV. SZÓKINCÉS ÉS NÉPNYELVI HAGYOMÁNYOK.

E részben a pápavidéki nyelvjárás szavait, kifejezéseit igyekeztem összegyűjteni, amennyire tőlem telt. Könnyen szembe-tünhetik, hogy több olyan adatot is közöltem, amely az irodalmi nyelvben szintén egész közönséges. Hogy mégis felemlítsem őket, az az oka, hogy az irodalom nyelvének, amely szókincsét az összes nyelvjárásokból meríti, egy fogalomra több kifejezése lehet; az egyes nyelvjárásokra pedig igen jellemző, hogy ezek közül melyik kifejezés fordul ott elő, s viszont melyik ismeretlen. Így pl. felemlíttem *sajtárt*, mert *dézsza* sohasem használatos, *csutorát* sem ismernek, mert *kulacs*-ból isznak, a *kacsának* a *gyomrát*, *töppörtyűjét* errefelé nem eszik meg: a *r'éce zuzája* meg a *csör-géje* esik csak nekik jól. *Kapcát* húznak a lábukra és nem *haris-nyát*, *szürüben* csépelnek és nem *csürben*.

Az egyes szók után fontosnak tartottam följegyezni a helyet is, ahol hallottam*; csak ott hagytam el, — alig egy-két helyen —

* Rövidítéseink a következők (a faluk neveit ide a nyelvjárás kiejtése szerint from lehetőleg. A lakosság számát felekezetek szerint [az 1900. népszámlálás adatai] szintén nem árt közölni. Fontos ez különösen a nyelvjárás határainál, s megérteti, mért esik a határon kívül a kath. *Vaszar* és *Marcaltó*, míg a több mint $\frac{2}{3}$ részében protestáns Takácsi ide tartozik): *A.*: Acsád (638; k. 118, r. 293, e. 225). — *Al.*: N. Alásóⁿ. (996 ev., 50 k.) — *B.*: Békás (408; 286 k., 113 e., 9 r.). — *BGy.*: Borsos-Gy^uőr (390; 171 k., 171 r., 44 e.). — *BS.*: Bako^ság (405; 391 k., 12 e.). — *BT.*: Bakon-Tamási (1030; 275 k., 726 e.). *Cs.*: Cs^ot (1393; 1161 k., 219 e.). — *Da.*: Dabrony (750; fele k. fele e.). — *Dá.*: Dáko (807; k. 261, r. 514, e. 76). — *De.*: Deréske (449; k. 241, r. 173, e. 42). — *Ge.*: Gecse (855; k. 419, e. 414). — *Gi.*: Gergőli (438; k. 81, e. 323, r. 20). — *Gö.*: Görzsöⁿ (954; k. 160, r. 648, e. 122). — *Gy.*: Gyim^ot (1125; k. 671, r. 170, e. 261). — *HB.*: Homok-Bödöge (1195; k. 475, r. 286, e. 439). — *K.*: Kup (984; k. 577, r. 324, e. 31). — *L.*: K^étornyu-Lak, hajdan Sáros-Lak (619; k. 337, r. 330). — *LP.*: Lovász-Patona (2295; k. 1212, r. 35, e. 1011). — *Mh.*: Miháházo (1192; k. 251, r. 553, e. 406). — *ML.*: Mezz^olak (1293; k. 318, r. 810, e. 200). *Mt.*: Marc^otú (1343; k. 1169, r. 29, e. 105). — *N.*: N^oráp (559; k. 383, r. 157). — *ND.*: N.-Dím (947; k. 646, e. 230). — *Ny.*: Nyárad (1350; k. 518, r. 760, e. 53). — *P.*: Pápo, hajdan Ujlak (17.426; k. 10.481, r. 2155, e. 1564. izr. 3238). — *PK.*: Pápo-Kovácsi, azelőtt K^ocsi (837; k. 663, r. 157). — *PT.*: P.-Tész^ér (1640; k. 1571, e. 29). — *S.*: Salamoⁿ (914; k. 904). — *Sz.*: Szal^ok (1090; k. 450, r. 273, e. 368). — *Ta.*: Takácsi (1444; k. 389, r. 593, e. 454). — *Te.*: Magyar Tev^é, hív. Adász-Tevel (1742; k. 204, r. 1169, e. 32). — *Tf.*: Tapuca^é(PK. 1465; k. 164, r. 1096, e. 176). — *U.*: Ugod (2190; k. 2009, r. 23, e. 33). — *Vi.*: Vinár (272, k. 231, e. 34). — *Vn.*: Vanyola (1219; k. 614, r. 31, e. 552). — *Vr.*: Vaszar, régen Szeny-görgyfalú (1953; k. 1907, r. 14, e. 24). — Pálháza pusztja: *Ph.*

ahol kétségtelennek látszott, hogy az egész területen ismeretes. Viszont ahol ki van téve a helység neve, az sem állítja, hogy csak ott ismeretes; magától értetődik, hogy minden egyes faluban lehetetlen ezt kikutatni, általánosítani azonban egyáltalán nem szabad, amint leginkább a műszavak mutatják. — Hogy a Tájé-szótárban meglevő adatokat is közlök itt (de csupán azokat, amiket magam hallottam), tettem először is azért, mert a nyelv-járásoknak a hangtan után épen a szókincs a legjellemzőbb sa-jajásága, s így e tekintetben is lehetőleg teljességre törekedtem, másrészt pedig, mert azt az érdekes dolgot szemléltetik, hogy jó-része a szókincsnek közös a nyugati nyelvjárásával.

A család.

A feleség uráról így beszél: a *z'én embërem, a mi embëriünk; a zapyok*. A férfi hitvestársáról: a *zasszoⁿ, a z'én asszonyom, a mi-asszonyunk, a feleségem, a zannyok*. A gyermekekről: a *z'én család-om, csel'éggyejem, idës sz^uógám; a z'én vírëm* (MI). A gyermek viszont: *idës* (az anyja), *idës apám*.

házi kërészt (trf): feleség De.

kissebbik uram: a férj öccse Dá BS. Bt.

öregbik uram: a férj bátyja

nenne: néni Mh.

süd^üő legⁿ: 15—17 éves legény.

süd^üő l^én: 13—15 éves leány L. N. BT; *südelik* K.

zabgyerék: törvénytelen gy. S.

Egyéb személynevezések.

bális: kereskedelmi utazó MI.

banda Ge. Vr. Vi. De. BGy. L. Vn. bokor Mt. LP. egy tömeg-ben dolgozó arató csoport.

család: cseléd (»kérdi éf fehírnípcsaláttú«) Ta.

el^üőníp: előkelőség (»a város el^üőnípé«) U.

fehér: angyal U.

füstös: cigány MI.

g^üöbölös: a hizó márha őrzője MI.

hangász: zenész MI. BGy.

háztájníz^üő: háztüznéző Gi. BGy. Cs.

járk^éll^üő: szegénylegény, zsvány.

lop^üő: tolvaj. A.

mestër: tanító (ha kettő van, a főtanító, s a másik: *tanító*.)

p^üógár: paraszt (p^üógárember, -kössig).

rotáj: jó embere (rokon, koma, barát); »nav vendígsíget csap-tak, osztám mékhitta mindën rotáját«. MI.

sz^ékáll^üő: mészároslegény U.

taligás: szállító P.

Testrészek.

- bag^uóles^uó* (trf.): száj. P.
balogszēm: balszem Ml. BGy.
balogsütü: balkezese De.
bar^uóka: oldalszakál Ml.
csánk: a hátsó láb hajlása (az állatnál) U.
farcsik: segg Gi.
gömböc: disznó, birka gyomra.
görg^uó: az emsedisznó petéfészke De.
hall^uó (trf): fül (»ojjan j^uó hall^uója v^uót«; mesében) U.
hampula Mt. Mh. *hampona* B. (trf): száj.
hátgerⁱéb: hátgerinc Mt. Vi. Ml. De. L. N.
köröm: (»mos küő ám nekēm körömrē ányí«: erejét össze-
szedni) U.
poc: has (»nappocu«) Mt.
ület: segg.
vakar^uó: a férfi nemi szerve Vr.
vaksj, vaksibilla: rossz szemü Gi.
vakszēm: a ló szeme fölött levő kis gödröcske BGy.
zs^uódiér: lapocka Mt. Vi. De. A. L. BT.
zuza: a baromfi gyomra P.

Ruházat.

- a) *férfiaké.*
- buda*: hosszú kabát BGy. K. Gy. U.
köcölle: hosszú férfikabát ND.
d^uómáⁿ: Vr. Mt. Vi. Sz. Da. S.
Dá. K. Gy. N. B. Ny.; *mándli*
Ge. BT. PT. Cs. Gy. A. Mh. De.
BGy. Gi. Sz.: felsőkabát.
frakk: ünneplő dolmány Ny.
ó^só^uó d^uómáⁿ, ó^só^uó mándli; *ó^só^uó*
rⁱékli Vi. Mh. Al. K. Cs., *kaca* Ml.,
küllí Gy. *ümög^ubátyo* Ny.: alsó
kabát.
mejjes; *mejjez^uó* Ny.: leginkább
éltesebb férfiak ruhadarabja a
pruszlik alatt; pargetből készül,
négy sarkára kantárt varrnak.
pruszlik (l. alább a nők ruhájánál).
magyar nadrág: ellenzős.
némételejü nadrág; *csizmanadrág*
LP.: gombolós.
pan^táll^uó, bugyog^uó; *tutyi* Dá.: bő
nadrág.
- bigyⁱsz* Mt. Vi. Gi. Sz. Mh. B.
BGy. BS. BT., *bugyⁱsz* LP.: kék
v. fehér vászonnadrág.
kütyü: 1. vászonnadrág Vr. K.:
2. gatya Mt.
ördög^ubürnadrág: vmi vastag síma
szövetből készült n. Vi. Ny. PT.
a nadrág *pereme*: széle, amibe
a szíjat teszik.
ellenz^uóje: az elején, amit a gom-
bolásra fölhajtanak.
lⁱé^zu^o: a férfing ujjá végén levő
tenyérnyi széles szegély, amire
a kezelőt gombolják.
mizli: a férfing ráncos eleje.
p^uóc Ge. BS. K., *fick^uó* BGy. N.
Cs., *fick^uédli* LP., *pöcök* N. *vál-
páho* Gy. *szü^upáho* Vi. De. Dá.
BT. *hercli* Al. Gy. PT. BT.:
ékalakú kis folt a férfingen a
gallér alatt.

p^üóc: hosszukás négyszög alakú foglalás az ing eleje alatt. Al. Dá.
kütyü: gatyá ML.
 a gatyá *pereme*; *perⁱém* Sz.: felső széle, amibe a kötőt huzzák.
gatyared: ránc (»redre szed«).
gatyarost: rojt.
gatyauilet: folt a gatyá alján.
p^üóc: betoldás az »égydzi« (egy vázson szélességű) gatyá elején.

b) *nőké.*

rⁱékli; *kaca* Vi. Ny. ML. S. Dá. Gy., *rici* B. LP. ND. BT.: női kabátka.
tesháll^ó: testhez simuló rékli, bőfajtájuk *beköt^üő* Vi. B. Dá. Cs.; *köcöll^üő* Vr., *köcölle* Gy.; *lapátrⁱékli* Dá., *lököt^üő* Ge. Vi. Sz. Al. Gy. Cs. LP.; *lőbö^üő* Al. K., *röpüll^üő* Sz. K. L. Cs. BT.; *totyarⁱékli* Vi. Al.; *tülemáll^ó*. PT. BT.
mecc^ttajju rⁱékli K. *mecc^tt allu* Vr.: hátul be van vágva.
*k^ef^er^anc** Ge. Vr. Vi. Dá. Cs. BS. LP. PT. BT. ND., *r^ancos rⁱékli*, *r. kaca* S. Al. Mh. De. A. L. Gy., *hacuka* Mt. Ge.: r^ancos rékli.
bluiz: blúz.
tacli: a rékliujj végén levő tenyérnyi széles szegély (ami a férfingnél a lénző) P.
purucka: Ge. Vr. Mt. Vi. Dá. Cs. BS. PT. BT. ND., *puruclik* Al. Gi. Ml., *puruszlik* Mh. N. K. BS., *puruszli* Sz., *szoknyaváll* Ny., *lajbli* Vr. Ml. De., *lejbli* N.:

mellény (a *pruszlik* változatai a férfiaké is).
serpeny^üőajju szoknya: széles aljú (szerpentin) B.
plⁱé v. *kebel*: a szoknya alján levő tenyérnyi széles bélés; arra való, hogy keményebben álljon. P.
lⁱém^ec: a kötény v. szoknya felső szélén a ráncot összefoglaló szegély P.
ümög; *pint^üő* Vr. A. Ml. De. S. ND., *pⁱént^üő* Ny.: ing.
válpáho Sz. Al., *válf^üöt* Ge. Vi. K. N. Gy. PT.: a női ing vállán levő folt.
h^üön^üópáho: *kerⁱékpáho* Vr.: négy-szögletes folt a hón alatt.
eresztik Vr. Mt. Vi. B. Sz. Al. K. Cs. BS. PT. BT. LP., *ereszt^üő* Ny., *asz^üő* A. Ml. Mh. De. L. *aszalla* BS., *uszalla* Ge.: az ing oldalában levő betoldás.
bugyog^ó; *bugyisz* L.: női alsónadrág.
zubbony: kis gyermekek hosszú szoknyája Mt. Ny.

e)

bag^üösöeg Vr.: »a zöregék visⁱetik, lapos tetejű v^üöt, magas, a perem^ef^üő v^üöt hajtva; azon szárratt még a bag^üő.«)
kapca: harisnya.
keszte: keztyű ML.
korrancs: nagy csoszogó lábbeli (eszima) Ml. BGy.
csiros: füles gomb Mh.
gagyargomb Te., *göl^üődigomb* BGy. ND., *gülügomb* Vr., *pityke* L.: gömbölyű füles vas v. ólomgomb.

J á t é k.

apacsos: bujós-féle játék, amelynél a sunyó keresése közben a bujók előszaladnak, s a sunyóhelyet az ott letett kővel v. fával megütik, azt kiáltva: *apacs* Mt.

* »it v^üöt ez a vⁱn *k^ef^er^anc*« B. (öreg ember).

cic'és: fogósjáték Mt.

csillagrugó: négy kötelű hinta BGy. BS. BT.

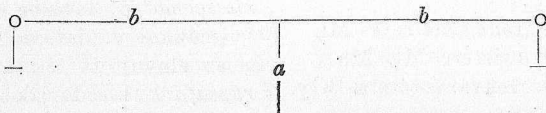
csir: írás a pénzbejátszásnál U.

csiroz 1. gombozik (gombot falhoz dob); — 2. krajcárt dob vonalra U.

karvalos: egyik tyúk, a karval elszedi ennek a csibéit. Mt.

kövecsezis: öt kavicssal való játék Ny.

ördöglú Ge. Cs. L. K., *ördöglova* Mh., *ördöglóba* Ml. N., *ördöglóba* Vi., *mágicsa* Ny.:

a duc le van ásva erősen a földbe, a felső végén keresztbe tesznek egy rudat (*b*), amely szegen körbe forgatható. Ennek két végére egy-egy kis drb fa van kötéllel erősítve. Erre ráülnek, s úgy forognak rajta.

pacát vizslek Ml. De., *pacháton* Ny. L., *borsot* Mt. Vi.: kis gyermeket háton visz (vö. *paci*: csikó).

róka: kört jelölnek, egy bele áll korbáccsal, s csak sántikálva jöhet ki; akit megüt, azt a többiek üthetik, amíg a körbe nem szabad; ha a *róka* a kör szélére lép, akkor azt üthetik, míg a körbe nem megy, v. akkor is, ha leáll. Akit megüt, az lesz az új róka. Mt.

szunyik Mt. *suny* Vn., *kumik* Vi. De. BGy. K.: a bujós játékban a kereső behunyja a szemét.

Étkezés.

aglegő: tepsiben sütött, habart tészta BT. BGy.

bere Vr. Mt. Mh. Gy.; *ber'é* BT.,

cicége Al. Vi. Ny. Mh. Ml. BT.,

krumpiporósa, -*bere*, *engemenge*, *kecskenyévő* PT.: lepényféle krumpilis tészta.

billemácsik, *istembill'éjé*, *monyamácsik*: krumpilis nudli ND. BGy.

bocskoros: 1. savanyú tojás Al. — 2. szalados tésztából tepsiben köröskörül fölhajtogatott tészta Ml. Al.

bocskoros leves: tojásos leves BT.

bukta BT., *perecmácsik* K.: kenyér-tésztából készült, rétesalakúra összezsavart sült tészta.

cifrapacó: levesbe való cikk-cakos metélt Mt. Vi. Ny. Ml.

csörge: tőportyú P. Ml.

dödölle: kukorica v. köleskásából készült galuska. Vr. Vi. Mh.

édénfa: lakodalmi kalács (ágas fát behúznak sodort tésztával, megsütik, gyertyát tesznek rá s úgy viszik a menyasszony elé) BT.

fölöstököm: reggeli (Frühstück).

fonnyadó Ny. BGy., *gurnyadó* Ny.: az a lé, amiben a hurkát megfőzik.

fújóka: kött tészta (rendesen az aratóknak viszik) Al.

gánica: isterc Gi. A. Mh. Gy.

gömböc BT., *pr'éshurka*, *tüttüs* K.: disznósajt.

görbeviz BGy., *nyakolaj* Vn. Gy., *szémviz* BGy., *vísü* Gy. (trf): pálinka.

ibreszt^üó: élesztő P.

isp^ékés leves: ecettel, tojással készített rántott leves Al. K.

kalink^üó Al. Vi. Ny. K. A. Gy., *kúcsos* BT., *rostás* K.: fonott kalács.

katraboca: savóleves Al. K.

k^üókanya: keményre főtt tojás. Vi. Ny. K.

konyty alá val^üó: édes pálinka Vi. De. K. P.

korbácsrítés: font kött rétes Ml.

kukoricaderce: isterc Mt. Mh.

lagos csusza: lekváros tészta BGy.

langall^üó: lángos.

laskamácsik: a kinyújtott tésztát a kemencében kenyér fölött megsütik, aztán megtöredelik, forró vízben kifőzik, s ha zsírba kiszedték, sós tejföllel tesznek rá Mt. Al. Ml.

lepint: lepény (»lepintét észék«) BT.

ludg^ég^é: henger alakú, belül üres, levesbe való sült tészta Mt. Vi. Al. Ny: BT.

macskanadrág: lisztés kása K. BT.

mácsik: metélt tészta Mh.

mákoskrumpisbugyelláris: sült tészta ND.

marg^üó: zsemlyenagyságú diák-cipó P.

medvet^üópu pereg: perealakú tojással készített tészta, melyet három helyen lisztezett késháttal benyomnak, s itt medveujhoz hasonló kinövések keletkeznek a sülés alatt. Al. Vi. Mh.

morzs^üó kaleves: reszelt tésztás l. Gy. PT.

nyaknyujt^üó: turós galuska BT.

nyögvenyel^üó: krumplis tészta BT.

pérgélt leves: leves pirított zöldséggel főzve Ml.

pikhercs: rétestésztából készült, darával töltött gombócféle Al. K. Gy. BT.

por^üósa: kukoricalisztből készült lepényalakú sütemény Mt. Ml. Mh.

porzink^üó PT., *porozink^üó* Al.: smarni.

rⁱénye BT. P., *rottyantotta* Vi. A. BT.: rántotta (»hazaszaladok, rottyantok éggyet a zuramnak, osztán kisz a vacsora«).

*rítésgomb^üó*c: levesbe való tészta (mákkal v. darával meghintik az elnyújtott tésztát) Ny.

rúzsafánk: kisodorják s kiszaggatják a tojással, rummal, cukorral és liszttel gyúrt tésztát, négy helyen bevagdossák késpenge vastagságú részekre, s tojásfehérjével összeragasztják. A sütés után a bevágott részek rózsaszírom alakjában szétterülnek s fölhajlanak Al. Ml.

sonk^üó: napraforgós kendér, tökmag kisajtolása után maradt kemény anyag; disznónak adják, de a gyerekek is megeszik. Al. Dá. BGy.

szalados: kicsiráztatott búzából készült édes lepényféle sütemény Al. Vi. Mt. Mh.

szalagárd^é Gy., *szalakár^é* BGy., *szalangán^é* BT.: valami sóféle élesztő; a süteménybe teszik.

szalánna: szalonna BGy. L. Gy. Vn. *szöszti^é*: a megborjazott tehén első teje. Vi. Ny. B. BGy. L. K.

tamburfasz: krumplimácsik BGy. *tur^üós pac^üó*: kockás turós tészta BT.

vajrⁱényeleves: tojásos leves K.

vinári gánica: »ér rënd k^üóbász, ér rënd gánica, ér rënd k^üóbász, míg teli léssz a lábos« Vi.

zsírbasútt: levesbe való tészta Ny.

zsírbasútt bors^üó: palacsintatészta zsírba reszelve Mt.

zsurmallik: morzsa Ml. BGy.

Butorok, eszközök.

- bakszek^{ér}* Vi. Gi. Al. Da. Ny.,
tragács N. Cs., *taragács* Vn.,
tarogács LP., *taraglács* Dá.:
 lécekből készült talicska.
- baloska*: kis kézi fejsze. Ny. Ml.
 B. L. N. Vn.
- banya*: nagy paraszt cserépkályha
 A. De. *vínasszoⁿ* Vi.
- barona*: tüskeborona (a másik *fogas*)
- bicégli*: bicikli Vr. négetimológia:
- b^üód^é* Al. Da. Vi. Ny. BGy. N.
 Vn., *kérészfa* Cs., *levél* Vn.: a
 vesszőseprű keresztfája.
- bodoⁿ*: kioldvasodott fatörzs, amit
 a kútba kövezés helyett betesz-
 nek. Vr. BGy. Dá.
- bokállo*: 1. cserépkorsó (füles, vé-
 kony nyakú, széles szájú, csücs-
 kős. Különösen régebben díszül
 fölaggatták a szobában a falra
 köröskörül); — 2. a mai széles
 szájú, bádogból való vizes korsó
 LP.
- b^üöggő*: nagy gereblye A.
- bucs^{ér}*: tyúkültető kosár (tetővel)
 Sz. BGy. N. K. Gy. Vn.
- bugyor*: batyu Ml.
- cigoⁿ*: szigony Mt.
- csáfirk^ó* Ml., *csáfirt^ó* A. Gy., *csá-
 firta* BGy.: 1. furk^ós bot; —
 2. darab (>j^ó éves csáfirta kő-
 nyeret vágott<) BGy.
- ciha*: ágyhuzat Ml.
- cseriⁿ*: keskeny fenekű, felfelé szé-
 lesedő kosár K. Gy.
- csítke*: csipke Ml.
- cs^üvískút*: szivattyús kút Ta.
- csoboll^ó*: munkások kis víztartó
 hordója. BGy. L. N.
- cs^üörül^ő*: gép, amellyel megtisz-
 títják a buzát a rostálás után,
 mieelőtt elvetnék. Al.
- csutora*: kulacs.
- dagaszt^ósz^{ék}*: a kenyérsütő teknő-
 tartója.
- dobzás* Gi. Vi. Mh. L., *t^üóddás*
 Vi.: méhkas megtoldása. Vi.
- eleveⁿsz^én*: parázs Tf.
- emb^{ér}kinz^ó** Vi. BGy. N. Bt.,
gyalogmasina Cs. Vn., *pálinka-
 g^üözös* (trf.) »mer avv^ó füttik«
 Vn.: kézzel hajtott cséplőgép.
- ferst^óg*: kis láda, amit utra is
 elvisz az ember Ml.
- fölöz^ő* söprű: szűrösöprű, amivel
 a polyvát a gabonáról letaka-
 ritják Mt.
- füles*: kétfülű nyirvesszőből fonott
 kosár ND.
- gallang*: kötő az ostor végén Mh.
g^üözös: vonat Ta.
- g^üöla*: kútgém alakú eszköz, mely-
 lyel a szalmát a kazalba fel-
 huzzák. P. K.
- gurgula*: henger.
- gyalokkissz^{ék}* Vi. Ml., *kissz^{ék}* Cs.,
kispad LP.: számolymforma padka,
 négy falába ferdén áll.
- harazsák*: csollány zsák Mt. Vi.
 B. N. Vn.
- hastuk*: mézárszékben levő hús-
 vágó tuskó U.
- halálkereszt*: a temetésnél használt
 hosszú nyelű fekete kereszt U.
- h^üókoⁿ*: rövid nyelű fejsze BS. PT.
 ND. BT.
- káforka*: a pozsonyi mérő nyolcada
 Sz. Gi. L. N. K. Cs. Vn.
- káno*: vizesedény (kanna) Ml.
- kárment^ő*: kis sekély sajtár, amit
 a borfejtésnél csap alá tesz-
 nek K.
- karsz^{ék}*: hátasszék Mt. Vi. Cs.
- kászli*: szekrény.
- katlaⁿ*: az üst tűzhelye.
- katonágy*: a leány ágya férjhez-
 menéskor meghatározott felsze-

* »A fenyve ötté v^üóna még a kitaláll^óóját, emb^{ér}zsirr^óó ill a!«

- reléssel (»^uó^s^üó, f^üó^s^üó párnó, 2 vánkus, 1 dunha, 4 leped^üó« BT., »sz^uóma zsák, 2 leped^üó, 1 dunha, 3 vánkus« BGy.)
- katyag*: vízivó edény cserépből v. üvegből (éegkatyag) Ny.
- keny^üőf^üöd*: agyag, amivel a ház falát megkenik Mh. BGy.
- kélázli*: pohár Dá. Al. Gy.
- kitt^üó*: zsáknak való parasztvá- szon (*kittölös zsák*) Ge. Mt. Vi. Mh. De. L.
- koászfa* (kovászfa): III alakú esz- köz, ami a kovászos teknőn tartja a takaró ruhát Ny. BGy.
- korba*: kosár, kbl. 1 m. hosszú, tel- jesen körülzárva; elől kis ajtó négy lábbal vagy felakasztva, BT.
- korbács*: ostor Mt.
- kupica*: kis pálinkás pohár P. Ml.
- kujcsorgya*: létraalakú eszköz; ezen eresztik a hordót a kocsiról. BGy.
- lapicka*: mosófa P. Ny.
- laptika*: kétkerekű kocsi De. L.
- lazsna*: ruha, amiben a takar- mányt istállóba viszik BT. ND.
- l^üésza*: 1. vesszőből font hústartó kosár; négy lába van, kbl. egy m. magas, teteje is van BGy. N. K. Dá.; — 2. nyoszolya Gy. BT.
- lostogvessző*: puskatöltő v. U.
- melénc*: kis fateknő egy db fából; gyúrnak, mosogatnak benne.
- nímét szür*: Ny. N. V., *nímét köpö- nyeg* L., *b^üécsi köpönyeg* BGy.: esernyő (trf.).
- nyig*: 1. a ló két lábát összekötő köté, hogy a legelőn messze ne mehessen Mt. Vi. L. (trf.: 2. feleség; »ad-é k^üé bácsi nyi- gét? — Itt gyün uram« De.).
- nyiráksöprü*: hengerded vessző- seprü.
- nyoszolya*: zsupból font ágy. Vi. Ml. Cs.
- ó^umáriom*: nagy szekrény.
- pamuk*: pamut (er. alak) P. Ml.
- pelice* Ml.: téasztütő (cső) Ml.
- pészli*: tűzhely, (»mer ha ráföccsen a víz, minygyá pészszég«) BT.
- p^üetri* Vr., *p^üetr^üó* Vi.: petroleum.
- pilinga*: a kés pengéje.
- pisla*: mécs Ur.
- pitli*: itató putton.
- pityakors^üó*: cserépből való ivó- korsó Vi.
- p^üó^ücik*: a kemence szájánál néhány téglából álló padka a lapát számára. PK. Dá.
- r^üédli*: a tűzhely sütője Ml.
- rázsa*: az óra ingájának végén levő kerek lap Ny.
- s^üétáll^üó*: az óra ingája Gi. Ny. K.
- sublat*; *sublatos ládo* Vi.: fiókos szekrény.
- sudár*: lószőr az ostor végén.
- szalu*: a végén visszahajló véső; vályut szoktak vele vájni.
- szapuföd^üé(l)*: lepedőféle ruha, ami- ben takarmányt, gazt hordanak; nevét onnan vette, hogy szapu- láskor a szapusajtár fölött is használják Ny.
- szürüsöprü*: lapos vesszősöprü nyél- lel Vi. Ny. Cs. Vn.
- tapogat^üó*: borító alakú halfogó eszköz Mt.
- tasak*: pakli (»ét tasak gyujt^üó«) BGy. Ny.
- tekeres*: posztóból v. hirtelenében kötényből készített kis koszorú, amit a fejre tesznek, mikor terhet visznek rajta. P.
- teleng*: Mt. B. De., *telenk* Vi. L. N. K.: kettős szíj v. spárpa, amivel az ostort a nyélre erő- sítik.
- t^üérák* Al. S., *trág* Da.: ganéhordó saroglya.
- tikr^üés*: fába metszett kis zsebbe való tükör. Mt. Vi. De. L. A. Cs.
- tív^üó*: a kemence száját elzáró bádóg vagy agyaglap.

topor : kis szekerce Mt. Vi. Ny.

De. BGy. L. Ph. PT.

töreggráblo : kampós, kevés fogú gereblye; a csépléskor a szalmát húzzák ki vele, a mag és a polyva pedig ott marad. Ny.

tuli ágy Vr. Vi. Mh., *tolia gy* S. Ml.

Cs. LP. az ágy alá betolható ágy.

tur^uósatu : a savót sajtolják ki vele (hasonlít az abroszpréshez, a savó kis csón folyik ki).

vonyog^uó : fanyelű vaskampó, amivel a szénát kihúzzák a kazalból Ny. Mh. De.

vony^uószék : faragószék Ml.

zsⁱét^ér : fejőke, fejő sajtár.

zsid^uózsák : harazsák, csallányzsák (legtöbnyire zs. boltosnál látják) L.

zsompor : szalmából font szakajtó kosár.

A ház és részei.

A háznak három főrésze van: a *gádor*, a *dérekak** (szobák, konyha, *kamora*) és a *hí* (pallás). Némely háznak a homlokzatán is kijjebb áll a tető, s van olyan gádorféle: ez a ház *üstöke* Gi. A gádor nyílt, s *külabok* tartják felette a tetőt, csak ritkán *ducok* (faoszlop); a *folos^uónak* már fala is van. A *fundamentomra* rakott fal rendszeren *válogbú* (*m^uór* BŞ. ND) készül, de lehet *tömts* is (»csak sárbú, keves sz^uómábú, uz *zupájják* lő *sujokk^uó kaloda* között«), *föcskerakás* (»sár meg sz^uómábú vasvölláv^uó raktyák, azom m^uód, mind a kivé mégy fűő a *zasztagra*«), már ritkább, s inkább régente divatozott a *cserímfonás* (vesszöből, aztán beverik sárral).

A szobának rendszeren csak *fűögygyő* van, a *pallása* (mennyezet; *pall^uó* LP.) is csak dészka, amit a *fügeréndák* tartanak. Rendszeren ez alá még *mestérgeréndát* is tesznek, hogy biztosabban álljon a mennyezet. A szobában van *ajt^uómög* (Ny), a *kuszk^uó* (A. De. K. Cs.): a kályha és a fal közt levő sarok; a *kuszklik* (Vi. Ny. De. A. Cs.): a tűzhely oldalában a fal felül vakablakféle, a mibe a tűzevalót teszik (Vi. Ny. De. Á. Cs.); a *vaklik* : vakablak (Vi. K. A. Cs.). A kisebb szobát *benyil^uónak* hívják (Dá. U. B. T).

A falon fut köröskörül a *sárgerénda*, a gádoros házaknál a gádor fölött levő *hullat^uó*. Mind a kettőt *koszoru*-fának is mondják (1. sárg.: Ge. Mt. Ny. Mh. De ; — 2. hullató : Vi. Sz. Dá. (a csereres háznál); — 3. a paja hullatója BT). A pallás elején, közepén és végén van az *oll^uó* két szára \wedge az *oll^uó tart^uóba* véve (Sz. Ny. Vn, *oll^uó pad* Vi., *átköt^uó gerénda* Mt. Sz. Gi. Al. S. L. Vn. LP., *át^uó köt^uó* A. Ml. Mh. De., *át^uó gerénda* Ml. Dá. K). Még erősebben az *oll^uó köt^uó* tartja össze \wedge (S., *oll^uó kötis* Vr. Ny. De. Da. L. K. Cs. LP., *kapcsul^uó g.* Mt., *fűös^uó at^uó köt^uó* Ml., *átköt^uó* Sz. (feszit^uó [csereresnél] S., *tikül^uó* G. Sz., *kokasul^uó* Al. Dá. L. BGy. Cs. Vn. LP). Sok helyen még támogatja ennek a feladatát a *szⁱé(l) fog^uó* (Ge. Vi. Dá. L. BGy. LP., *szⁱé tart^uó* Gi. S. K., *szⁱé köt^uó* Al. Vn.), amely az *oll^uó szárokat* a sárgerendával köti össze mindkétfelül. Az ollószárok találkozásánál van a *fűöszelem^un*; ez a tetőnek mintegy a gerince, vele párhuzamosan halad az ollószárok közepén a két

* »nigy *dérekra építették* : 2 szobát, konyhát, kamrát.

*vendégszelemé*ⁿ. A cserepes házaknál nincs főszelemen, s a vendégszelelemet a *ráklábok* tartják ∇ (Cs., *áll^oszék* Al. Vn. LP. BT., *láb* S). Ennek függőleges gerendája a *székláb* (Al. BT.), a *ferdék* a *kezek* (Da. BT., *kötés* Al., *h^on^oökötés* S., *kokasül^o* L. K). A gádor fölött levő keresztgerenda a *gádorfa* (Dá., *kölökgér.* L. P). A léceket a szalmatetős házaknál *föd^oéfákra* szegezik (az ollószárakkal párhuzamosan haladó rudak), a cserepeseknél a *szarufákra* (gerendák u. ott). A padlás elején az utca felől a két ollószár közt van a *tűzfal*; a tető hátulja rendszeren le van csapva, ez a *farozat*. A padlásnak az a része, ahol a tető a falat éri a *ragajja* (Ny. De. Dá. K., *ragallu* Sz. De. Al. S., *szomogyajja* Cs. Vn. LP., *szomogyalla* Ge., *gádorfölő* Cs.) a padláson kívül pedig az *észtergya*, cserepes házaknál *halkönt* Sz. Ny., *halkör* S. (eresz). A tető széle a *hullat^o* Al. K., *csurgat^o* L. Dá., *csöpög^o* Dá.

A tetőt általában *zsuppal* fedik, még pedig vagy *verik* a zsuppot (ekkor a kalász feje belül van), vagy *gicáznak*, vagyis *gicát kötnék* (*toromba* LP. BT. PT., *docska* ND. kis kérébe van kötve szalma, s ezt a lécekre kötözik). A legalsó gica a tetőn: *szoknyás gica* (Cs. Vn., *seggés gica* Al. Da. Gi. Vi. Ny. BGY., *pintölös toromba* S. LP. PT. BT., *valagas docska* ND.). Fölötte van a *kett^oós gica* (L. N. *kis gica* S., *fejes gica* Al.). A ház gerincén levő a *pup* (Ny., *szegő* S. Da. Sz. L. Dá. N. K. Vn., *szegilő* Da. Sz. Gi. BGY., Cs., *szegőtoromba* Vn. Cs. Gy. L. De. Ge., *sör^o* Ml, *sört^o*(l) Sz. Al). A sarkon a *csipke* jön le lépcsőzetesen. A szegély alatt végighúzódo léc a *csapatat^o* (Da. De. S. K. *csapatat^o* Sz. Al., *csapatatás* Cs. Vn.)

A *kerítettis* (*kert* Mt.). vagy *fonyott* (Mt., *csert^o* Da. Ml.), vagy *ültött* (Mt.), ez lehet *gyepü* (eleven sövény Mh. Dá. Cs. Vn.), amely legtöbbször *ördög^oérnából* van (*sémfüséma* Vi. Ny. L. N. K. Gy. Cs. BT., *séfüséfa* Vn). A deszkakerítés *zölöphöz* van szegezve (Da. Dá., *szégláb* Bgy).

A *kapu* vagy *külábon* van, vagy vastag gerendán: a *kapubáványon* (Ge. Vi. ND. L. P. BT., *kapubábo* De. Dá. Ph., *kapubáb^o* S. Al. Da. Sz. Gi. Ny. BGY. L. N. K. Gy. Cs. Vn., *kapuláb* Mt., *kapufa* Vi: kapufélfá). Erre illesztik rá alul-felül a *kapusarkot* (a kapunak a kapufélfa felől levő függőleges fája) a két *kapusarukvással* (S. Al. BGY. LP., *kapunyakvas* L. Cs., *nyakkarika* Dá.). A kapusarok alsó részébe van erősítve a *kapusarokcsír* (S. N., *kü^ogyökvas* Da, *kapupöckő* L. P., *serpeny^oöszög* Dá.), amin a kapu forog a *kapuserpeny^oőben* (Da. Dá. K. N. L., *tány^oér* PT., *csirfűszék* S., *fűszék* BGY., *forg^o* BT., *küszöb* LP). A kapu deszkáit a *kapuheveder* (három visszintes fa) s a *kapukéresz(t)fa* (N., *kapukötés* LP. BT., *hevedertart^o* Dá.) tartja össze. A *kapuzárnyakat* az *ütköz^o* (Da. Dá, LP., *kaputart^o* S. *tartalík* Al) akasztja meg (földbe ásott alacsony cölöp).

Az *ajt^o* részei: az *ajt^oószárfa* (*ragaszt^o* LP. BT., Vn. S: *ajtófélfa*), ezen van az *ajt^oób^oállás* (*burított* Vn.). Az *ajtószárfa* felső része, amelyik a *küszöb*szel szemben van, a *sövegfa** (S. Al. Ny. K.

* *Sövegfa* stb. a jászolon levő gerenda is, amihez az állat kötelét kötik.

Cs. LP., *sövegfa* L. Dá. N., *süögfa* Gi. Sz. Vn., *homlokfa* [a *sövegfa* a *küszöb*] Vi). Az ablak félfáját *ablaktoknak* hívják. A vasból való ajtózárnak a neve *plé* Ge. Mt. A. Ml. Mh. De. Ny. Gi. Vi. S. K. Cs. Vn. LP., *pöle* Vr. Gi. Sz. Vn. *pöle* Gy.); ennek részei a *kélcinc*, a *zavár* (Ge. Mt. A. Mh. De. Ny. Vi. zár Cs. Vn.: retesz); az ajtószárfán van az *ütköző* □ alakú vas, amelybe a reteszt betolják, s amin a kilincs nyelve fekszik.

A *kut* részei: A földben van a *kutágos*, ezen *kutgém*. A géznek egyik végére van erősítve a *kölönc* (*huzlaló* Cs.), a másikra a *sudár* (Da. S., *ustor* Gi., *kankalik* Al. Sz. Mt. A. Ny. De BGY. L. N. K. Vn, erről hívják *kankalikos kutnak* is). A sudár végén levő *köpu* (Dá. BGY. BT. *köpu* B. S. LP.), ezen pedig a *kallanytyu* (S. Dá. BGY. félkör alakú vas), amely a *vödrot* tartja. Magát a *kutat* a *kutkáva* veszi körül (*kutkámvo* BS. LP. ND. PT. BT.). Régebben a *kut* belsejébe kövezet helyett odvas fát tettek, ez volt a *bodon* (Vr. BGY. Dá.).

budár: árnyékszék Ny. N.

bürü: gyaloghíd (egy szál deszka, vagy fatörzs az árkon keresztültéve).

csántérfá: gerenda, amikre a pincében a boros hordókat rakják Ny. BGY.

favágittó: favágóhely Vr. Mt. Vi. L.

füles: ágasfa, amire szín hullatögerendája van rátéve Da. Dá. BGY.

gúróé: kukoricaszáritásra való léces épület (keskeny, hosszukás)

Da. Ph. ND.

hidas: disznóól.

katroc: baromfiak lécből készített ketrece; a *burittó* vesszőből van fonva, alul széles, felül szűk.

kertfenék: kertalja Ge.

pajta: takarmányfedő épület (oldalai nincsenek), a tető *lábakon* áll.

zölömp: cölöp Ny. BGY.

A kocsi részei.

(I. lap, II. lap 1. rajz.)

A *rud* (A) végén van a *láncartó szög* (a), vagy pedig a *kokasszög* (b); ebbe akasztják a *nyaklót* (szijból; De. Mh. K.), *nyaklókotelet*, *nyaklóláncot*, ha a ló nyakába teszik, vagy pedig a *tartóláncot* (Ml.), ha a szügybe csatolják. A szekéren *körpó* (c, — *körfü* Sz. Gi. L. Gy., *rudfej* Vn. BG. ND. BT.) van, s ebbe teszik az iga nyakszegét. A négyes ökörfogatnál még egy rudat csatolnak ehhez, ez a *tészla*. A rud másik vége ketté ágazik, s *rudszárnyának* (B) nevezik; két szárát a *juha* (C) köti össze. A rud tövét keresztezi a *förhé* (D., — Ge. Ml. BGY. N. K. Dá. S. Cs. Vn. PT. BT. LP., *förhénc* Mt. Gi. Sz. Da. Al. Ny. Mh. De. LP.) amin a két *hámfa* (E) lóg. A hámfa közepén van a *hámkarika* (d), amelyet vagy a *hántü-*

karikába (c) erősítenek, v. *vony^uószög*be akasztanak (Ny., *akasz^uószög* S., *hámfotart^uó LP.*, *hámfotasni* L.). Az eke taligáján a förhéc a rajta levő hámfával együtt levehető a rudról, s együttvéve *kisafa* a nevük. Némelyik kocsin is van ilyen, s ezen *jácc^uó kisafának* (Sz., *bótkoⁿ* Al. S. BT.) hívják. A förhéc végét a *teng^uóével* (x) a *csatl^uó-páco* (G.) köti össze. Ezen szoktak elül föllépní az ülésbe.

A *teng^uó* a *teng^uótokban* (F) forog (ND., *ánstok* Mt. Sz. Gi. S. Dá. De. Mh. Ny. Cs. *austok* L., *ástok* Al. K., *ahstok* N. *akstok* BGY., *hastok* LP.), amely a *puskával* van kibéelve. Efölött fekszik a *sám^uó* (G. — Ge. Sz. Ny. BGY. L. N. K. Cs. LP. BT., *sámja* Al., *vánkos* Mt. A. Ml. Mh. De.), amit a *teng^uótokkal cukpántok* kötnek össze (f). A *vánkoson* a *dérikszög* (h) körül forog a *fürget^uó* (H. — Mt. Vi. Gi. Sz. Da. Al. S. Dá. N. K. L. BGY. De. Mh. Ny. A., *fürgetyü* PT. BT., *förgetyü* ND. LP. BS.). Innen indul ki a *nyujt^uó* (I) s túlmege a hátsó *teng^uótokon*. Ezt a *hasl^uó* (J) keresztezi a közepén, amely szintén fölhágásra való; ahol a *nyujtó* és a *hasló* találkoznak, oda erősíti az *ágósszög* (y) az *ágost* (K). Némely kocsin a *haslón* kívül a *kocsioldalak* összetartására még *h^uón^uólánc* is van (*lánchasl^uó* Vn. *hasl^uólánc* LP.). A *fürgető*, *hasló* és a *hátsó sámó* tartják a *kocsi fenekét* (BGY. LP. *kocsideszka* Al. Dá., *szekⁱérdészka* K).

Az *ó^ud^uó* (L) rendszeren létraalakú. Két vízszintes fája a *f^uó^uó* *ó^ud^uófa* (M., — *ó^ud^uó^ufölö* Vn) és az *ó^us^uó* *ó^ud^uófa* (V), fokai az *ó^ud^uózápok* (j), de rendszeren még három *szávas* (k, — Ge. Ny. Dá. Cs. Vn. BS. LP. BT., *kötis* Gi., *köt^uóvas* K., *kötⁱé(l)vas* S.) erősíti az összetartást. Hogy az *ó^us^uó* *ó^ud^uófát* a kerék el ne koptassa, rászegeznek *kis lapos vasat* (l), ez a *dörg^uóvas* (Ml. *dörgüll^uóvas* Da. S. Dá. L. BGY. De. Mh. Ny. Cs. LP. BS., *dörzsül^uóvas* Al. *köszörüll^uó* Mt., *csiszul^uó* Ge. Gi. Vn. BT., *kárment^uó* Sz) Az oldalt a *fürgetőnél* lapos ék tartja, a *fürget^uólevⁱél* (Sz. Al. S. Dá. L. BGY. Ny. Mt. Ge., *fürget^uószög* Gi., *fürget^uófülö* Da. BGY., *fürgetyülevⁱél* BS., *förgetyü levⁱél* ND., *fürgetyü fülö*, LP., *rakonca* S. Sz. L. K. Cs. Vn. BT.), a *hátsó sámónál* pedig a *vasból levő rakonca* amit a *rakoncafészékben* a *rakonca lyukas végén átdugott kétágú szeg*, a *sas^uóka* tart (Mt. A. De., *sas* Vn. L).

A *l^uócs* (O) a *teng^uót* köti össze a felső oldalfával, ahová a *l^uócskarika* (o) erősíti, amit a *l^uócsszakállo* (r, — Gi. BGY. L. Dá. Vn., *tartalívas* Sz. Cs.) tart ott. Ez alatt levő *vasalás* a *l^uócspánt* (p). A *küllő* másik vége a *l^uócskávában* van (S, — Mt. Ge. Gi. Ny. Al. Da. Dá, S., *l^uócskávvo* BT. ND., *l^uócskóp^uó* LP).

A *tengő* végén van a *kerék*, amit a *rácsavart tészli* (u) erősít oda. Ez tartja a *l^uócs* *káváját* is. Ez alá van téve egy lapos *vasdarab*, a *burított szög* (Mt. Sz. BGY. U. LP., *burított* Ge. K. *burítottszög* Gi. Al. Ny. Mh. De. L. Dá. Cs. Vn. BS. *kárment^uó* Ge. De. ND., *pántliszög* BT.), amelyet a *kis^uószög* (Sz. Ml. L., *kerⁱékszög* S. Al. Ny. Mh. De. BGY. L. Dá.) erősít a teszlihez. A *puska* *végére* sokszor még *ütköz^uót* is tesznek (Da. Sz. Gi. L. Dá. Cs. Vn.), ha az már *kikopott*. A *teszli* mellé pedig *dobzást* (Mt. Vi. L. Cs.) illesztenek, ha *lötyög* a kerék.

A kerék részei: a *kerⁱékagy* (P), a *küll^üök* (Q), a *kerⁱékt^üőpfa* (R), *kerⁱéksin* (S). Az agyon van a két vékony *agykarika* (v, — Mt. Vn. LN. Dá. S. De., *tűkarika* A. Cs. K. Ny. Ge., *kerⁱékagyköt^üő* Gi., *agytűkarika* LP) és a két külső széles *sipkarika* (u).

Hátul van a *séráglyo* (T) az oldalfák végén levő *séráglyotart^üóra* (z) erősítve. Rendesen ennek is fából vannak a *záppjai* (*levⁱél* Dá., LP.), ritkábban *ors^üója* drótból (S). Használnak *fonyott* (Ny) és *kaloda séráglát* is (Ml. deszkából), ha homokot v. ganét visznek.

Szénás szekérre még elül-hátul *karfát* kötnek, ezekre oldalról a *vendt^üőd^üőkat*. A széna leszoritására a *nyom^üőrud* szolgál, ezt pedig *rudaz^üő kövⁱéll*el kötik le.

A *s z a n k^üő*nak van két *t^üőpfája*. Ezeket elül-hátul az *epl^ü* tartja össze.

Az eke.

(II. lap. 3. rajz.)

Két főrészből áll: a tkpi ekéből és a *taligából*. Az *ek^ü* rudját *g^üer^üend^üőnek* hívják. Ennek hátulsó részén derékszög alatt van az *ek^üfej* (B), amelyre a *korm^ü* (C, — S. Gi. Sz. Al. De. L. Dá. K. Cs. BS. LP. ND., *kormányvas* Ml. Vn., *kormándészka* Ny. Mh. BT.) van ráerősítve, erre meg a *lapos vas* (D), amely a földbe hatol. Az ekefejre ismét derékszögbe hajlik az *ek^üénád* (E), amely úgyszólván talpa az ekének, ezt meg a gerendővel a *farvas* (F, — Sz. BGY. L. Cs., *farsr^üőf* Dá. PT. LP. ND., *farpáco* S) köti össze. A szántórészek előtt a *csoroszla* (G) hasítja a földet, a mit a *csoroszlatart^üő* (S. BGY. LP. BT., *csoroszlatart^üő köttis* Al. ND., *csoroszlatköt^üő pánt* K) szorít a gerendőhöz. A csoroszlatartó vagy egyszerűen oda van szegelve a gerendőhöz vagy a *csoroszlatart^üő per^üecben* van (r, — L. Cs. Vn. a gerendő felső részén, felszíne be van vájva). A földműves a *szarván* (H) fogja meg az ekét. Az *ek^üszarvat* legtöbbször csak szeg (i) erősíti a gerendő végéhez, gyakran azonban *köpü* is (Dá. BGY. BT., *köp^üő* BS. LP). Ide szokták tenni az *észtekét* (fanyelű, széles ékalakú vaseszköz), amellyel az ekéről a rátapadt földet letisztítják.

A gerendő elején lyukak vannak; ezekbe dugják a *kakacc^üéget* (kakatszög I, — *g^üer^üend^üőszög* Dá., *vontat^üő* LP.), amely a *szánt^üőlánc*cal (K) összefogja a taligát és az ekegerendőt. A szántólánc a *taligarud* (L) alján levő kampós szegbe (M) a *huzlat^üőba* (S. Al. Sz. BGY. Cs., *akaszt^üő* Dá., *ős^üő vontat^üő* LP., *seg^üődszög* BS., *fog^ülal^üőszög*) van akasztva.

A *tal^ügavánkos* (N) jobb felén a *taligateng^üőtornya* (O, Kup) tartja a gerendőt, hogy a kerékre ne csússzon. Ahol lóval szántanak, a gyeplüt a vánkoshoz erősített *gyepl^üüszártart^üőba* (BGY., *vezet^üőszög* Gy., *sz^üőga* L.) teszik, hogy a gyepl^üüszárak össze ne keveredjenek. Ez egy bot, amelynek felső végén drótból két lyukat csinálnak. — A vánkos balvégéből a taligarudhoz ívalakban hajlik a *vez^üér* (P); ezzel a taligát összébb lehet vonni, v. szélesebbre ereszt-

teni, aszerint, amint kisebbet v. nagyobbat akarunk fogatni az ekével. Ezen is lyukak vannak, s a *vezérszég* (B) tartja a taligarudhoz. A rud végén van a *körpűő* (S, — *körfűő* Sz. Gi. L. Gy., *rudfej* Vn. BS. ND. BT.), amelyhez a *tézslát* a *cságotérszég* (F, — BGy. Cs. Vn., *csákotérszég* Al. Dá. L., *cságotaszég* LP., *csákotyuszég* BT. ND., *csikűóérszég* Sz. Da., *taligaszég* LP.) erősíti. Néhol nincs rudfej, ilyenkor kis igaalakú *csikűóé* (S. Al. Sz. Ny. Mh. Dá.) teszi meg ezt a szolgálatot.

Az *ekelű* (S. BGy.) kétágú fa, amivel a kocsizhoz kötött ekét kicsusztatják a szántóföldre.

Az iga.

(II. lap. 2. rajz.)

Igy hívják: S. Da. Sz. Gi. Ny. Mh. De. Dá. N. K., *járom* Al. Mt. Cs. Vn. BS. LP. BT., *szározfa* Ge. Két vízszintesen fekvő fája közül az egyik (A) a *fűőfa* (Ge. Mt. Mh. De. Dá. BT., *iga* N., *igafűő* Sz., *igafa* Da., *járom* Al. Cs. Vn., *vonyűő* S. Gi. Ny.), a másik (B) az *űőfa*. Függetlenül áll a két *bűőfa* (C, — *levűőfa* Ml.), amelyeket a főfához a *bűőfaszég* (c, — BGy. P. Gy. Vn. BS. LP., *igabűőszég* Dá., *pércégyszég* S. Al. Da. Sz. L. N. K., *pércszég* Cs. börcszég BT.) erősítenek. Három vasszeg is van az igában. A két szélső (D) az *igaszeg*, illetve a *járomszég* (aszerint, amint az iga v. a járom név a használt; *nyakszeg* BGy), a középső (E) a *nyakszeg* (*déricszeg* BGy.). A legtöbb igan még egy lyuk van kissé arrébb a nyakszeg számára, mikor nem egyformán húznak az ökrök, hogy a gyöngébben húzóknak nagyobb helye legyen: ez a *hamislik* (d, — *segídlík* L).

A kasza.

(II. lap. 4. rajz.)

A kasza *nyakát* a *nyűélre* két karika erősíti: a *kisörv* (c) és a *pados örv* (D). Ennek a *padjába* (d) nyomul bele a kaszanyak *csirja* (i, — A. *pöcs* Al. Da. Gi. Ge. Ny. De. Dá., *pöckö* S. K. N. BGy. Cs. Vn. LP. ND. BT.). A kaszára derékszögben hajlik a *takarűő*, amely a gabonát rendre dönti. Ez a kaszanyél végére a *köppüvel* (Al. BGy., *kaszapipa* S. Gy. BS. LP.) van erősítve, a nyéllal pedig a *takarűőpáco* köti össze. — A nyél közepe táján van az *öregkacs* (E), a végén pedig a *kis kacs* (F). — A *bögör* olyanforma eszköz, mint a gereblye, három foga van, s a kaszára kötve használáskor a rendeket nem engedi oldalt esni, hanem a lekaszált buza előre egymásra borul, és így könnyebb markot szedni (Ml.). — Rendesen hordanak magukkal az aratók szarvból készült *tokmánt*, s ebben tartják a *kaszakút*.

A földművelés.

Háromszor szántanak: 1. a *tarr^uőszántás* (az első *bérázda* meghuzását *mégbarázdulásnak* nevezik), 2. *kever^uőszántás*, 3. a *vet^uőszántás*. A keverőszántás után *gan^uéznak*, s mindenik után *fogasúnak* meg *gurguláznak*. Ha nem nagyon *göcsörtös* a föld, akkor csak *tüs-kéznak* (a tüskeboronával). — A kövér levelek hegyeit levágják, ez a *sásulás* (De. Ny.) v. *sarr^uózás* (LP.). — Az aratáson *markot szénnek* (Vn. Cs. LP. Gi) v. *kett^uőznek* (Ge. Vi. Gi. Sz. Ny. BGy. Dá. L. S. Vn LP. BS.), *kⁱév^uét kötöznek*, azután *összekepe^uének*. A *tarr^uót*, mikor még nem *géráblázták* össze a *naggérábláv^uó* v. *b^uógg^uóv^ué* (Vi. Dá. A. Cs. LP.), *kuszának* (*hulla* Ny.) hívják. Az összegereblyézett sor a *kuszarénd* (Gi. B. Dá.), *csibe* (A. Cs. LP.), *csiberénd* (B. S.), s ezt a *sarr^uóv^uó* szedik össze. — A *kíviket* *kérészbe* rakják, a kereszttek együtt teszik a *kept*. A keresztben a legfelső a *pap* (S. Da. Al. Sz. B. BGy. A. Dá. Vn. LP. BT.) v. *pup* (Gi. Sz.). Azért nevezik papnak, mert azelőtt a pap része volt. A pap alatt keresztben van a két *válkivé* (LP. BS. BGy. Dá. Da.) v. *kepeláb*, a legelső a *rud* (S. Al. Da. BT. LP.), ha 18 kéve egy kereszt, a *rútök kivé* (BS. BT.). — Ezután jön a *betakarulás*, v. i. a gabnát a *szűrűbe asztagba* hordják. Az asztagnak van *feneké*, *fala* és *hajazata* (»mosmá hajazzunk«). Itt marad a gabna egész az *irtetésig*. Az irtetés történetik *masináv^uó*, vagy úgy *nyomtatták* vagy *cstpülük*. A *sz^uómát* aztán *kaz^uóba* rakják.

agsz^uéna: az első széna (a második a *sargyu*).

hel: kis szekér (széna) Dá. K. N. L. BGgy.

hel: eh hel birtok: bizonyos nagyságú terület, amely községenként változik pl. ND. 50 hold, S. 48, BGy. 40 hold. *Éh hel* föloszlik *fⁱé h^uere*, *fértálokra* és *oktálokra*.

katona Ny. Vn, *lovas* Mt. Bt, *h^uézagos fej* Ny: 1. üres kalászfej. 2. katona Gi. lovas LP. BS.: a kaszát kikerülő fűszál.

kláho Vi. L. N. *kaláho* Mh. De. K. *kalaha* Ge. Gy. *kolha* Mt: a kalász bajusza.

mégye: mészgye, két szántóföld határa (*eleven* m, ha kiengedik ott nőni a füvet, különben *járt* A).

ocs^uó: a gahona ajja; *rostajja* Cs., *-alla* Gi.

páskom: közös legel^uó.

petrénce: kis szénarakás.

rázott kevert takarmány (széna szalmával v. zöldséggel) Mt.

Vi. Mh. De. L.

szülesig: takarmány Ml. BGy.

törek: a cséplőgépből kihulló szalmatörmelék és polyva.

A kapások.

A krumpi, répa, kukorica. *Ütetetteknek* is mondják (Cs.). Az *és^uó kapállást* (Cs. LP.) *parragulásnak* (Ny.) és *parragára kapálásnak* hívják. Azután *luggúnak* (lyukat kapálnak LP. BS. Al. Da. Dá. S. BGy.), *ütetnek*, *mégt^uöttik*. A kukoricát *fattyazzák*, a répát

mëggyezik (csak egyet hagynak meg egy helyen, a többit kiszedik Cs. Vn. BT. LP. De. Ny.). Ha ismét kinő a gaz, a földet *mëk-huráják* (Mt. BS. BT. Cs. Dá. Vn. LP.) v. *mëksarabújják* (Da: gyöngén megkapálják). — A répalevél leszedése a *csimázás* (De. BT.) v. *csirázás* (Sa. Al. Da. Sz. Gi. Dá. N. BGY. Cs. Vn. BS. SP. ND.).

A kender.

A kendert *élvetik*, mikor megnőtt, *kinyüvik*, *k'évébe* rakják, *mëkszarogattyák*, (néha le is *csépülik*), *eláosztottják*, *kimossák*, megint *mëkszarogattyák*, *mëktörük*, *mëktiporgyák*, *mëggyarattyák a gerebénén* (gerebész Gi.), *tekercsbe kötük*, *mëkfonnyák*, a *mat^uóllán kötetbe veszik* (*mat^uólláják* Cs.), *mëkkelesztik* (De. Ny. kemenecében hamuval összekeverik) v. *mëkkozlattják* (Dá. LP. BS. hamuba rakják a sajtárban, lepedőbe zabszénát, három vasfazékkal forró vizet ráöntenek [ez a *ko^uól*]) aztán *csurgóra raktyák* (Dá. S.: ruhába hamut öntenek, azt ráterítik a szapuló tetejére, azon keresztülsurog a lug a fonálra, a lyukon kieresztik, újra ráöntenek három-ötször). Másutt a kotlatás és csurgóra rakás helyett a kelesztés után csak *megmossák*, vagy pedig *mëgszapújják* (De., *kukszapuba raktyák* B., *f^uökuskújják* Dá. S.: gyengébb lugba teszik), *mëgmincsilik* (szappant elapritják, megfőzik, kis zsirt tesznek bele, ráöntik, hogy fehér legyen), *kiterégetik*, *mëgszárod*, *f^uögombolttják*, *mëgvetik*.

A kóc fajtái: *szösz* (Ny. LP.: finom), *csöppü* (hitványabb Ny. Cs. LP. De.), *gerebénajja* (Dá. szintén), *kacsa* (Dá. S. a legfinomabb).

Növények.

agácifa: ákác.

bozogáⁿ: kakanemű növény (vas-tag fejjel Al. P.).

buborka: uborka.

bücske U. (bicske, csitke Ml.): a vadrózsa gyümölcse.

csenikés: füzes Ml.

csöpⁱéte: kis bokor (*csöpⁱéti*és: erdő-rész v. legelő, ahol kis bokrok vannak) Vi.

csörg^üöfű, *csermülle* A., *csermille* Gy.: vmi gaz.

csuhu A. BS., *csuhik* A. Dá.: kákaféle növény.

dénye: dinnye.

diszn^uóparⁱé: egy gyomfajta A.

epéfű: ezerjófű Vi.

gabáncsos b'éka: hinár Mt.

gelegénye: galagonya De.

gegénye: jegenye PK.

gilice: tüskés gaz A.

gyüv^üötⁿ: futógaz A.

istenátkozta túske: vmi túske-faj Gi.

kákics: pitypang (tejelő gaz) A.

kocsikos: csuhu Ny.

kosz: aranka (a lóhere v. lucerna közt Ny. BGY.).

kukorica címéré: a k. virágja Cs. Vn.

kütyü: a gyümölcs tartója (makk, gabona tokja) L.

l'éha: kukoricapolyva Mt. Vi. Mh. Vn.

láminta: gaz A.

máacsonya: tollas gaz A.

nyul^uónyárfo L. N. Dá. BGY.: sudár nyárfa PK.

pal^uóc: gabona közt termő gaz A. *pátrác*: páfrány A.

petrezirom: petrezselyem P.
pipitér: margaréta A.
pölkédük: a kukorica pölyhe De.
 Mt.
pörgye: gaz P. Mh.
pösös (szilva): túlrett ND.
részeges árpo: amiben fűmag nőtt
 LGy. Dá. BGy.
szelénce: orgonavirág L. P.
totyakörte: lágy, barnabélű k. P.
tűöfa: tölgyfa Gö. De. (vö. *tölös*)

tökössziva: vmi rovartól megszárt
 s ennek folytán hosszukás,
 görbe, sárga színű szilva K.
tusa: a kukorica csutkája P.
vad^uóc: gaz A.
vadpasztérnák: gaz A.
vetett szár, Al. BGy. Dá. ND.,
kukoricaszár Da., *sűrűkukorica*
 K.; *csalamadⁱé* L. ND. BT.:
 takarmánynak vetett kukorica.

Állatok.

tyúk: tyúk.
gⁱérce; *iérce* Sz. Gi. Mt. Cs. Vn.
 BS. LP. ND. BT.: jérce.
kappaⁿ: herélt kakas.
paszkonca: hermafrodita tyúk.
p^uóka: pulyka.
rⁱéce: kacska (ezt sohase mondják).
himés: kan réce Ml.
csörg^üő rⁱéce: vadréce Ml. BGy.
 Dá. (átvitt ért.: csacsogó gyer-
 mek Ml.).
zsiba: kis liba.
gⁱérce v. *toj^uó*: nőstény lúd.
papos lud: fején kis fekete folt
 van Gi. Sz. S. K. N. Cs. Vn.
 BT.
téglás lud: a hátán »vörhenyegés«
 v. fekete foltos Sz. S. N. K.
 BT.
süd^uő: a disznó 1—1¹/₂ évig.
emse: nőstény disznó.
elⁱóhasi diszn^uó: első malacos.
göbe; *emse herélt* LP.: herélt nős-
 tény disznó.
ártáⁿ: herélt kan.
béce: borygy Gi. K.
üsz^üő; *üsz^üőborggyu* Ml.: nőstényb.
tin^uó: herélt marha.
raci A. N.; *rack^uó* S.: kevert
 svájci tehén.
kulí v. *csira tehén* Sz. Gi. Vi.
 Ny. De. A. N. BT.: kis tehén,
 szarva lefelé áll; 2. *csira* K.
 vöröstarka t.

g^üöböl: hizlalt marha.
abajnoc: kevert marha (gabona is)
 Mt. Vi. Sz. Ny. B. L. Vn.
paci: csikó Dá. N. (a kis gyer-
 mek mondja).
mé~lú v. *monyos*: csödör.
herélt: herélt ló.
digdánccs: gebe Mh. De. L.
j^üószág: 1. emlős háziállat (2. ga-
 bona) Ge. Ml. Ny.
hajszás: jobb felül befogott ló,
 ökör K. Vn. LP. BT.; csak
 az ökör S. (a ló: *rudas*).
csálⁱés: bal felül levő ló, ökör K.
 Vn. LP. BT.; csak az ökör S.
 (a ló: *nyerges*); Acsádon a ló is.
 ökör is mind a négy elnevezés.
csálⁱé, hozzád: balra, *hossz, tüled*:
 jobbra (ökörtelőlő szó) *hú még*
 P. BGy., *hük meg* Gi. Cs. Vn.
 vissza (vö. *hükkütet*, ökröt).
csatáz (a tyúk) kotkodácsol Sz.
 Vi. Ny. N. L. Gy.
t^üögyel: 1. a tehén: nő a tőgye
 L. Vn., 2. a méh: a rajzás
 előtt kiülnek a kas szája elé,
 egymáshoz kapaszkodva csüngen-
 nek s hasonlítanak így a tehén
 tőgyéhez Ml.
A ló betegségei: *nyulszáju* (nem
 tud j^üő leg^ényei), *kos^uóru*, *kap-
 tás* (a körömházon csontkinő,
 vés), *himp^uókos* (»inábo buck^uó
 vaⁿ«), *hámsikitt^uó* (fulladozó)-

- karr^uórág^uó* (>a jászufát, kocsi-
rudat harabdájo, asztány nyög<).
Párosodás: a kakas *cicer^éél*, a
macska *bagzik*, a kutya *forog*,
a disznó *mëggörög*, a ló *födöz*. —
A tehén *üzekedik* (folyat), a
ló *sállik*, a kutya *koslat*. —
A kutya *kölkezik*, a disznó
malacozik, a ló *vemhëzik*.
A baromfiak hívása: tyúk: *tyutyu*
ne Da. S. K. BT. LP.
csibe: *csicsi ne* Da. S. K. BT.
LP., *ne pitye ne ne* Ml. Gi.
réce: *lilili* S. K. BT.
- liba*: *buri ne buri* S. K. U. BT.
tyúk hajtása: *hëss^é të* K. S. BT.
réce: *ruc të* K. S. BT.
liba: *lele* S. K. BT. *vëdd^é të* Te.
bodobács: *katicabogár* L. N. K.
Gy. BGY.
csereb^uók: *cserebogár* Sz. Gi. L. De.
csimasz: a cserebogár kukaca Gi.
BGY. L. N. K. Vn.
csuri: *veréb* BGY. PT. BT.
madár: *veréb* Mt. Mh. BGY. K.
muszlinca: vmi apró bogár (nem
szunyog, mint Nyr. XVI:528.)
Vi. Mh. De.

Butaság, hülyeség.

- bol^uókás*: félbolond, hülye Mt. Sz.
De. A.
böszme: félkegyelmű Mt. Sz. Ny.
Ml. B. L. Vn.
cs^éétke: bolondos, aki úgy tesz,
mintha nem volna helyes esze
Ny.
gyagya: együgyű Ge. Mt. Vi. B.
De. A. L.
gyüge: bamba, hülye Mt. Ml. De.
kajla eszü: nem helyes eszü Vn.,
(lefelé görbülő szarv Gi. L.);
>mijen *kajla* tetelei vannak<
Mh.
keleb^uóla Ga. BGY.; *kelek^uóla* Gi.
Vi. Vn.: hebeburgya, aki össze-
vissza beszél.
kesuka: félbolond.
sike-b^uóka: szeleburdi Mh. (na-
gyot halló Vi.); *süke-b^uóka*:
együgyű De. Ph.
süsü: hülye Mt. A. Mh. K.
toszonkos: ügyefogyott, gyámolta-
lan Vi. Ny. B. BGY. L.

Soványság.

- gërnya*: sovány A.
nápic: u. a. Ml. De. P.
nyiszlëtt: vézna, sovány Gi. L. P.
tartatlaⁿ (ló, gyermek): sovány Mh.

Elmaradt növésű.

- csöp^étés*: kistermetű (ember, állat,
növény) Ge. Sz. De. B. L.
mëgcsünt (állat) növésében elma-
radt BGY. N. BT.
poszátó (csirke): u. a. Gi. Cs.
poszka: elmaradt növésű, sovány
Mt. Vi. Mh. De. N.

A sületlen kenyér.

- copákás*: Vi. BGY. L. N.
peszmëg: Mt. Vi. De. N.
szalánnás: Vi. Mh. De.
záklás: Vi. Mh. De. L.

Részegség.

becsudákozik : becsíp BGy.
beszopik : becsíp Gi.
be van maszatúva : u. a. PT. BT.
be van székurávo : becsípve Vi.
 Ny. B. BGy. Vn.
be van tüürüközvö : részeg BGy.
b^uókás : u. a. Ge.
f^uó van ^uötözve : u. a. PT.

kapatos : u. a. Vi. Ny. BGy.
k^uótyagos : ittas Ge. Vi. Ny. BGy.
 L. N.
pity^uókás : u. a. Gi. BGy. N.
zan^uótos : u. a. Mt. Vi. Mh. De. N.
záklás : u. a.
zs^uólás : 1. ittas; — 2. katzen-
 jammeres Mt. Vi. Mh. LN. BT.

Az eső.

bugyborékul : visszapattannak a
 cseppek a földről A.
csöpörög : cseppekben esik A. P.
lanyház^uó ess^uó : »könnyü, nem sok,
 j^uó üd^uó va ~ r rá« Mt.

pásztás ess^uó : egyik darabon esik,
 a másikon nem Mt.
r^uótába esik : u. a. L.
szemetül : kis cseppekben esik A.
szítál : ritka cseppekben esik A.

Egyéb tájszók.

a) *Igék.*

abajgat : zaklat LP.
beálítja (a marhát a vásárba) : el-
 adásra viszi. Mt.
belekotál (más dolgába) : beleavat-
 kozik P.
b^uócorog : támoiyog (a részeg, kis
 gyermek) Gi. Sz. L. BGy. Vn.
börzöget Gy. BGy., *mégbörzint*
 L. : a szénát elteríti.
bugyog^uózik : közösül Ml.
cikákul : fulladozik, ha valami a
 torkon akad, s e közben krá-
 kogó hangot ad. Gi. Sz. De.
csahul : fecseg Mt. P.
csesztet : könnyedén érint (»az eké
 csak csesztetté a f^uódet«) Gi.
 L. BGy.
csuhaszt : lop. K. BGy.
csuvaszt (hazudik) : Gi. Sz. L. N.
dávorikul : mulat, dözsol Ny. L.
 BGy. N.
dob : nad dobva-fakadva mént haza
 (nagy mérgesen) A.
doktorul : gyógyít Ta.
ébokrosodik : elcsaládosodik Mt.

édödög : eltrécsel, elfecseg Gi. Csⁿ
eklendéz : láb alatt van Gi. L. Cs.
élazsnakul : megver A. De. L.
elosont : eloson Mt.
elüti : megjárja, elfogadható (»ez
 éppen elüti«) Tf.
enyelég : lassan tesz valamit N. Gy.
ényikkanytya magát : elkiáltja ma-
 gát, mikor elakarja fojtani a
 hangját. A.
épitlikül : 1. elver De., 2. elfut.
 BGy.
épuicul : elkölt (»épuicúta mindé-
 nit«) Vr. Mt.
ereszt (a méh) : rajzik Ny.
éeriful L. Vn., *lériful* Dá., *éeri-
 facul* Gi. : eltép (ruhát).
észab : eltép P.
észámitt : elszámlál M.
étágul : eltávozik (»a rabl^uók ^uétá-
 gútak«) Ml.
étütyög : lassan tesz valamit,
 1. dolgozik Gi. L., 2. beszél.
 BGy. Gi.
évádul : elvállal Ta. Ml.
fal : észik. Ml.
féfferul : közösül Mh.

- figuráz*: tréfál.
finakul: közöstit (Te.).
fírészül: (trf.) hortyog (Vr.).
físzkal^uódik: izég-mozog Mt.
f^uódik, *f^uökszik*: szikkad, szárad (a föld) Ny. BGy.
formáz: hasonlít valakihez (formásztó a zidés annyát).
fölüt: üssön f^ü: fogadja el a vásárt L. BGy.
furkájo (a lilékisméret U.): furdalja.
göbⁱécsⁱéz: kavicsot hord Ny.
guborcul K. Gi., *kukurcul* V. Mt.
kuporcul Cs. Vn.: guggol.
gyakorul: látogat De.
gyün: boszuba gyün: haragra lobban Ta. Ge.
habatul: frissen beszél Vi. BGy. L. N. Vn.
hampuláz: nyelvel (»né hampulázz annyit) Mh. Mt.
hazudik, tollaz (a kasza): nem fogja a füvet BGy.
hederedik: tántorog BGy.
hⁱévizáll: tétlenkedik Gi. BGy. L. N. Cs. Vn.
hibázik (a birkákbu): hiányzik U.
hivaskodik, hivasgat: hívogat (hivaskottuk) Ml.
hullárooz: szállinkózik Ge. Mt. Vn. Mh. De. B. N.
huppan: puffan (leesve) Ph.
falangⁱéroz: csavarog Vi. Ph. L.
ír: megíri (»rendűjön neki énnival^uót mer ű régg^eét nem ír») Ta.
javaslom: azon a véleményen vagyok (»asz javasúták, hogy azⁱér van sötít, mer akki megmenttétte űket, nincs szabadon«). Ml.
kajdász: kiabál Gi.
kanyar (a tehén): a füvet a nyelvével a szájához hajlítja Vr.
kapaskodik: kapaszkodik Ml.
kehül: köhög P.
kepeztet: nagy erőlködéssel felmászik (pl. a hegyre) Gi. Sz. BGy. L. N. Cs.
keresg^uódik: pör utján követel A.
kérrent Ny., *kérrenyik* Mt. Ge. L., *pércent* BGy.: az óra hangja az ütés előtt.
kifelel: kifejez (»ném tudom ola ~ j^uó kifel^eényi níméttⁱ«) U.
kifíruncvancigul: becsap. L.
kihusángul: elhusángol, elver A.
kiirt (a házból): kikerget U.
kikecmerég: ügyyel-bajjal kimászik Gi. Cs.
kinyigéz (lovat): nyiget köt rá. Vi. Mt. De. L.
kⁱókumláll: kieszel, kigondol De.
kipányváz: megver A.
kipittyül: kicsúfol BGy.
kipöndörít: kidob Mh. De.
kiszavaz: elbeszél (maj a tanitt^uó urnak ^eémondom, de így ki nem szavazom« [a mesét] Mh.).
kisztet: helyez (»eszt a portikát a zaszt^uó mell^eé k^uó kisztetnyi«) A.
kit^uópul: kilábol Ml. (»hugyan t^uópújja ki a betegsígét?«)
kiváll: kiáll (»alig lehet kival-lanyi«) Ml. BGy.
kiviggyanik: kiderül Vn. Mt. Mh. De. Ml. L.
k^uórintál: keres U.
k^uórisz: 1. keres, kutat Gy. K., 2. lopkod BGy.
k^uócsul: kölcsönöz P.
kötöl^uódik: összeakad, összekötetésbe jön (»amind a kocsmáross^uó kötöl^uóddzött, ^uódoszkol^uóddzik is velé) Gö.
következnyi: búcsuzni Ml.
kujtorog: 1. csavarog Cs. L., 2. ólalkodik N.
kumik Vi. De. BGy. K., *suny* Vn. behunyja a szemét (a bujósdi-ban, míg a többiek elbújnak).
küszködik: ingerel (»né küszkögy velé«) P. Dá.
légöncöl (ágyat, ruhát): összegyür Gi. L.

- lékecül*: leguggol Gi.
lentet: baktat Vi. Mh. L. N.
lepagonyál: gyümölcsöt lever a fáról M. De.
lohol^uódik (a víz az edényben) hullámszik Sz.
lostokul Ml., *rostogul* Mt. De. L., *rostokul* Vi.: időz, vesztegel.
lőbög: lötyög (ló farka a vízben Mt., az ökör oldala L.).
mat^uóllál (a ló): a bogarakat hajtja a feje rázásával Vi. De. L. Vn.
mégáporodik (az étel): elromlik Mt. Vi. Ny. De. L. Vn.
mégárt (a szem): megigéz Ml.
mégböstörködik: megharagszik Mt. Sz. Ny. Mh. De. Vn.
mégbuggyanik: megsavanyodik, megromlik Mt. BGy. Mt.
mégcserepesül (a föld): megreped Sz. De.
mégestelődik: ráesteledik (»mikor mégestellettek, beméntek eh házbo« Ta.).
még'élet: megmérgez L.
mégfejlík: elveszti szőrét (a ködmen) Vr.
méggalodók P., *méggubolódik* Sz. L.: megköti magát (»ha méggalodók, a zördög sè tud velè beszinyi«).
méggyerékèzik: gyermeket szül A.
mégibred: fölèbred Ta.
mégimád: megkinál Ta. De. Mt. Ge.
még^uörüdütt: megörült Ta.
mégrendül: ellát (»maj mégrendülöm 'én magamat úgy pizz^ué, hommig illünk is mégillünk belüllö« A.).
mégváloszt: elválaszt (»tè engèm megválosztottá Szíp Izabèllátú, megválosztlak 'én tíged a ziletèttü« U.).
mégveszekèdik: megdöglik U.
mégvótt: eltéveszt, hibáz Ml.
mégzöcskül: megráz (pl. a gabonás zsákot) Mt. Vi. Vr. L.
- mèkkett^uódik*: kettétörök Vi. Ml.
mèkkomporkodik: megharagszik. BGy.
mèkpagonyál: megver Vi. N. K.
mèksajditt: megsejt. Mt. De. U.
mestèrkèdik: igyekszik (azom mestèrkètem«) U.
mondogal^uódik: zúgolódik Ml.
nyektet: nyaggat, rikat Gi. L.
nyetlík: biaszlik (a rossz kés pengéje Dá. K.).
odaszèrk^uódik: odatolakodik Mh.
ófrál: csavarog Mt. De. BGy. Ph.
országul: vándorol, országot jár K. N.
öklík: folyik (»csakugy öklött a víré«). Mt. Vi. Ml. De. L.
összöcsípül: megver A.
összöcuporít: 1. (száját) csucsorít Vi., 2. (gatyát): redre szedi Mt. Sz. Ny. L.
összöháboródik: összevesz Ml.
összöhidor: 1. összesöpör egy kupacha Vi. Mt., 2. összetipor L. N. Gy.
összörèndül: összeszed A.
összöszakul: összezuzik, törődik (az èrett gyümölcs) T. De. Gi.
összövigez: megegyez Mt.
pántáll^uódik: veszekedik, vitatkozik Mt. Vi. N. K. U.
paszirkál: piszkál (»nè paszirkád aszt a gyèrtját«) Ta.
pazul: pazarol Mt.
pèsszèg: sistereg (a víz a tüzes vason) BT.
piskáll: pisál Vr.
pissog: pislog Vi.
pismog: lassan tesz valamit Mh. De. P.
rász^uógáll (a törvény): megbüntet A.
rempül: gyaláz; beszél vkire B. Gy. PT. BT.
rezel (a nadrágba) BT.
r^uó (a pástör): számbaveszi az órizete alá adandó marhákát

- ház sorában (s ekkor tojást meg szalonnát kap). Ny.
- rucsajkodik* : mulat, lumpol Ny.
- sáporitt* : tereferél. Vr. Mt. Vi. De.
- szapirnyázva* (beszél) : gyorsan Ny. B. BGy. L. Vn.
- (*utánno*) *szoritt* : minden erejével iparkodik utána (»mikor ezek látták, hom még vannak ríművő, utánno szoritottak.«) Ta.
- szatyakul* : Mt. Vi, *szutyakul* De. pipálni kezd.
- tátogat* : 1. báméskodik Gi. Ny. B.; — 2. ásítózik Vi.
- t'énfereg* : fetreng Gi.
- tergyéget* : »k'ézz^é-lább^ó beszill« Mt. Vi. De. B. LN.
- tib-láb* : 1. lustán dolgozik (»né tib-lábyg itt!«) Cs. N. BBy. Gi. — 2. *tib-láb* ember : aki mindig a láb alatt van. Vn. L.
- tünekedik* : töprenkedik U.
- uzováll* : szokásban van L.
- vakar^ódik* : közöszül Vr.
- vedel* : mohón iszik Mh. De. BT.
- vetyeng* : 1. kóborog, lézeng (»ot vetyengött a vásárbo« Gi.); 2. időt tölt, sokat tárgyal (»mit vetyénegnék annyit K. L.)
- vicsorgat* : vigyorog U.
- vitáll^ódik* : vitatkozik, veszekedik Mt. Cs.
- vivatkozik* : viaskodik Mt.
- zuppan* : puffan (leeső tárgy) Mt.
- b) *Főnevek.*
- agság* : aggodalom, gond Mt. BGy.
- álomszessz^é* h^ógatul^ódzott : félálomban Mt.
- beste lilék* : kurva U.
- bugyikos* : kis pálinkamérés Mt. A. De.
- csomb^ólik* : csomó Vr.
- csömör* (mijjen csömör) : undok Mh.
- csömpe* : piszkos edény (amit még el kell mosogatni) BGy., Szentgál (Veszprém m.).
- dugat* (sz^óma) : egy csomó, amit a kályhába dugnak Vr.
- észteru** Ta., *észter^ó* Mt : töltésgát.
- farkazsdurung* : farkasgúzs (kéz a lábhoz kötve) Mt. BGy.
- fáro* : 1. egyház A. BT.; — 2. plebánia PT.
- f^üösz^él* : északi szél Mt. By.
- futamat* : mozgás, csúszás (»a zagyba ütköz^üöt tésznek, hogy a kerⁱéknek né légyen akkora futamattya«) LP.
- galiba* : zavar P.
- gecenn ál* : leulva, fölfelé tartja a lábát Mt.
- gomb^ócház* : az aratók konyhája Mt. Ph.
- göbⁱéce* : kavics Vn. L. S.
- gönc* : cók-mók Mt. Vi. T. L.
- gyüvet* : menet (»léirtam a gyüvet réngyit«) Ta.
- hakurgya* : (»rákéátottam a farkasra : h.« U; csúfnév Ta. vő. kurjant).
- halomás* : halál U.
- hékyszom* : igen rövid időtartam. (»Ha asz kéátom h., akkor ráncsatok f^üö.« »Ék-kⁱét hékyszomra nem léssz még«.)
- hiba* (nincs kösztünk sémmi hiba«) : baj, veszekedés Ge.
- him* : sáv, csik (*himes* abrosz, zsák) Ge. Mt. Vi. Ny.
- himp^óok* : a ló lábán hiba Vi. Ny. De.
- h^óttelény* : kis kinövés az ember v. az állat testén Vi. BGy. L. N. Cs.
- huzalom* : vonzalom Mt.
- káfáⁿ* (valaga káfánja) Mt.
- kállát^ó* : a menyasszony szüleinek látogatása az esküvő után következő vasárnap BGy. Dá. K. Gy.

* A monda szerint ebből rövidült: *Észter-út*. »A keszeji várbo Mátyás kirának v^ót bezárvo egy Észter nevü szeretejé, s ehé ezékenn a t^óttisékenn járt; osztán a többi t^óttiséket ^éerü nevesztik észterunak, mer abbú lett.« Mt.

Kataliktya Vi. Da. Mh. De. BGY.

L. Vn. A.; *Bencelik* Da.; *rohatszéglet* Da. K.: nyugat (»Kataliktya *dagad*«: jön a felhő nyugat v. é.-ny. felől).

kehé: köhögés (»de fujt e za kehé«).

kíny: (»nēm v^uótak kinyēn ne v^uēvö«: kényesen) PT.

kisz^uóllás (j^uó kisz^uóllásó va^u«: szépen tud beszélni) Gi.

kopaj: zaj (»mijjen nagy kopaj-j^uó jár«) Vi. B. Ny. L. Vn.

kuksz^uél: tavasszal fújó, meleg, jégolvasztó szél.

kupac Mh. De., *kupuc* Ge., *kup* Vi.: kis rakás.

lafanc: ringy-rongy, piszok (»supa lafanc, mijjen lafancos«) BGY.; — csavargó BT.

lam: víz (»de sok lam van itt«) L.

lap, *lapság*: síkföld Ta. L.

lélék: kísértet, szellem Vr.

limbus: mocsár Gö.

ludvirc: a mocsarakból kipárolgó gáz, amit vmi magasabb rendű lénynek tartanak Mt. Vi, De. L. U.

m^uóring: biztosíték Ml.

ness: láрма, zaj (»nan nessz^ué hajtották aszt a embért«) Ta. P.

palozs Vi., *palozsnya* Mt. Mh. De. L.: záptojás.

paszita: keresztelő A. Ml.

persz^uót: a kukoricaszár, szalma pernyéje Dá. K.

p^uét^uerszég L. Gö., *szemp^uét^uerszég* Mt. Vi. BGY. Dá. Gy.: a deszka csomója (az ág helyén).

piz: krajcár BT.

ráírt üd^uó: szabad, üres idő Mt. De. L. Ta.

ribaháll^uó: hitvány, vékony szövet (ojjan mind a ribaháll^uó) Mt.

Vi. Mh. De. L. N.

ricsaj: mulatás Sz. Al.

sor: sors (»mos lét nekēm j^uó sorom«).

sukk: 12 hüvelyk (mérték).

szároz bír: készfzetés (»szároz bírēn sz^uógáll) Ny.

szégezts: oldalnyílalás Ml.

szellet: kísértet, szellem Vr.

szesz: ürügy (»mi szesz^ué rendű-jük idē«) Dá.

szilat (kenyér): szelet P.

szíp szavazattya van: szépen beszél Gi.

talámáⁿ: találós mese U.

tátogat^uóba mégy: hivatlan vendégnek mondják Gi. Sz.

tēmp^uóbeszíd: bolondozás, tréfás beszéd Vi. De.

tétel: tett, cselekedet (»mijjen kajla tētelei vannak«) Mh.

víték: biba, elvétel (»ēssz^uó víték n^uékünn ^uémontam«) Ta.

zsizsa: lámpavilág (a csecsemőnek mondják) Ny.

zsurmulás: morzsolás (kukoricza zs.) Ml.

zugg^uó: a malom alatt lezuhanó víz P.

c) Melléknevek.

avitt: avult, ócska Ml.

bēngás: beteges, köhögős (»teli vam bēngáv^uó«) Gi. Sz. Bgy. Cs. Vn.

b^uél^ubüszhött: finnyás gyomrú A.

bancos (fej): kócos, borzas A.

bödönyös (fa): 1. odvas Vr. L. N.; — 2. nagyhasú (marha) Sz. Ny. L. Gy. Vn.

csahos: pletykázó, fecsegő P.

csörfös: nyelves, fecsegő P.

csötönös: csökönys Ny.

ducifaros: kövérfarú Gi. Cs. Vn.

ēggyes ēggyig: egytől-egyig Cs.

ēggyērānyos: egyforma Sz. L.

ēhhasi: ikergyermek BGY. Ml.

ész^uér: 1. mohó, kapzsi Gi. Sz. Dá. Gy. Vn.; — 2. túlságos szorgalmas BGY.

fakturáz^uó (embér): tréfálkozó Ny.

furk^uós (eledel): a gombóc, bukta

- stb., ami jól megtölti az embert
Mt. Vi. Ny. L.
- gab^uörgyás*: mérges, lobbanékony természetű Cs. Vn.
- göcsörtös*: göröngyös Ml.
- gyéhenna* (asszony): 1. tűzről patant, visszavágó Gi., — 2. mérges Cs.
- gyutányi*: gyutányin vette: olcsón. Ml. Te.
- gyütmént*: beszármazott lakos (sokszor már az öregapja is ott lakott, mégis így hívják).
- hajt^uós*: lassú dolgos Mt. Vi. De. N.
- hasp^uók*: nagyhasú Mt. Ny.
- írlékény* (virü): friss, melegv. Ge.
- írtelleⁿ*: aki nem ért vmihez Da.
- iszmiⁿ*: mohó Gy.
- jártosk^üöttes* (embér): világlátott A.
- javasjava* ez a kalács: nagyszerű Ml.
- kacifántos*: 1. cifra, szépen fölöltözött (leány) Ml. BGy.; — 2. büszke PT. BT.
- kajneszes*: veszekedő természetű. BGy. Dá. N. K. Gy.
- kankalíkos*: görbe, csavargós (út) Vi.
- kanyaríkos*: kanyargós (e za zucca kanyaríkos) Ml.
- kehés*: köhögös P.
- kinyelmes*: kinyés A. (»ebbe igén kinyelmes portíka vaⁿ); népetimológia.
- kompor*: komor Ml.
- korbⁱélti* (ember): idős, öreg BGy.
- könyvel^üő* (ember): könyvet forgató Ta.
- küdtött* (farkas): búbájos, elvarázsolts (»un níz, mind ek küdtött farkas«, mord, kedvetlen) Vi. Ml. L. U.
- különös* (szoba): külön U.
- lafancos*: piszkos, sáros Mt. Mh. L.
- lamos*: huygós Vi. Mh.
- lélékteleⁿ*: lélekszakadva Ml. (»1. szalatt haza«).
- léles^üő*: semmiházi A.
- mégyⁱés*: határos Sz.
- merevⁱén*: mind (»az merevⁱén egyházi ad^uó; meréstelen merevⁱén mind »émént«) Dá. K.
- mothos*: nagyétü P.
- nyetre*: 1. görbe Vi.; — 2. ny. döréku: helytelen, ügyetlen mozdatatú Mh.
- ördögⁱélé*: mindenféle (»van itt ördögⁱélé nⁱév is) Mh.
- p^uócikos* (seggü): nagy s. Cs.
- pösze*: selypítő Ml. P.
- ríz^uót*: rézsút LP.
- röcsmög*: ocsmány, rút PT.
- sávolos*: csikos BGy. BT.
- szabásu*: (»gyütt be egy ojjanforma szabásu embér, mind ű v^uót) Ta.
- számos*: számít (»an nem számos«) P. A.
- sz^uótéhet^üős* (ember): jó beszélő Ta. De.
- tíkvakos*: gyöngé szemü, aki félhomályban már nem lát Mt.
- tohonya*: lusta Mt. Vi. De. B. L. N.
- tokos*: 1. a buza, ha a polyvától nem lehet megtisztítani, mert beleégett; — 2. a lúd, ha mellesztéskor a toll tokja bennmarad; — 3. a kasza, ha a rossz kalapálástól megráncosul Vi. Mh. De. L.
- totyonkos*: lassú, totyogó járású N. Vn.
- üd^üötlennyebb*: fiatalabb (»a Kis J^uósi üd^üötlennyebb, mind ién; ién má kilenc esztendejé it vagyok, ű csak hⁱét«) Ph.
- vakotás*: 1. a bab, ha rozsdát kap az esőtől Vi. L.; — 2. a körte: foltos K. Vn.; 3. a krumpi: fele rohadt, fele jó Cs.
- zegérnyⁱés*: az ökör, ha a sok bogár miatt nem megy rendesen, vagdalkozik Mt. Vi. Ny. L. N.; — 2. az idő De. Ny. L. N.; *zegérnye* i. B. Cs.: ziman-kós, fergeteges.

Idegen szók.

(A csoportokba sorozottakon kívül.)

árikom (Einrichtung): berendezés BT.
díszkrécióba teszi: ingyen L.
égzisztál: megvan, fönnáll.
ékszpréssz, PT., *észplész*, *éspész*, *észlész* Vr.: exlex.
holányos: ulánus Ta.
kurátér: kurátor LP.
perdikáció: prédikáció Gi.
pézmítér, *pégnicér*: presbiter Gi.
röstán L., *gripce* BGy.: palavessző.
röstégráció (restauráció) U.: vasuti vendéglő.
sáncol (< sacco < schätzen): becsül LP.
urláb: Urlaub Gi.

Puszták, majorok.

Agyi m., *Ant^uóf^uó*, *Arda*, *Ásoki m.*, *Attya*; *Bánd* (hiv. neve Bánhalma), *Becse*, *Bodi m.*, *Böröll^uó*; *Cuha p.*, *Csögi p.*, *Csúr*; *Div^uós*, *Dörzemⁿ*; *El^uóhégy*, *Emilházo*; *Farkazsd*, *Fiszt^uó* (Füztó), *Franciavágás*; *Gerence*, *Gerencs^{ér}*, *Gié*, *G^uór^é*, *Gyula p.*; *Hathalom*, *Hidegv^uogy* (v. Törökjárás), *H^uódoska*, *Huszárokél^uó*; *Ig^uó* (Igal), *Ihászi*, *Ilka p.*, *Inka*, *István major*, *Izs^uó* (Izsal); *János major*, *Járf^uód* *Jár^uóházo*; *Kámond*, *Kicség*, *Kis-Borsosgy^uór*; *Lámpás*; *Mátyusházo*, *Mocsollai p.*, *Nassziva m.* (Nagy-Szilva); *Ótvös*; *Pál(házo)*, *Pátelek*, *Petend* (Pettend), *Pink^uóc*, *Pfzés m.*, *Podár* (Kis és Öreg), *Ponyvád*, *Potya*, *Putri m.*; *R^épás*, *Rúza m.*; *Sajg^uó m.*, *Sávoli p.*, *Simaházo*; *Szégle*, *Szérdaheli p.* (Heiter m.), *Sz^uómavár* (F^üös^uó, ^uÓs^uó); *Teke*, *Tina*; *Ujpuszta*; *Vadkert*, *Vicse*; *Zsigaházo* (hiv. Zsigmondháza), *Zsörkmajor*.

Hidak.

Kaján^usáhüggya (Kajánszá h.), *Bolonhid* (Kup). — *Kétkühid* (P.-Kovácsi).

Vizek, kutak (források).

Sütfejkut (népetimologia: Séd^{fő}), *Bodonkut* (bodon: odvas fatörzs), *Papkuttya* (Vaszar). — *Cigánkalánis*, *Ságikalánis* (a *Marc^uó* ágai; *Marcaltó*). — *Halagos* (hivatalos neve *Hajagos*; *Vinár*). — *Patak*, *Hidekkut* (Dabrony). — *Gányás*, *Bitva* (N. Alásony). — *Csekekut*, *Asz^uókut*, *Ókröskut*, *Szentkuteré*, *Kanális*, *Gyűrüt^uócsa*, *Halas^uó* (Salamon).

Diszn^uócsapás, *Bodonkut* (Mihályháza). — *Bitva f.*, *Darza f.*, *Ál^uókut*, *F^éékut*, *Jágerkut* (urodalmi vadászok háza előtt) *Nyárad*. — *Sídárok*, *Diszn^uójárás kut* (Dereske). — *Göb^écse*, *T^ééglaszín* (tócsák) (Dáka). — *Bodonkut*, *S^uóskut*, *Síd* (B.-Győr). — *Atyapatak*, *Börkös-*

kut (K.-Lak). — *K^uóris*, *Sárdⁱé*, *Büdöskuteré*, *Szenkut* (Kup). — *Attyai t^uó* (P.-Kovácsi). — *Töpiér* (Tapolcafő). — *Cinca*, *Tap^uóca*, *Szilés^viz* (a Tapolca egy kiszélesedett része a város vége felé) Pápa. — *Bakonyⁱér*, *Burics^er^e*, *Borná^teré*, *Büdöskut* (a Búdösríten), *Szűsz^ukut* (N.-Dém). — *Kányojér* (L.-Patona). — *Malomⁱér*, *Gyűrűseré*, *Kist^uó* (folyóvíz), *Egrés*, *L^uókös tava* v. *Urrí^teré*, *F^uöttelekkuttya*, *Feny^uökut*, *Cserésnyefa kut* (B.-Tamási). — *Kutifol^uó* (Kuti domb mellett, K. nevű embernek volt rajta malma), *Csörgetⁱék*, *Bányafej*, *Görg^uó*, *Vastava* (folyó), *Csigi*, *Hidegⁱér*, *Körtfⁱé*, *Kiskutⁱér*, *Sárosⁱér*, *Kiskutfej*, *Bucskut* (B. nevű emberről), *Ágostonkut*. (P.-Teszér, a hagyomány szerint a sok víztől kapta nevét: tizⁱér).

Falurészek, utcák.

Cigán^szér (két ház), *Dombszér*, *Dombtet^uó* (Vaszar). — *F^uőszég* v. *Ószég* v. *Kustyán* (Marcaltó). — *Templomu^ucca*, *Dombu^ucca*, *Dombi^uszér*, *Temet^uócca* (N. Szalók). — *Gyöpszér*, *T^uótu^ucca* (Dabrony). — *Némesszér*, *P^uógárszér*, *Szarkaszér*, *Domb* (N.-Alásony). — *Büdösköz* (a gazdagabb s előkelőbb része a falunak), *Rozi domb* (lejtős), *Godéna* (a falu széle, 6—8 ház). [Salamon.]

Vajdaköz, *Godéna* (a legzsúfoltabb része a falunak). *Kápolnás^u Takácsi*, *Tur^uós^u Pink^uóc*, *Pere* (Takácsi). — *Ós^uó* és *F^uős^uó ucca*, *Godéna* (Mezőlak). — *Mezz^uőszég* (egy sor ház), *Kütyü* (a helység egy mellekutcája), *Irtás* (gyümölcs- és egyéb fák közt szétszórvva épült házak) (Tapolcafő). — *Pordány* (a cigányok utcája), *Bástyo* (ma is Bástya-utca. a török küzdelmek idején itt volt a várfal) (Pápa). — *F^uőszég*, *Ujszér*, *Cigánköz*, *Brazillia*, *Csonkaszér* (Csót). — *Pink^uóc*, *Gyöpsor*, *Hatronygyos* (hat szegény háza; azelőtt *Napkeleti bölcsek*, mert a nap arra kel föl), *Cigángödör* (Vanyola). — *Babuka*, *Pere* (N.-Dém). — *F^uőszég*, *Ószég*, *Péköz*, *Tisztart^uóköz*, *Bollaköz* (L.-Patona). — *Maza* (B.-Tamási). — *Tekse*, *Tobán*, *Cigánu^ucca*, *Bundau^ucca* (P.-Teszér). — *Suttoⁿ*, *Öreg*, *Hátut* (rigénten a templomtól túl éhhás s^uót, av^uót a temet^uó, a templom háto mögött v^uót hát), *Kérészt*, *Szamár D^uózza* (az erdőben is egy hely: »D^uózza j^uó helé«, ily nevű kanásztól), *Gyö^p* (azelőtt *Párisz városa*) Ugod. — *Gyöpszér*, *F^uőszér*, *T^uóporos* (homokos), *Homok-Bödöge* (»mer a homoknak bú a döge«).

Dülök, rétek, erdők, dombok.

I. Marcalmellék: *Ós^uó* és *F^uős^uó páskom*, *Kis* és *öreg pörös*, *Gelegényⁱés düll^uó*, *Rítrejár^uó*, *Kutyalik*, *Cson(t)fejd.*,*) *Szilés*, *Homok* v. *T^uófölö*, *Kertalla*, *T^uófenⁱék*, *Kendérékfölö* (Gecse).

Kertalla, *T^uórit*, *Csikvándi utra d.*, *G^uórgyán*, *Révérenciás d.* (a püspöktől kapták pótlásul remanenciába), *Asokⁱéri d.*, *Mízeshégy*, *Sz^uöll^uó alá d.*, *Irtás*, *Öregnyilas*, *Hammas*, *Gelegényⁱés*, *Szilás*, *Pálos^uógy*, *Horgas*, *Kishosszi d.*, *Piócás*, *Nagykanyarlat*, *Közⁱépd.*, *Mávás^u*

*) d. = düll^uó, k. = kis, ö. = öreg, n. = nagy, r. = rít, e. = erdő.

v^ügyi d., Kölesteleki, S^üösv^ügyi lapos, Magyar^ühegyi, Hosszihomoki, Íg^ütt m^ügye, Pörösr^üti d., Vargatelek, Malomg^üti d., Maradványr^üték és f^üödek, Zsöll^üérnyugoti, Zsöll^üérkertalla, F^üöfalád., S^üütfejd. Gyulai hegy (Vaszar).

K. és Ö. H^üéder, K. és Ö. gyaloguti, Ingulát (ingovány volt), Birkásházi, K. és Ö. homoki d., Halom, K^üétutköz, Sz^ühossza v. Gyöpre d., Gyöpf^üöd, Aranyos f^üödek, Malomi táblo, Rába-r^ütt, V^ütt-r^üték, Nádosztálok, N-lapi r^ütt, Nádr^ütt, K. és Ö.-Marc^üó, Bikar^ütt, Gr^üófr., Hugati r. Bárántilos, Gombócif^üöd., Aranyosr., H^üéderalla. Szivaszég, V^üetterd^üó. — Cseke, Tökös (nadasok) [Marcaltó].

Tizrendési d., Hossziallai d., Cserallai d., K^üörös v. K^üöris, Bozi táblo, Kertallai d., Haj^üóri^üév, Egr^ües (Vinár).

Derma, M^üggyes, Erd^üó. Marc^üó, Vörösmarc^üó, Csonka, Kender-sz^üer, Öregtag, Marc^üóalla, Temet^üöd., Országut, Robozerd^üó, Szakonyi tag, Gánit^üó, Nyulász, Csögi puszta, Cseralla, Tatárut; Bicsakdomb (Gergeli).

Kistisztai mezz^üó, Irtás, Pongrác, Csalitalla, Vörözsomb, Hegy-alla, Nyiresi d., Szilalla. — B^üdöst^üói lap (füzes; N.-Szalók).

Pápoi uti d., Papd., K-erdei d., Káboasztáskert, Mocsári d., Kismezzeji F^ümlikalla, Verebesi, Poklos v. Fortyog^üó (nedves), Vizeleji d., Vad^üómaszéri d., Borsosgyóri d., B^üékarikat^üó d. (még nyáron is van víz rajta), Szifad., Mocsár, Nyárádi d., Sikéri, Vágot, Sz^üénahorá^üóuti d., Paperdej^üenti, Homoki d., Siki d., Körtífa^üi d., Tormástelek, Sásszi(l). Kertalla, Nyires, Jágérházi d., Sz^üilési, Eg^üer-alla^üi, M^üggyesi, D^üire d., Sziget^üó (-al), Tompaf^üódi d., Ali d., Hosszi d., Irtásokf^üöd., Öregerd^üó, Ö.-vágás. Tel^üénjárás (Dabrony).

Haliczka, K^üör^üóskert, Pátog (Páltag), Magyaros, Papd., Szivás d., Sz^üórfües, Nagygyöpp, Cser^üésny^üésm^üegye, K.-Alásony, Ajándok, K-feny^üó, N^üm^üeddomb, Bors^üósz^üer, Agyaglik, Nyir^ües, Kiss^üós, Vecsei ut, Lapoca (N.-Alásony).

F^üödekv^üége, Hosszif^üöd, R^üókasz^üer, Falur., Csik^üósr., Sz^üé-nt^üiget^üó, Határf^üöd, Kertékalla, Kend^üérf^üöd, Fölös, Ötvös, Gödöralla, Árok-sz^üer, Köz^üépd., Kölessz^üer, Kishomok, Tusk^üós, Körtälös, Cser^üef^üöd; Irtás, Pink^üócrit, Nagyberék (rétek); Geleg^üény^üésvágás v. Sür^üévágás, Nyir^ües, Csap^üórti vágás (erdők. Salamon).

II. Pápa vidéke: Császárhátár (a kinestári birtokra dül), Gy^üé^ügver^üemut (laphely, innen szoktak jeget gyűjteni), Csuhosi d. (csuhu terem rajta), At^üósi d. (»mégál ott a víz, vagy mer a faluv^üó átt^üó va^ü«), K^üódistelek (»sok k^üódistetüt terem, ha f^üó nem szán-ésák«), Diszn^üójárás (azelőtt disznólegelő volt), Ny^üóch^üó^üodak (többnek 8—8 hold földje volt), S^üó^üsosi d. (sziksós terület van benne), Görz^üönyi utra d., Százrendék (»száz kaszámírás a hossza«), R^üézhalom, Pápoi utra d., Darvas (ily nevű ember volt egykor), Marc^üó^üó. Csöng^üó (»f^üödöt bányásznak itt«), Birkásr^üitty^üe (hajdan a juhász-számadó vette föl). [Acsád.]

Gyulai utra d., Keleti és nyugoti majorokuti v. R^üépasz^üerd., Vargatelek, Gy^üó^ürf^üit^üó, Ö.-sósrad., Kövecsesi d., Ós^üó és f^üó^üs^üó^ütaliga-uti d., Kiss^üósi d., Papdombgya v. B^üés^üó-T^üéglás, K^üis^üó-T^üéglás vagy

Ós^uó-Kendérszér, Szamáru^uógyi d., Hásziutmelléki d., Ó. és Kis^uós-nádos, Tanárok, Farkasverem, Szilosszihossza, Hégyesrét, Faluhel (eredeti helye a falunak), Csöpög^uókut, Gerencei d., Morg^uó, Nyilasi d., Prücsökhalom, F^uós^uó ökörkut, Paprét, Tilosgyöp, Gyarmati határro d., Pörösi szihossza, Kis^uó- és B^éés^uó-Pörös, Vaszari utra d., Borgyutilos, Kiskutmelletti d. (Takácsi).

Dingázsd., Darzad., K^uódistelek (mindig rossz a termés), Pogán-telek (»er^uós természetű, nehéz munkányi; oam mind a pogá^u«), Link^uó (mocsaras), Farkazsdomb (régente Farkazsi nevű családé volt), Farkazsi, Marc^uó, Cseringát (»a tatárjárásbo ott veszték belé, annyi patk^uó van benne), Kanállisra düll^uó (e folyó mellett), Tapucáro d., Kís^uó, Hégyred. (F.-Görzsöny). — Homok, Kúszér, Csajtorgya, Darzad., Kövecses d., Fügü^uózd. (patakról), Malomf^uódi d., Tapucára, Sídre dülló (A.-Görzsöny).

Agyaggy^uór, Köz^uépd., Rétf^uódi., Kendérszér, Berékajja, Gyürü, Lajostag, Marc^uóra d., Káp^uónáro d. (Békás).

Érrejár^uó d., K^uódistelek, Berékajja, Fodorpátora (Fodor Bátor nevű emberé volt), Szab^uó Mihál asztaga, Agyaggy^uór, Kiss^uós, Gán^ués^uzér, Patkáⁿ homoka, Domokosd. (Mezőlak).

Ülísajja, Csobotház, Kabaj, N., K.-tisztá, Irtás, Vágat, Csög, Homok, Pityérdomb, Méggyes, Tima, Hosszi d., Div^uósziget v. Marc^uó-part, Kis^uó- és B^éés^uó-Marc^uó, Hangát, Büdös^uér, Kányás (Mihályháza).

Bogarász^uó, F^uójár^uó, Udvardomb, Csertet^uó, Hosszi d., Gödör-ajja, Márkad., Sás^uó, Malomelejé, Zsöll^uértag, Tima, Berek, Büdöskut (Nyárad).

Élsztag, Enéseitag, Gyöpszi, Sídred., Berékdombgya, Bartalos-tag, Mos^uóhel, Vad^uómad., Timai ut, Kardostag, Szíszér v. K^uódis-telek, Décegt^uó, Kerüll^uótag, Szépájértag, Verméstag, Kertajja, Gyöpred., Dákoji határro d., Öregrét, Fües kert, Tehenéstag (Dereske).

Sürü, Hégyi, Irtás, Homok, T^uéglás, Másodd., Harmadd., Gyöpred., Köz^uéps^uódi. Dabr^uókaid., Rétf^uódi., Berékdombgya, Egér, Hosszi d., R^uépszér, Kutajja, Haraszt v. Zsid^uótag, Nyires, L^uékafüzi d., Szent-égyházajjai d., Tusk^uós, Tiloserd^uó (Dáka).

Laki utra d., Föcskefarak, Bodonkutra d., Göbéce d. v. Bibi-
tag, Benkehégy, Fúrke, Bánomkert, S^uóskutrad., Birkásrét, Pozdomális, Rítred., Fakert, Kér^uéknádr. (B.-Győr).

Osztá, Telek, Körtészér, Agyagszér, Sürü, T^uéglaházd., Jobbágyi d., — Nímet-Firigyudomb (K.-Lak).

Kertali d., F^uómen^uó d., Újf^uódi d., P^uéterkúszög, Svájccerkut, Rekettyejár^uó, Harasszi (Haraszt-szél), Haraszt, Csörg^uóparrag, Szöll^uómögi d., Koponya, Mэгgyesajja, Agyagszér, Lejt^uó, Sídrejár^uó, Sídred., Rétf^uódi., Köz^uéps^uódi., Pityérmezzei d. — Hajszabarna, Gyük^uér-
kut, Laposok, Pápvártet^uó (erdők). [Nóráp.]

Hosszi d., Salamonyi utra d., Kertajjai d., Zsöll^uérf^uódek, Pozdomális, Erd^uó, Keské^uszér, Berékajja, G^uólav^uógy, C^uéllüv^uó, Szentkutivágás, Fácányos, W^uórápi határro d., Körtéfszér, Csonkad., K. és Ó.-Cserésnyés, Füzest^uó, Malat^uó (domb). Rítred., Hármoshatári d., Rostarítred., Dákoji utra d. — Bejt^uó. K^uórizsdomb, Bors^uószér,

Cserdeli, Hássos, Bogaras, Bartos, Kákota, Gányás, Gombos, Disznó-
ritti vágás, Nyáros, Csüri ut melléki, Cserhéggy (erdők). [Kup.]

Horgas, Ráckut, Nyáros, Nyárosajja, B^üsker., Halmok, T^üófarka,
Kis-Kovácsi, Gárdonyok, Ujtelek, Tízenny^üóc h^üóidak v. Kendérszér,
T^üóra d., Gyöpre d., Lapostelek, Gelegény^{és}, Homokra d., K^üódis-
telek, Törzshivás, Sz^üöll^üőhéggyajja, Szurdok, Kalapács, Hosszitus,
Zsid^üókalap, Döbrts, Attyai hosszi d., Sídrejár^üó; Fiskáriusr., Imárir.,
Kakotar., Papr., Dorozla, Bozzás r.; Attyai erd^üő, Nyárosparrag,
Asszonka, Gunyh^üóser^üő (P.-Kovácsi).

Ny^üócas, Faluhel (a hagyomány szerint egy elpusztult régi falu-
nak a helye), Kalapácsi 'erre d. v. Kalapácsi d., Magyar^üódombajja,
Hanhányás, Vázsnnyi r., B^üótakü (mészkövet tartalmazó domb, benne
van egy kis barlang: R^üókalik), Szek^üértemet^{és} (a régi rossz utak
emlékeztetője), Rekeszti ut, Hásmánhéggy, Legrit (a határ legszélső
része), Töp^üér (kis érről), Kúhány^üó (kőbánya), Haraszt, Pr^üófund-
haraszt (állítólag valami inséges időben a gazdája egy kenyéért
adta el), Tisztás (üres terület), F^üódvitel (agyagtelep), Hátut (domb-
tetőn huzódó dülöt), Sídred., Búdöskut, Tüskés, K. és Ö.-Dobog^üó
(szőlőhegyek), Kümögi (félre eső szőlőhegy), 'Ódor (sz. h.) [Tapolcafő].

Kendérszér, Csigarigás, Köz^üépd., Hosszi d., Szitt^üó, K^üódistelek,
Agyagajja, Agyagtet^üő, K^üétsüdközö, Gelegény^{és}, Egrésajja, R^üépaszér,
S^üósi d., Hárti v^üögy, Ugodi ut, Gyim^üóti domb, Pippony, Dohánf^üöd,
Melekkert, Barátrit v. Rút^üód, Pogányállis (»törökök laktak azon
a helénn, sok küvet is széttek ki«), Kishéggy, Lihért, Simaházo,
Mezz^üőszög, Csombalap, Csombatet^üő, Csombakut kerületé, Fehénésrit.
Erdők: Pogá~llú, Járif^üód, Sármás, Bányoi erd^üő, Laposok, Geréncéi
e., Leghéggy, 'Csuszkat^üé, Ereszkéd^üő, Ördögáttyo, Tekny^üőf^üód, Gutya-
f^üód, Hárskut, Döm^üóki r., Biházi, Zardai héggy (Ardai), Uzs^üó
(Uzsál), Pap Ferenc r., Kapocsi higgya (A.-Tevel). — Kérésznjáros,
B^üőcske, Bih^üőcheveris (Sávoli pusztán. dülők).

Kendér^üf^üódek, Malomd., 'Ós^üó, F^üős^üó, Köz^üépmézz^üó, Sídre d.,
'Ós^üólegell^üó, Csuzi r., Sásr., Agyagliki d., Nagyhantás héggyre d.,
Kastilos, Igali malom, Papirosmalom, Zavari malom, Igali pusztá,
Ig^üó őreghéggy, K. és Ö.-Hánto, Törzsohéggy, H^üódoska p., Sávoli p.,
'Ós^üó, K., Köz^üépd., Ö.-Bárochéggy, T^üókerték (a Tapolca folyó partján;
magát a folyót is tónak hívják: »léménék a t^üóra«. Régente u. i.,
míg nem volt mesterséges medre, különösen tavasszal valóságos tó
volt, akkora területet elöntött). Svájcer r., Pink^üóci birtok, F^üős^üó
legell^üó, Pokúfadomb, Urdomb, Bőröll^üóji gyöplegell^üó, Boz^üót rüték,
Zsibagyöp (Pápa).

S^üós, Ispita, Bárochéggy, Lakonics tag (L. bérelte valaha),
Kapcás, Mitrikut, 'Ós^üó, Köz^üépd., F^üős^üó-Forda, Cifralegell^üó (mikor
legelőször legeltettek rajta, tarka marhát eresztettek rá). [Pálháza p.]

Héggyestelek, Révérénciás, Malomi d., Iklat, Csonka, Dankai d.,
Kendér^üf^üód, Szücsi ut, Tüskés, Dombhát, Szilos, Dormán, Pörös,
Magyalos, Lúkut, Császár^üógy, Morg^üó, Hosszi, Kopár, Egrés (Csót).

Égymár^üős v. f^üémár^üős, Hosszi d., Erd^üőszegle, Köz^üépd., Kopári d.,
Magyar^üós, Babukahéggy, Morg^üó, Szentivány^üér, Kator, Katorajja,

Mocsola, K^ét^ér^közö, Pityerdomb, Sz^üöll^üör., Kertajja, Gárdoⁿ, H^éérít (Helyr.), Káosztáskertek, Nyilas, Nagyerd^üő, Nyárossajja, K^üód^üistelek v. Gyöbd. v. K^ér^észd., Sz^ühossza, Vargányás, Dohányf^üődek, Majorkert (Vanyola).

Temet^üőd., Csige, Cserhéggy, Kányojéri d. v. Hosszi berék, Görbe, Ny^üőcrendé, Alád., Kölesf^üőd, Kendérf^üőd, Kisöregef^üőd, Öregf^üőd, Kist^üólap, Hanygyálos, Erd^üőf^üőd, Zsöll^üérf^üődek, Csárdóji, Bagyog^üő, Sz^üöll^üőd., Páp^üórit, Asszo^ürrít, Sárberék, Farkasberék, Szar, Káosztás, Innejcs^üő erd^üő (B.-Ság).

Kemencehel, Marr^üőcsavarulat, Sz^üöll^üőkajja, Hidegv^üőgy v. Babuka, Lámpási d., Tamási d., Bogdánkapu, Páteleki d., Nyárossajja, Sárberék, Kutrit, Pillemalomi d., Föcskefarok, Urházo, Vágotter^üőd, Jáklisz^üöll^üő, Ányos tag; rétek: Páskom, Paszkonca, Búdósrít; erdők: Gerség, Kis-Pagony, Nyáross (N.-Dém).

Szerecsényi utd., Gyömörei utd., Agyi d., Egérgye d., Macsola, Gyürgyd., Megy^üékd., Csigei d., Ö.-erd^üő, Nyárossajja, Örekhéggyfölv., Nyires, Ómaát^üé, Ujhéggyajjai d., Nyárossalatt d., Örekhéggyi d., Sz^üerdaheli d., Körtlész; Ujsoml^üő, Örekhéggy; T^üórit, Kómá^ür., N. és K.-halomrít, N.-Berékajja (L.-Patona).

B^üódis v. Ómav^üőgyd., Urszéri d., Hosszi, Haraszt, Barát^üőd d., Cserítetves, Ligetparraga d., Somogyiszivás, Bárándomb, Gyürüzdomb, Borgyut^üő, Gyöpred. v. Héggytelekd., Bornát, Bikanyáross, Boz^üót, Ronygutos lábos, Négylápo, Otóstü v. S^üőzsdomb, Rétek, Dinyelapos, Kendérf^üődesi d., Kisnagyerd^üő, Nagyerd^üő; Kemberki rít (Kanberék, azelőtt sok vadkan volt); Paperd^üő, Vörösi pagoⁿ, Vörösi sz^üöll^üő, Gyertyányos (B.-Tamási).

Pörös, Kutszér, Éggyesfa, Tap^üő, Mège, Táborhel, Kúharaszt, Szengüll^üérhéggy, Vastava, Faluf^üőd, Vánc^üér, Kis-Görg^üő, T^üótokmezzejé, M^üészkemence, Kúmalom parraga, Bányo, Fázsa, Zsöll^üértag v. Kány^üő, Ujt^üóris v. Hósszif^üőd, Erd^üőtag, Berék, Irtás, Div^üőszér, Fancs^üő, Egérberék, Kutszér, Homokszér, Szilëshomok, Sz^üéntiget^üő, Kocsmatag, Kovácskert, Kányodomb, Pinceberék, Mehedi^üs, Sz^üöll^üőkajja, Tüsk^üés; Micsrít, H^éérít, Teksekert, S^üósrít, Kutlapos, Szikéggy, Hósszit^üóiríték, Szücsi malomi t^üófarka, Hósszit^üófarka; szöllök: Farkassz., Fényessz. v. Halmezz^üő; erdők: Ígéttfeny^üő, Répagyur^üő, Pagoⁿ (P.-Teszér).

Zegényerít (Zegénye, Regénye is), Vöröslap, Boromisza domb, Makkosv^üőgy, Borgyukuti r., Sz^üéntiget^üő, Szárhéggyajja, Csapás, Rékcszt^üslap, Csoh^üólap, Farkashid, Magyartemetés (domb; három magyartemetek el ott, van is egy keresztjük), Kertajja, Vizez, Csap^üórit, Kendéreskert, Luceros, Feketéhéggy, Kist^üó d., Bolg^üő, Kukucr., Héggyikert, Sütleg domb (S. emberről), Vadkert; erdőrészek: Hamuházkut, Hósszihéggy, Csapisorok, Kirácut, Kúhánv^üősorok, Vörösförtis, Hajmásorok, Gyükl^üérlut, Hajszabarna, R^üókahéggy, Nádj^üóárok, Csap^üóárok, Kék^ühéggy, Vörös Jánossid, Kecskéárok, K. és Ö.-Kecskak^üóárok, Ácsfaragásárok, Tönkölös; Gerence, Szarvadárok, Somberékajja, Tákus^ügyg^üe, Szarvaskuts^ügyg^üe, Köz^üéphéggy, Hóssziberékhat, Feh^üárlúhánv^üő, Poroslejt^üő, Pátrácos^ühéggy (pátrác: páfrány), Makkos v^üőgy, Patyikut

(a vadgalambok turbékolásáról), *Zegényerít*, *R^okapusza*, *Kiscser*, *Kérésztárok*, *Szíput* (»ronda, kúves«), *T^otárok*, *R^epásárok*, *Nyirhég*, *P^etérrít*, *Györmiskáj^eek kemenc^eéj^eek*, *Luka*, *F^odszakadás*, *Kilencserfák*, *Forr^oszobaárko*, *Sz^eénahord^oút*, *Nyugv^obokor*, *Naffórtts*, *Szalairít^e*, *Sz^ep^oma*, *Kesell^o*, *H^odos^eér*, *P^eny^oféli erd^o*, *Rossekert*, *Magyar^os v^ogy s^ogy^o*, *K. és Ö.-Szarh^egy*, *Borgyukut* (Ugod).

Íg^etterd^o, *Ós^omezz^o*, *Bánomh^egy*, *Irtás*, *Pusztabödöge* (valószínűleg a falu előbbi helye, most is vannak itt romok), *Tusk^os*, *Nyir^es*, *Hermánkut* (ez a neve a közepén levő kutnak), *Barányi*, *Kis-Tevel* (régén a tevelieké volt), *Kákást^o*, *Bolg^o*, *Tusk^eésrít*, *Haraszt^e d.* (valamikor erdőséggé vált), *Hássosajja*, *Kisrít*, *Hanygyálos* v. *Hagyálos* (H.-Bödöge).

Gyöpre d., *Szilos*, *Törökrít* v. *Beseny^o*, *Hosszi*, *Tölösök* (tölgyesek), *Morg^o*, *Kend^ersz^er* (Gyimót).

Gúnynevek.

F^erspasz Kis János, *Kis^er*, *Tokh^era*, *Zsiros* (az öregannyáról; Gecse).

Sug^o (mikor becsíp, a fülébe sugja annak, akinek akar vmit mondani), *Por^osza*, *Aranyos Kuti*, *Kert^es Kuti*, *Csorba* (magtalan), *Pih^es csusz^o* (écc^er maga csinyát csuszát, osztám beleesett ép pihe, meglátták a szomszidok, attú uh híjják), *Kiskez^u*, *Hurutyos* (mikor beszél, fösög a nyálo), *Kondor*, *Boszorkáⁿ* (a felesége hiszterikus volt, a rokonai azt mondták, hogy ő rontotta meg), *Macska* (e is boszorkán v^ot, aszonták a házbo val^o macskárú, ú az, osztám megigettik), *Kemmes*, *Nyuszma* (kis termetű, sovány), *Csig^er* (savanyú ember), *Kizsg^oóf* (büszkén jár), *Sipos Bali*, *Dobos* (bandába v^otak a katonaságná). *Bilg^o* (écc^er riszég v^ot, ingott-bingott), *Nyakig^láb* (zsidó szatócs), *Kopasz Panni* (az ura kitepte a haját), *Bihari* (B. megyéből), *Darás János* (j^o darás mácsikot készített, több v^ot a dara, mind a mácsik), *Feket^e Pistáj^eek* (a gyerkeik igen feketék), *Szuszog^o*, *Fut^o* (pici emb^er, mindég l^ot-fut), *Tücsök* (kis gyere^k), *S^ebajk^odis* (mindenkin^enek aszonygya), *Vak suszt^er* (bandzsa), *Csiriz^eek*, *G^egy^o*, *Potom* (pötön), *Firisz* (mikor alszik friszül: hortyog), *Pity^er* (Spic^er), *T^opas*, *Tatu*, *Kis Kormos* (kis fekete menyecske), *Binkusz*, *G^egy^oóri* (a kis kutyájuknak écc^er aszonta), *Paprika* (vörös ruhás honv^ed v^ot rigén, aszonták neki, oan vagy mind a paprika), *Tusa* (a felesig^e rövid szoknyábo jár), *Csoszli* (az öregaptya csoszog, róla a fiát és unokáját is ih hívgyák), *Dugatík* (a zaptya éd dugat sz^omát lopott), *Nyers^eek*, *Ormos^eek*, *Szaty^ella* (hábossz^o), *Szaty^er* (a deákok csufnev^e), *Kammacska*, *Töki*, *Pipaszár^lábu*, *P^ocabundás*, *Csámpás*, *Szentile^tü Kuruc^eek*, *F^erányi Pongorác*, *Kuku*, *Mica*, *Lipsi-lapsi kocsmáros*, *Torma* (Vaszar).

Pucu (»epucuta mind^enit), *Tiksz^em* (un niz mind a tik), *Doroty*, *Fakaláⁿ*, *P^ecuk*, *Kaktusz*, *Kecske* (szabó), *Sz^ogya*, *Bibimiska*, *Jege*, *Patyik^o*, *Waszgút*, *Sz^oóri*, *Pordám Pali* (az öreganyja Rába-Pordányból való), *Szaty^oka*, *S^er* (anyja Schönher volt, ebből Seher > S^er),

Halász (Andreška), *Bazur*, *Bërétva* (gyorsan pörög a nyelve; asszony), *Szusza* (kövér), *Gyufa*, *Györeg*, *Csöpön b^uótos* (az ember is, a boltja is kicsiny), *Tasti Döng^uó* (kocsma, mer mindig döngönek benne), *Bagyuma* (hülye, ahelyett mondta: basszom-a), *Kurk^uóci*, *Jagle*, *Záklás* (sokszor be van csipve), *Cungëlla* (tánc közbe monta), *Hekecs*, *Buji*, *Cérhák* (csősz, kis gyermek korábo pocos v^uót, mind ép pápai Cérhák nevű sz^uógabir^uó), *Red^uó*, *Kedves*, *Pityura* (Pista v^uót a nevé, ityura-pityurának hitták, rajt maratt), *Szunyog* (sovány), *Darakaša*, *Dödös*, *Füstös*, *Csüd^uó*, *Tutyi*, *Bacsalka*, *G^éercse*, *Csap^uóca* (a Tapalcát így mondta), *Késsza* (Géza), *Héni*, *Poszëra*, *Vidra*, *Katus*, *Gyuba*, *Div^uós Panni*, *Vikéc*, *Blank* (görbe lábo v^uót mind ëb Blank nevű ácsmesternek), *Repeszt^uó*, *Paszat*, *Kricsa*, *Gyészka*, *Kikusz*, *Habos*, *Csuka*, *Csün a nyul a bugaton* (esz monta), *Siláⁿ*, *Csiksz*, *Böröcki*, *Rigyés* (Marcaltó).

Nyesték, *Gégyi*, *Turgi*, *Bëgyész*, *Görcs*, *Gëlva*, *Zsezse*, *Dërvëⁿ* (mindég asszonygya: mikor ^véméntem Dërvëmbe; Boszniában van), *Autännük* (ez a szava), *Hëckëdrom* (mindig így szitkozódik), *Kanki*, *Beri* (kis korában mondta bari helyett), *Kukoc*, *Csonka* (a kezé), *Naca* (Tót Imre). *Üszög* (kocsmáros), *Nyári*, *Tëriézsi* (Vinár).

Szikra (kocsmáros), *Lármakár^uó*, *F^uódigsegg*, *Likas Pali*, *Gyors*, *Bizik zsid^uó* (mert azt mondja a hitelbe vevőnek: »Ién bizok magábo«), *Szatyor*, *M^ég a fal is kovászos* (tánca rikította), *Csip^uóvas* (hordóverő helyett vitte), *Fëhirkemënce*, *Persz^uók* (zs. b^uótos), *Öregfejzë*, *Tüskⁱés diszn^uó* (Gergelyi).

Csinos (piszkos), *Gy^égvermi* (jégverem mellett laktak), *Bizik* (kérdészítik tülö, jó mëgy-ë maj, asz felⁱëté: bizok), *Visszaggyütt* (mer ëccër ^vémént), *Buci*, *Cigáⁿ*, *Dëci* (szereti a pálinkát; Szalók).

Gyöpi (a Gyöpszerén lakik), *Bábo* (az idësannyárú), *Viszhorta* (gyöngö gyermek v^uót, mëg a víz is ^vëbirta), *Kan* (Kún van az anyakönyvben, de mindenki így hívja), *Balog* (a kezé) *Kondor*, *(a haja)*, *Nyakigtláb*, *Tuta*, *Kis Isteⁿ* (sokat tart maga felü; Dabrony).

Bámisz, *hámisz*, *a zoskolábo misz* (tátott szájú), *Pocakos*, *Mih^uók*, *Pista*, *Miska*, *Paszat* (piszkos v^uót a zöregaptya; zs. b^uótos), *Peszlennyul* (a zaptya csufnevë Peszleny, sok nyulat lül), *Csákám bozogáⁿ huz rá ha cigáⁿ*, *Zsiros* (kövér), *Bille*, *Sürü* (szolgáltatra kész), *Szakonyi*, *Pitye*, *Këtyërsz*, *Babszosz*, *Peták* (N.-Alásony).

Sifti, *Kükkü*, *Csozsi* (csoszog), *G^éercⁱés*, *Mënkü*, *Pëti* (az öregapja Péter), *Picike* (kicsi), *Pörk^uóci* (szereti a pörküttet), *Szarka*, *Káso* (szereti), *Kukoda*, *Pëtya* (toszonkos forma), *H^uónigtláb*, *Fasz^uók* *Jaj biz elír* (futott a csősz elül, mindig ezt kiáltotta), *Bukta* (szerttë), *Kocor*, *Nosa* (em muzsikás nevë v^uót, monygya: »No Nosa huzd!«) *Nini*, *Csisz-Csoz*, *Malacos*, *Sz^uóri*, *Zsid^uópap* (a zoskolábo í mënt elösször, mer a legnagyobb v^uót; aszonta: »Ién vagyok a zsid^uó pap«), *Pimpëdli*, *Pöcök*, *Pötecs*, *Bolla* *ëfolik a fosztá* (utánno kⁱëtotta egy gyermek, azuta rajt maratt), *Tutëlla* (má a zaptya jis; kocsmáros v^uót, a bort butëllábo atta ^vë), *ëMënt a bolom Bence Noszlobba* (marhahust kirt, aszonták csak tehⁱën van, az nëm köllött neki), *Nunika* (Salamon).

Agaros (vmikor *agara* v^uót; nemés a zegisz kössig), *Papkés*, *Béle*, *Kos* (vörös, szeplős), *K^uóc J^uócsi* (igen elhagyatott), *Akuros* (bor-szerető ember volt, olyan táncot járt, amit nem tudott más. Mikor megkérdezték, micsoda, azt felelte: akur), *Borgyus* (borjupásztor volt), *Tik* (a zöccső), *Tyutyu* (sokat beszill), *Bundás Mull^uó* (a zannya kis korábo kis mull^uómnak nevezte), *Hakurgya* (asz kétotta; Takácsi.)

Kokáⁿ, *Cs^uór^é*, *Pipás*, *Dombi*, *Futár*, *Ruzsa*, *Ospitos* (Obsitos), *Szenes*, *Katona*, *Bíri*, *Pista*, *Bácsi*, *Okos*, *Ajkai*, *Tüzes*, *G^uöbölös* (Nyárad).

Böcör, *Ökrös* (a zidés aptya ökrös v^uót), *Duruca*, *Turb^uók*, *Kispipás*, *Buzabogár*, *Kollát* (Mihályháza).

Gavas (garas; az *r*-et nem tudja jól kiejteni), *Bⁱéka* (kis fiú), *Nyüvezsdi* (Szivesdy nevű uraság), *Egⁱér* (Egéralli), *Fodros* (Fodor), *Csacsi*, *Vörös k^uódis* (vörös), *Csecse Valic*, *Borockos*, *Fejetlen* (a neve Fejes), *Csákár* (Császár), *Szappaⁿ*, *Kalapács* (Kovács János), *Murkanc* (Murai), *Görⁱn*, *Darázsmacska haraptya*, *Bögre*, *CéPELLI* (Pénci a be-céző neve), *R^uóklí*, *Miglössz* (mindig kóborolt; Derecske).

Zembéri (mindig a zimberi-zombori szíp asszony című nótát danolja), *Brigya*, *Gencsi* (onnan jöttek), *Számi*, *Pici*, *Gyurka* (az öreg-apjáról). *Szinyi*, *Szityi*, *Papácska*, *Tuti* (Békás).

Ketyéra, *Csibe Jancsi* (mer mikor a zaptya, annya megesküttek, három hⁱétre megszületett; a csirke is három hⁱétre kⁱél ki), *Ligl^uóg* (gyöngⁱén áll a b^uöttya), *Csali Gerg^uó*, *F^uókapták* (varga, j^uó mégy neki), *Kukusz* (mer a kis kutyát uh híjják: kusz-kusz, ammeg uh hitta: kukusz), *Prévettyé* (mindig rotyogatott, mikor mént: prétyetyé), *Pékella* (fösvíny asszoⁿ), *Vicsori* (mindig mosolyog), *Salamonyi* (az öreg-apja itt volt), *Cs^uónigi* (a Rápca mellett község), *Csihar*, *Cs^uócsi* (Józsai), *Vín rosta* (öreg ember), *Törk^uó*, *Dönti* (erős ember az egész család). *Cicc* (megitta a pálinkát és ráfogta a macskára; Mezölak).

Dombi (ott lakik), *Pili*, *Laluk* (zs. kocsmáros), *Feketé*, *Hodos*, *Nap^uó Lina*, *Pesti* (volt ott), *Égyenetlen d^ér^éku v. Öreg fejsz^év^éé kifaragott*, *Lovas* (lúkeresködő), *Csöti* (B.-Győr).

Tüke, *Tüszkü* (télen, nyáron mezitláb, könnyű ruhában jár), *Jⁱézus*, *Dugocs* (dugasz helyett mondta kis korában), *Konytyos*, *T^uóli*, *Katona*, *Salamonyi kokas*, *Buszti* (ily kezdetű nótát szokott énekelni), *Lejt^uó*, *Lityége*, *Leves*, *Pulus*, *Döng^uó* (vastag hangú), *Duncsi*, *Cse-pérke* (kicsi), *Muci*, *T^uópos* (nagy talpú), *Líkat ás*, *Biciklis* (kis fiú, azt mondja: ő biciklis lesz), *Muc-muc*, *Kisnyul*, *Szeny^éetek*, *Bunyi* (alattomos), *Csik^uó*, *Csircsi*, *Krumpilejt^uó* (Dáka).

Licsⁱér (nimét), *Birbic* (zs. b^uótos), *Zagrá*, *Csusz^uó* (gyerek korábo (csusza helyett mondta), *Csulí*, *Gédus*, *Vakarcs* (kis gyerek; Nóráp).

Fölös (asz szokta mondanyi: ajjas), *Szutyi* (zs. b^uótos), *Mezzejí* (a mezz^uón v^uót a házo), *Köpüs*, *Tadla*, *Káplár* (katona volt), *Bognár* (Kup).

Dombi (az édes anyja neve), *Kurali*, *Szémés*, *Ficus*, *Szopli*, *Csürkös* (lassan jár; P.-Kovácsi).

Kibirgya (kocsmáros; mikor birónak megválasztották, nem

akarta elfogadni, de azt mondták: »kibirgya«, *Er^uszakos* (a vendégeihez: kocsmáros), a felesége *Kinos*, *Roszkorgyütt* (zs. kocsmáros; mikor a faluban letelepedett, nagy esőzés volt), *Borgyufej*, *Pr^uosza*, *Létyh^u*. *Dödölle*, *Pupos* (görbe a háta), *Bot*, *Badics*, *Kapocsi*, *Kis*, *Szombati* (a felesége neve), *Aranyos*, *Kukuca*, *Bors^uó* (mikor a zannya kitálúta a bors^uót, aszonta: eb bors^uó, hát a gomb^uóc hun van), *Kisz^uörösüt* a zöreg fejszé, *Sürükrumpi* (A.-Tevel).

Tusk^uó (köpcös), *Hasáb*, *Székula* (a zaptjának nagy bajca v^uót, aszonta, beasszékurátotta a bajcát), *Süle*, *Bandi*, *Csimasz Mári*, *Szurkos* (kovácsinas volt). *Tikcomb* (zs. kocsmáros már az öregapja is H.-Bödögén). *Csipke*, *Fokhajma*, *Tökös Miska*, *Sali*, *Helés* (szép ember), *Püspök* (étet^uó), *Gyëma*, *Bogár zsid^uó*, *Ruzsa*, *Lilijom*, *Ripa*, *Gunár*, *Csorba*, *Szuszli*, *Pizmecsek*, *Szentes*, *Katyatgödri*, *Söriny*, *Firis*, *Sudár*, *Baba*, *Petyeri*, *Mot^uó*, *Gojh^uó*, *Farag^uó* (mestérembér), *Tikbögy Nani*, *Szittya* (a törvimbir^uó), *Raktya*, *Suprá*, *Tunécs*, *Ecetés*, *Lentakács* (Klein takács, népetimológia), *Szalánno*, *Ludas*, *Bab^ruók*, *Matyikirá* (varga), *Ant^uó* (Erdős) *Mihá*, *Ártáⁿ*, *Csurg^uó*, *Székés*, *Topog^uó* (száraz malmok v^uót, topogtak a szamarak), *Uccsa* (asszony), *Letyet*, *Mickés*, *Kokas*, *Csida*, *Vak m^uónár* (sanda, legénykorában molnár volt). *Piros* (vörös), *Gyuri*, *Stiglic* (Spigli), *Csirés* (szokott csirozni: pénz vonalra dobálnak, játék), *Siláⁿ* (gyáva, nála fiatalabb is megveri), *Ludlábné*, *Pikka*, *Perettyi*, *Csanyi* (Ugod).

Barrancs (H.-Bödöge).

D^uóri, *Acsa*, *Sz^uóke*, *P^uóli*, *Magyar*, *Báročegygi* (ott született), *Percel*, *Göldi*, *Miszus*, *Bugyi*, *Sütelen vakarcs*, *Kúszikla*, *Trikitraki*, *Bötü*, *Fajank^uó*, *Krumpisterc*, *Kedves fíjam*, *Bogaras*, *Csipi*, *Fanos*, *Mohácso*, *Pëndur*, *N^uónó*, *Jolézsa*, *Csicsa*, *Tirisza*, *Kankutya*, *K^uónyás*, *Janész*, *Pityi*, *Kese*, *Bogya*, *Hurka*, *Stingër*, *Sürükrumpi*, *Körúszaros*, *Pityérdombos*, *Babszosz*, *Csuta*, *Pilindzsi*, *Jand^uó*, *Pikula*, *Pipre*, *Faszos*, *Hosszifejú*, *Zsiváⁿ* (Csót).

Pöng^uókrajcár (mikor legény volt, annyit adott a cigánynak, *Sziv^uós* (anya neve), *Szente* (öregapjái), *Bonygya* (öregannyáról), *Csisztër* (az apja lócsiszár volt, később:) *Mancsisztër*. *Hëgyöz ki* (a leánynak mondta tánc közben), *Pityër* (a felesége adta rá, mikor megverte), *Zsandár* (melles gyerek volt, az apja mondta: ebbü zsandár lesz), *Ripacs* (ripacos), *Tikszarvarga* (Varga a nevü), *Jakovics* (Zacsovics), *Pilinga* (vikony mind a k^ués^ué), *Packai* (cigány), *Kuhucs* (zs. b^uótos; mikor először idëgyütt, kidukta a fejit a zablakoⁿ, hogy gyün-ë má vëv^uó; Vanyola).

Kukac, *Hërný^uó* (kis emberek, az idësebbik az elsó), *Gege Marci*, *Pityula* (B.-Ság).

Pás, *Kotla*, *Passzër* (baktër), *Nyulmajjër* (Knollmayer), *Tikl^uódi* (baromfilopó), *Sarki* (ott lakik), *Sikos* (zs. boltos), *Szikut* (az apja tudott latinul valamiskét; mikor becsipett, evvel mutogatta a tudományát: sic ut), *Borgyu*, *Cëpëlli* (ing^uós mënisé vaⁿ), *Julcsa Náci* (asszonyos természetü a beszéde, viselkedése. Mikor legény volt fölöltözött leánynak elment fonn, még a legények is belé szerettek, ahol nem ismerték), *Bogár* (fekete; a gyerekei is), *Fücske*, *Kofa*

(egész család neve; sokat pletykáznak), *Csida* (annyaról), *Borsos* (az elődei borsot árultak, olaszok), *Vörös* (az apja vörös volt), *Főcse* (téglalető cigány), *Pocské Mics Ágoston*, *Cuca* (hügyösen viseli a bajcát), a kalaptya fíére csapva), *Kh^uó*, *Laci Pali*, *Kobzi* (kapzsi volt), *Cili T^uóni* (az első felesége neve volt), *Kukuk T^uóni* (nyógéri; a falunak is az a csufneve), *Nassejü* (j^uókora fejé vaⁿ), *L^uódi* (a zannyarú), *Farag^uó* (az apja mestersége), *Csali Miska*, *P^uóstyáⁿ* (az anyja neve), *Déskás*, *H^ezli* (német; P.-Teszér).

Pérrég^uós, *Bürbácsi Istváⁿ* (a gyerekei soványok voltak, azt mondta nekik: böregér), *Kopors^uós* (az utcaajtajuk fölött a földel koporsóalakú volt), *Nyal^uós* (a száját nyalja), *Boz^uót* (borzas, kondor gyerekei vannak), *Príma* (aszonta, ú prima embér), *Káplis* (gyerekorában kápszlit hozatott), *Krumpi György* (sok buzája v^uót, aszonta: ú Buza Gyura, a falusiak még eszt atták rá), *Ösztöv^eérés pi^ebános* (sovány), *Csibe* (annyi a gyeréke, mind a csibe), *Tüse* (mindig küszködik), *Lovas* (mindig tartott lovat), *Lop^uó* (é^elopta v^uóna a zuristen lovát is), *Cilzom* (akarm^eére mént, mind^en hun csak cilzott), *Kosut* (játikba monta: ú a Kosut), *Csöndes* (magába vonuló), *Sarki* (ott lakik), *Síma* (mindég fúsüködött), *Hídi* (hídnál lakott), *Szoszké* (gyerekkorában makogott), *Feketé* (igen fekete), *Fínyés* (szemei olyanok, mint a macskáé), *J^ezus Mária* (a kutya a zökrök közzé esett a híbú, mikor benizett a zistáll^uóba, é^ekiattyó: J. M., mégborgyasz^tak a zökrök), *Csikvándi* (onnétval^uó), *Pupos* (pupos), *V^ena* (mikor gyere^k v^uót, mindég aszonta: gyün a V^eénusz), *Közmell^tki* (köz mellett lakik), *Sok szekeresék* (több testvér volt; L.-Patona.)

Mumák (makogva beszél), *Eklend* (sokat eklendéz, zs. kocsmáros), *Pajor* (Bauer), *Bükkönb^eéka* (Reichenfeld bérlő), *Mil^eszs*, *H^em^pés*; (N.-Dém).

Bizik, *Keserves* (zs. boltos), *T^uórafing^uó*, *Roszkorgyütt*, *Rosszész-cájg* (Rosenzweig), *Dombi* (dombon lakik), *Pika* (cigány), *Falaki* (a felesége neve), *Pipás* (mindig a szájába van), *FüTTYös*, *Sívola*, *Nyári bár^uó* (a legszegényebb ember a faluban), *Pen^eészbors*, *Fol^uósi* (a folyóparton laknak), *Szentégyházi*, *Jel^en* (mindenre azt mondja), *Pac^uó* (igen szereti a »turós pac^uót«), *Béta*, *Dill^uó* (cigány), *Kantetü* (Zs. boltos), *Grocpapa* (a gyerekei grószpapának hívják), *Rokkás* (esztergályos; B.-Tamási).

Líflaf, *Csuka*, *Pity^uók*, *Bögre*, *Varga*, *Agykirajt* (»éccér kírtek tüle, osztáⁿ aszonta neki a felesigé, né agy neki, agy ki rajt«), *Tüsk^es*, *Közi*, *Kondor* (Kajár, Gyórmegye; B.-Ságon jegyezttem fel).

Verses csufnevek.

Marcin^e g^uólájo,
Dömötör^ek p^uóznájo,
Nagy^ek patkánnyo,
Baliék békájo (négy barátⁿó),
Árkonnáll^uó P^uócsájék,
Kapacsⁿiz^uó Bognár^ek,

Sándor siláⁿ,
Varga cigáⁿ,
Zs^edényi t^uópos,
Kirá s^uógös
Nímét muszka
Szijárt^uó szuszma

Mezz^üo *murnya* (Vaszar).
Csalikeré Fut^ó János,
Ósztöv^érés p^él^ébános,
Basszomcsirke Sz^üöke János
 Sz^üöke János *vaktya*
Csirás feket^éjjé
Zsiga István *tüsk^és bajca*
 F^ére van *kef^évé*
 Csuti János a házát viznek for-
 ditotta,
 A Bok kovács a fogát rávicsor-
 ritotta.
 Böcske Mihál a pipáját remé-
 g^össen tartya
 Hercég J^üözsef a lovát ránt^ó-
 liszt^é tartja,
 Szür Imre Mihá a lábát parázsbo-
 takarta.
Sz^üj^észar^ó Szek^ér^éék,
Összösz^édik Hajdujék,
Hossz^ül^übu mester^éék,
Pupos hát^ü Pápoi^éék,
Sánto láb^ü Vadas^éék,
Nab bajca Kertisz^éék,
Istenkárom^ó Szür Pál^éék,
Pr^üösza^év^ü Szür Pi^étér^éék
Föl^üösn^üyaku Bollájék
Riv^ó Szab^ó Mihá (L.-Patona).
Birkatart^ó Csepeli,
 Pöttöm Benk^üö gyere ki!

Lész^ég^énkéd^ét Nak Károl^éék
Sz^ég^émbeteg P^üógár Lászl^óójék
Léfogyott B^üótos . . .
Sopánkod^ó Gyöngé Gábor
Lutt^ópu Katona Gábor
Eg^érsz^égjár^ó Buti Kár^ó
R^ütbet^éhetetlem Bodor János
Luc^érnábo *téhetetleny* Gyöngé
 J^üözsef
 Arat^ó Kis Imre
 Törkölös Kocsis (Ac^sád).
 Gulás Ferenc a gatyáját szip^é ~ r
 redügeti,
 Gulás István a zek^éjét j^üó még
 íkügeti,
 Nájmon Kár^ó luc^érnát v^étt,
 Fejes J^üözsef f^ütyöriszget;
 A köszörüs * ülist csinál,
 Ill^és kupurec^ü rá,**
 Farkas Pali tikot lesi
 Ill^és János meg^görgeti.
 J^üó uralkod^ó Cs^üészi Gábor,
 C^énzárkod^ó Szalai Ferenc,
 Nat talu Szalaijék,
Égbent^ü Jaklijék,
 Szalai Ferenc a *b^étyár*
 Komáromig m^ék sé ál;
 Szalaji Istvá ~ r r^ét^érál,
 A mest^ér^éék hap, hap, hap,
 Ruzsás Gerg^üó a *hadnagy* (B.Győr).

Közmondások.

Hever^üö ökörre n^ém *vetnek* h^óodat (azaz földet): aki nem dol-
 gozik, nem kap birtokot; nem a takarmányból kap, hanem kiverik
 a rétre.

Több a cigám mind a *sátora*: nagyon sok a gonosz ember
 (Mezőlak).

Amm^éll emb^ér öreg^észik,
Káho mellett meleg^észik.

Öreg emb^érnek szárábo száll a zesz^é (Vaszar).
 Nem messzi esik a makk a fájátá, ha esik ig^én messzi esik:
 olyan mind az apja.

Pipát még feles^ég^ét s^énki sé ád k^üöccsön.
Ahum malacot ig^érnek zsákk^ó forgul^ógygy.

* a kocsmáros.

** ráül.

Új szita szögél l'óg, utóbb a pad alatt is j'ó léssz: új, felkapott emberre mondják (Nyárad).

Szólások, hasonlatok.

Sz'ód ám le uh hogy a ruha csak up potyoggyon lē rúla: felelj vissza neki (Vaszar).

Ejís k'ét vitéz léssz a temet'óbe. De még zsirozza a f'ódet: kövér.

Es sē észik panaszsosat: jó színben van.

Pisorog mind a söri kutyájo: pislog (Takácsi).

Rajta maratt, min D'ómán a feleségē: nem tudott szabadulni tőle.

Takácsiba sok a kalap: gazdag falu (t. i. az asszonyokon).

Elül a zsiros bögre, hátul a lisztes tarisznya: aki gazdagból lett szegény (Acsád).

Jobban esett mind a cigá~l lovánok a rakonca: jól esett.

Ugat belüllő a halá kutyájo: erősen köhög.

Marokk'ó keresi a zutat: a részeg, mert sokszor elesik.

Um mēgy mind a zökörhuggyozás: részeg, aki dülöng az uton.

Éggy öl f'óggye mindenkinek van: ahová eltemetik.

Elejtette a kalánnyát: meghalt.

Hama a kovácsná vaⁿ (t. i. Hammer = a pöröly): mikor siettetnek valakit.

Av'ó is csak az ember több: hasznavehetetlen ember.

'Évát a kény'ér hējjátú: valaki meghal.

A. Fáj a lábom bokábo. — B. J'ó léssz a kábosztábo.

E za zembēr is 'ēmēgy innejhazú: meghal.

Nēm merním eszt a zembērt mēgvēnyī: beteges, közel a halála.

Ebsztj'ó vam bekōtvō a zersz'nyē: fukar.

Mēgatta kērēsztjē sz'ómáját: sok a szalma, kevés a széna.

T'íelen nagyoⁿ hideg van,

Nyáron nagyoⁿ meleg van

Hogyha esik a zess'ó

Mindig veszekēnyī k'ó (tréfás mondás).

Akarhunnan fúj a sz'él

Mindēⁿhunnan minket ír (tréfás mondás).

Szenygyörnaptú szemmihálig akarhunnan fúj a sz'él, mindig meleg, szemmihátú szenygyörgyig mindig hideg.

Hov vagy? — Mind a Samu nadrággyo: se jól, se rosszul.

Szēgtm mind a templom egerē.

S'ós levet sē észik: sáppadt, sovány.

Derík ēb būr: tenyeres-talpas leány.

Átlátok a szitán: kitalálok a gondolatodat.

Csak ojan mind a kocsiiba a zötödik ker'ék: nem sok érő, hasznavehetetlen.

F'nylik a szemēm, v'ólegint látok (trf.).

Asszonykocsis ess^üöt jelent (trf.).

Nagyot hall, mind a m^uónár üössz^e (Nyárad).

J^uól esett, mind a kutyánok a vaj ajja (Tapolcafé).

Nincs ki úgy fertáro: nem épeszű (Gergelyi).

S^uósé telik be, mind a pabzsák.

Közs föl a nyulak bocskorát: siess.

Ném éitem meszet: nem vagyok bolond.

Ojjan, mind a zugodi l^üöcs: görbe.

Kert alá jár, mind a kovácsi s^üd^üö. (Éccer egy kovácsi ember s^üd^üöje, amit gazdája a vásárra vitt, megszőkött, s a kertek alatt haza ment.)

Darál, mind a kupi malom: sokat beszél.

Íg, min Noszlop. (Falu a devecesteri járásban; gyakran van tüz itt.)

Mégvam, mind a zsid^uó funytya három v^{er}dung.

Ennek is jobb lenné imáccságos könyvnek lenni, min feleséginek: goromba ember, az imádságos könyvhöz meg nem igen nyul.

Taj de j^uó lenné ékkis p^{al}inka; csak annyi, mind észszamár korts, vagy amennyibe él lud mégdöglik (trf.).

Vír^{em}, husom, piritusom: az anya mondja becézve gyermekének (Kéttornyú-Lak).

Un n^{iz}, mind a pápoi b^eka a kocsonnyábo.

Mosolog, mind a misk^uóci kocsonnya (P.-Teszér).

Mégverté má ja zárokházi kis J^ezus.

Hencég, mind a polturás malac a garasos kötélenn (B.-Tamási).

Nagyba viszik ronygszedist: pazarlók.

Tisztéssig n^{em} esik mondváⁿ: mikor valami trágár szót kénytelen kiejteni, előbb ezt mondja (Pápa).

Nagyobbat tojik a tiktya, min másnok a luggya: ha valaki nagyon dicseri a magáét, vagy többet mond, mint a mennyiért eladta valamijét.

Eszih^e k^üő l^{ip}nyi: az ő felfogása szerint kell beszélni.

Kert alatt a zes^ze: máshol jár.

S^e k^ér^di, s^e k^öveti: nem kér engedelmet senkitől.

Zab^ér dúgozik, n^{em} köles^ér: elsiet valamit.

Beléptem a zördög papuccsábo: beteg lettem.

A bik^uó a borgyu hátáro út: lustálkodik.

Mégduzzam mind a gergöli lud: megharagszik.

Pokára k^ét, mind a csöglei könyörgis: ha a dolog megtörténte után kérdezősködnek. (Két csöglei ember [devecesteri járás] templomba készülődött, utközben betértek egy kocsmába, s addig ittak, hogy mire kimentek, már vége volt a könyörgésnek.)

Özvegy emb^{er} esett hus: nem jó parti.

Rud h^égyibe: Annak mondják, aki a kínálásnál jóllakottsággal szabadkozik. (vö. »Nincs olyan rakott szekér, amelyre még egy tű nem férne« Km.)

F^üő meri kötnyi a macska nyakáro a harangot: bátor (Mezőlak).

A fráncó tuggya; tudja az ördög! (Salamon.)

Átkozódások, káromkodások.

A franc égým meg! (BGy.)

A fajja ötvenit! (S.)

A rosszak egyék még! (Ny.)

A fene nyuzzom még! (Ny.)

Hogy a tevelí virtá fusson ^{éé}! (L. De.)

Sohasé mēhessek többet Derēsk'ére! (De.)

Bakkomba a szarvas! (Vr.)

Szerelmes szem (szent) májáját! (Vr.)

Kucsá díszn^óófikom teremttē! (Ml.)

Babonaságok.*

Szent Iván estē ēb botra fűökötöznek kocsikenyűs iskatulát, söprünyelet még mást, ammi könnyen meggyullad. Ezt meggyujesák, körbe forgassák, hogy jobban iggyēn. Az ígett darabokat osztán ayalánták tövibe duggyák, hogy a hērn^óök még nē egyík.

Szeny Györ(gy)nap hetibe, még ádoz^ó csötörtök hetibe, lapic-káv^ó mosnyi nēm szabad, mer a gyⁱég ^éeveri a határt.

Kiēss^é nē met^éd a kēnyeret a t^éébe, mer virt ad a tehⁱén.

Luca naptján sēnkinek sē szabad anyyi, mer ^éévüszik a szērēncsⁱét.

Szeny György íccakáro nyirfaágot tűznek a zistáll^ó ajt^óóra, ablakra, hogy a boszorkányok még nē fejjik a tehenet.

Ujⁱév naptján rēgg^é ha firfi gyün elősször a házbo szērēncsⁱét hoz, ha fehirnⁱp szērēncsⁱétlenségét.

Szeny Györ(gy) naptú Szem Mihálig akarhunna^j fűj a szⁱél, mindég meleg, Szem Mihátu Szenygyörgyig mindég hideg van. (Nyárád.)

Ha a lú job lábáv^ó líp ki a zistáll^óón, akkor elaggyák, ha ball^ó, akkor nēm.

Mikor a kis csibⁱék kikⁱének, kis tollat lécsipnek a farkábú, meggyujesák, föllⁱéjje teszük osztán rostán űket. (Marcaltó.)

Ha aszt akargyák, hok kokas légyēn a tojásbú, akkor a firfi kalaptyábo viszik ki a tojást.

Karácsonkor ifⁱéli misekor mesztelenyēn háromszor mēk k^üö kerūnyi a házot, beniznyi a zablakon, ha kopors^ót lát, mēkh^ó valaki.

Karácsonkor ifⁱéli misekor tojás sárgáját leütik pohárbo, ágy alá tēszik, rēgg^éere mindēnⁱélⁱé forma léssz benn; ha kopors^ó, mēkh^ó abba ja zⁱévbe, ha embēr firhē mégy.

Ifⁱéli misekor mēgmosakodik, de nēm tūrűközük még. Akki ámábo mégtūrüllü, al léssz a zura.

Ha mihekk^é ámonnak, tűz léssz, ha hót^ó, ess^ó léssz, ha sok csibⁱév^é, szērēncsⁱés léssz.

* Közöltem már az *Etnografia* 1904. márc. számában.

András búttyn, ha a lény azt akargya méktunnyi, ki lëssz a zura, gatyát tész a fejé alá, mégámoggya.

András búttyn a lény, ha bútül, esté léül a küszöbre, uh hogy a háto a zudvar felé légyen, a cipeit kidobájjo: ha a cip^üó óra befel^é ál, akkor odahaza vészik el, ha a zucca fel^é, más faluba. (Vinár.)

Ha a beteg lú farkáná lévetik a gatyát, könnyebbem meggy^üó-gyul, ha a küszöbön háromszor kérésztü mégy rajta.

Mikor a j^üószágot elősször eresztik a csordára, hogy vissza-talájjon, a zajt^üó el^é kötín(t) tésznek: mikor azon kérésztüment, a háziasszony bott^üó kihajcsa, asztán a botot a kapu hégyétt vissza-dobgya a zudvarra.

Ha a kis gyerékét mégig^ézik, szennyes vizz^é mégmossák, osztán a zajt^üó sarogba öntik, a kis gyerékét még a zannya üngi-v^éé méktürülik. (Gergelyi.)

Diszn^üópörzsülfiskor a piszkafát a tikül^üöre tészik, akkor tovább tojnak.

A tejet nem aggyák oda napnyugot után, nem viszik át a zuton, mer ^ééviszik a teh^én hasznát. S^üót vak kény^éér-morzsat tésznek belé, hogy ^éé né vigyik.

Luca napkor régg^é, ha elősször fehirníp gyün szerénc^étlenség.

Pintékén nem j^üó üngött rávénny, fúsükönny.

Akki pintékén mégbetegül, másik pintékre mékh^üó.

Akki pintékén szapul, villám iri.

K^ét karácson közbe, akkinek l^ényai vannak, vargya f^üó szoknyáját kendércárnáv^üó, hama firh^é aggya a l^ényajit.

Felejtött vakaracs^{bü} firhémén^üó l^énnak nem j^üó énni, mer othon felejtik.

A v^üölegínek még a menyasszonynak cip^üójibe karajcárt k^éék ténny, akkor nem t^éérnek hozzá a rosszak.

Tizenéggy ^üórá^{tü} if^élig nem j^üó kiménny a fehirnípnek, mer mégronytyák a rosszak. (Csót.)

Mikor a gyerékét a kérésztül^üörü hazahozzák, a zágy alá tészik, akkor j^üó lëssz.

Mikor elősször förösztik, kis bögr^ébe melegitlenek vizet, mer ha nagyba mellegitlenek, nal lëssz a belé. (Alásony.)

Ha esté gyün valaki, l^é k^éék ütetni, mer a kis gyerék nem tud alunnyi.

Ha idegényék látogatáso után a kis gyerék sokat sir, vízbe tésznek három kis »eleveⁿ szenet« (parazsat), asztán a vizz^é a picin szémit, kezit, lábát mégmossák. (Tapolcafó.)

Ha nem kotlik a tik, edinyés sz^üómát k^éék alajja vinnyi (amibe cser^élep edín v^üót); — Luca napytán a más kaz^üójábü sz^üómát k^éék lopnyi, abbü kyszittenyi fízket; — valakinek ^éék^éék lopnyi a mosogati^üó ronygyát, összöszabnyi, osztán a fízskébe raknyi.

Tavassz^üó, mikor a teheneket elősször hajtják ki, kötint k^éék teritteni a zistállóajt^üóba, akkor hama mékszoknak kijárnyi. Igényés bott^üó k^éék üket hajtanyi, hogy üsz^üót borgyazzik.

Mikor a disznókat először hajtyák legelőre, kötint teritnek a hidas elé, hogy azon mennyenek keresztül; aztán a házijasszon fűvési a kötint, a döréka körü csavargya, ik kisíri el őket ed darabig. Mikor visszafelé gyün, nem szabad sénkíhészőnyi, hok környebben hazaszoktyanak.

Mikor zsiát vásának, tollat metszenek a farka alú, a csöpögőbe észározzák, észimijják, mer így előbb mészokik; — v. még-mossák a lábát vízbe, osztán szít öntik a zudvaron.

Mikor valaki mékhó a zálotokat kivezetik a zistállóbú, körűvezetik a zudvaron kéccér-háromszor, hogy a halott ész né vigye a szerencsét a háztú. — V. fölemelik mikasokat.

Hushagyó kedden morzsújják lész a zútetnyi való kukoricát, amíg nem évett sénki a házná, hogy a zegér ész né horgya a mezzőn.

Hushagyó kedden sülő fánkbú a legészöt szítmorzújják a tikoknak, hos sokat tojjanak.

Nappintéken észmennenek hajnába az íÉrhész mozdanyi, vizet is hoznak onnaj egisz napra mozdanyi, ijjenkor nem szabad sénkíhészőnyi, sész ménét, sész gyívet. Akki esz méktész, annak nem fájdú még a szémész egisz esztendőbe.

Karácsony estészjinn akki a zasztó sorkán ül, özvegy embér léssz a zura.

Ha nagy a lámpa hamva: kalapos vendíg léssz.

Mikor valakinész halott van, a temetőbú visszagyívet még-mossák a kezéket a kapu jalatt, a víznek ér ríszit a kapu sorkábo öntik, más ríszit a hidas alá, hon né hűjjom még a házbo sénki sész utanno.

A kábosztás hordót a betiprás után, még a fákat, akkivész lényomtattyák a kábosztát, három pintékenn egymás után korá~r réggész lémoszák rulla a habot, a vizet még a zuccáro dúttik, hogy ojjan kemí~l légyén a káboszta, mind a zut. (Mezőlak.)

Lakodalmi felkiáltások.

(Tánc közben.)

1. Ez az ucca észere, úóra
A ményasszon kelekóla.	5. észÉre folik a Gyönygyös,
észÉre ménünk örömöst.
2. Ez az ucca homokos,
A ményasszom pocokos.	6. Ez az ucca észere kí
Barna kis lészny gyere kí.
3. Akki falho támoszkodik,
Mi közibünk kíévánkozik.	7. Ugy szeretétem íén a lészént
Mint a góla a békát.
4. Ez az ucca kanyarikos,
A ményasszon takarikos.	8. Ha kicsiny is a macska,
Mégis fölál a farka.

9. Kitöröm a hajamat
Mégsé hagyom magamat.
11. Szégi~l lakodalmasok
De üres a hasatok
10. Sej, haj fakélics,
Ék kar^é kalácsunk sincs.
(Mezőlak.)
12. Rikazsd füstös a fádót
Égyem a szíp pofádat.

Szokások.

A súd^ü legínt, mikol legi~l léssz, mékkérésztülik. Ez ut törti-nyik, hof fizet a többi legínyéknek bort vap pálinkát, válosz(t) magánok kérészapát, mégfoggyák a kezit, lööntik bor^ró, valamit mondanak, aszt osztán egisz illetibe uh híja, pedig sokszor csak eh h^üónapp^ü üd^üössebb. (Lak, Nóráp.)

Ha báld van a faluba, écs csom^ü legíny borosüvegg^é vígig mégy a falum muzsikasz^üóv^üó. Visszagyüvet mind^é~r rendés l^ényos házná besz^üónak, osztán uk kisírik üket a mulaccságbo. Ahá nem sz^üónak be, an nem gyühet ^é.

^éÉjeddziskor a v^üölegín kezet fog a l^éenny^üó, dö nem ad nekijjé gyürüt, 10—100 frtot papirba, vagy ammennyi vagyona van, ah^üókípest papirpízt.

Lakodalomba a m^ényasszom még a v^üölegíny et tábú észnek, hogy a ziletük is ojjan összötart^üó légyén.

Ha a l^éennak kirejé van, osztán hozzá akar m^énnyi, magának k^éék ^ém^énnyi a kocsmábo bor^éér. A boros öveget nem szabad nekijjé a kargyá^vó átöl^éényi, hanem l^éereszti a keziv^é; osztáⁿ ha üd^üössebb emb^érr^éé találkozik, mékkinájjo a borbú. ^éÉrú osztám mindénki meg- ismeri, osztán a ki láttya, mindén emb^érnek, még gyeréknek kurgyo- gatnyi k^éék. Ahánszor csak ^ém^égy bor^éér, mind^ég másik ruhábo ^üötözik. (Mezőlak.)

Találós mesék.

K^ét l^éény a tikászho toás(t)vitt. A zéggyik aszonygya ja másik- nak: »Hán toásod vaⁿ.« — Másik még aszongya: »Agy nekém is égyget, hal légyén nekém is anyyi, min nekéd.« — Az égygyik még aszonygya ja másiknak, agy té nekém égyget, hoh hal légyén nekém k^ét anyyi, min nekéd.« Mennyi v^üót nekijjék? (2 és 3. — F. Görzsöny.)

— »Háⁿ szemét vessz f^üó a tik, mikor észik? — Hármot; kett^üót a magájjét, égyget még énnyi val^üót. (Nyárád.)

Népdalok.

I.

K^ét szém bors^üó, még éb bukta, reteretetom
Lityég-lotyog a hasamba, reteretetom,
Hal lityégygyn, hal lotyoggyon, reteretetom,
Csak a rúzsám ^éé né hagyjon, reteretetom.
Ihajdánom, tyuhajdánom, reteretetom.

Mátyusházi* tur^uós mácsik, reteretetom,
 Éggyik hosszabb mind a másik, reteretetom,
 Së nem tur^uós, së nem darás, reteretetom,
 Égye még a z^eés^üő kaszás, reteretetom.
 Ihajdánom, tyuhajdánom, reteretetom.

Mátyusházi hirés tartás, reteretetom,
 Oda biz në siess pajtás, reteretetom.
 Ottan nëm észnek égyebet, reteretetom,
 Darástⁱészttát, bors^uólevest, reteretom.
 Ihajdánom, tyuhajdánom, reteretetom.
 (Kéttornyú Lak.)

II.

Vígig mëntem a teveli uccábo,
 Muzsikasz^uót hallottam a kocsmábo.
 Arrul ismertem még helës rúzsámot,
 Sokszor mëkes^uókúta piros orcámot.

Vígig mëntem a teveli uccábo,
 Jaj de mëkharaguttam a rúzsámro.
 Mⁱég a szemëm së vethetëm rëjájó,
 Nëmhogy cs^uókot raknik kⁱét orcájáro.

III.

Tús ^u ó sorony nyilik a virág,	Tús ^u ó soronn esik a zess ^ü ő,
Innejd is mëg ⁱ érmem a szagát.	Në mënny ^u óra rúzsám, eles ^ü ő.
Lëvëndula gyöngë ágoji,	^e Ésárosul a fodros szoknyád,
Szeret ^ü ömnek sok szíp szavaji.	Mëgver ⁱ érté a zidës anyád.

Tús^uó soron van ami házunk,
 Nëm elad^uó ami l^eényunk.
 Esztend^üőre lëssz az elad^uó,
 Rajta is vam má ja foglal^uó.

IV.

— Írik má, írik má	— Nëm fillëk, nëm fillëk,
A fekete sz ^ü öll ^ü ő [lám [lány]	Nëm bánt engëm senki
Në mënny ^u óra barna piros kis	Ára kirëm, mutassa mëg n ⁱ ékëm,
Mëkfog a kerüll ^ü ő.	Hu~l lakik kedvesëm.

— It lakik, it lakik
 Abba a nah házbo
 Dupla szëkfü, gyöngë majoránno
 Nyilik ablakábo.

(A.-Tevel. Elmondta Lampért Józsefné; 70 éves.)

* Pusztá Mezölak és Acsád között.

Egy párbeszéd.

(Elmondta Petkó Lajos; 55 éves.)

Éffaluba v^uót k'éggy gyérék, j^uó barátok v^uótak éggütt, de utóbb osztán 'épártútak éggyk a másikatú; belekerüt tiz esztend^uó, mire talákosztak. Aszonygya osztán a zéggyk nekijjé:

- Szerbusz pajtás! — Aszonygya: má nem szerbusz pajtás.
- De — aszonygya — mér pajtás?
- Mer — aszonygya — mékházosottam.
- Ejj^uó pajtás.
- Ném j^uó pajtás.
- Mⁱér ném j^uó pajtás?
- Mer vⁱnasszont véttem 'é.
- En ném j^uó pajtás akkor.
- De — aszonygya — csak evv^uót j^uó pajtás, mer sok pizé v^uót neki.

- Ej j^uó v^uót pajtás.
- De nem v^uót j^uó pajtás!
- De mⁱér ném v^uót j^uó pajtás?
- Mer házot vettünk rajta.
- Em még-még j^uó pajtás.
- De bizon ném j^uó pajtás.
- Hám mⁱér ném j^uó pajtás?
- Mer léigett a ház.
- Em még-még ném j^uó pajtás.
- De — aszonygya — j^uó pajtás.
- Hám mⁱér j^uó pajtás?
- Mer a vⁱn asszony is bennigétt.

(F.-Görzsöny.)

Borisza Gerg^uó még a felesigé Szájos Kata.

(Elmondta Mészáros Rozália; 55 éves.)

- Szájos Kata:* Gyéré haza, té akaszt^uófa ciméré!
- Borisza Gerg^uó:* Hallom, té id dörmög^uó gyérékék ijeszt^uójjó.
- Sz. K.:* No má látom, té diszn^uó.
- B. G.:* Nekém a bor igéj j^uó.
- Sz. K.:* Iszém má csak inná pohárbú!
- B. G.:* Ném vagyok ién finnyás gyomru,
Jobban esik fazigbú.
- Sz. K.:* Mit irgyanak a kopors^uó titulussáro?
- B. G.:* Kancs^uó borokat raktyanak a mellemre,
K^uóbászokat az 'ódaláro
- It nyukszik akki ja bort íletibe igén nagyon szeretté.
- Sz. K.:* Mennyünk idés társam az 'ótárho,
Vigyük vissza gyüreinket a sáfárnak.

Sz. K.: Párodát pár¹ér,
Në enged más¹ér.
Ammi vam magadnak
Në védđ pízáenn.
Vagyok kísszenn.

(Vaszar.)

A děják.

Ěgy gyerek ára kírtë a szülejít, hogy eresszík ^éê, taníttassák mĕg ütet dějákú, mer ũ mestĕr léssz. Attak nekíjĕ píszt, eleresztĕttík a fíjukat, hoh hát mĕktanul dějákú. De ũ asz gondúta, a píszt jobb v^uóna mĕktakarittanyi, mi^hom másnok aggya, hom mĕk-tanúhasson dějákú.

Utjártábo mĕglátott ěk kandiszn^uót turnyi. Aszonta tud ěd děják sz^uót má; »kanis turis«.

Od¹ěb mĕgy, ottanník mĕg mĕglátott ěgy üngöt l^uógnyi: »üngis, l^uóggis; no má«, monygya »k¹ět děják sz^uót tok«.

Akkor mĕg mĕnt, osztám mĕglátott ěr rákot másznyi: »mos má rákis mászis«. Asz hitte, hom má három děják sz^uót tudott.

Ott mĕg mim mĕgin tovább mĕgy, ott mĕglátott ěb bíkát a kertĕ^u kĕrésztű törnyi. Akkor asszonygya: »rákis mászis, bika tĕri nádis«. Mer a kerittís nádbú v^uót. Mos má tud ũ ölöget, aszonygya, ũ mĕg má nĕm mĕgy tovább, hazamĕgy a szüleihĕ. — Otthonn a szül^uók nagyra v^uótak velĕ, hogy a fíjok mos maj segittanitt^uó léssz, hogy a fíjok tud dějákú. Osztám mĕkk¹ĕrdĕsztik tŭlĕ, hoh hát mit tud hát dějákú, hát ezĕket a beszidalakokat, a miket ^éĕmontam, ezĕket beszítĕ ^éĕ.

J^uó kinevettík a szül^uóket ěrányábo, hogy a fíjok betutta ũköt csapnyi, hogy a píszt ^éĕk^uótöttĕ, m¹ĕk sĕ létť belŭllĕ sĕmmi sĕ.

(Takácsi.)

A zĕrdĕg mĕg a szĕgin embĕr.

(Elmondta Szalay József, 49 éves — Ugod.)

Ěccĕr v^uót ěgy igĕn-igĕⁿ szĕgin embĕr; aszonygya a felesíginek rĕgg^éĕ, mikor f^uók¹ĕtek: »¹Ěn ^éĕmĕnĕk a vásáro«. Felesígĕ mĕg aszonygya rá: »Hugyam mász ^éĕ mikor ěk krajcárod síncs.« — »An nĕm baj aszonygya — m¹ĕgis ^éĕmĕnĕk, legalább mĕgnízĕm a vásárt.

Amim mĕgy mĕndĕg¹ĕl a zutonn, hát ěgy embĕr kilĕnc kĕv¹ĕr diszn^uót ũĕrszött ěv vizpartonn. Aszonygya nekíjĕ a zembĕr, akki a diszn^uókat ũĕrszött: »Barátom, véd mĕg ezĕket a diszn^uókat.« — Szĕgin embĕr aszonygya rá nekíjĕ: »Hugyan végyem mĕg, mikor ěk krajcárom síncs.« — Aza bizonyos, a diszn^uók akkíjĕ v^uótak, aszonta nekíjĕ: »Od^uódom ¹ěn píz n¹ĕkŭnn is eszt a kilĕnc diszn^uót, od^uódom az¹ĕr ammit nĕm tucc a házodná hov van. Maj esztend^uó ijjenkor mĕnĕk el ¹ĕrtĕ az¹ĕr ammit nĕm tucc hov van a házná.«

Hát im megégyeszték. Beleégyezett a zembër. ³Éhajtotta a diszn^uókat a vásárró, hatot eladott, hármot meg^uót maga riszire. Il lét^t hus is, píz is. — De e za kilenc diszn^uó a zördög^lé v^uót, a szégin embërnek azⁱér atta, a felesigé visell^uós v^uót, hogy a gyerek ha mékszületik, ³évühesse a diszn^uók árábo, a szégin embër esz még nem is tutta. De a felesigé mikor haza mént, minygyá monta nekijjé, hogy a kis gyereket atta oda a diszn^uókⁱér. Hát ezenn igéⁿ szomorkottak aotáⁿ.

³Étellétt égy esztend^uó; mikor az a nap gyütt, mikor a diszn^uókat ú megvetté, hát a szégin embër igéⁿ szomoru v^uót, hogy mámo má meggyün a zördög. De akkor nap esté felé mént a szégin embërhé ész szabaccságos katona, kⁱérdész^tülö, hom mⁱér ojjan szomoru? — Szégin embër aszonta a katonánok: »Honné v^uónik szomoru, máma estⁱére gyün el a zördög, a kis gyerekémet ³évüszi, mer máma égy esztendejé, hok kilenc diszn^uót véttem tülö; ugy atta nekém, amit nem tok hov van a házná, azⁱér atta. Hát errú a kis gyerekrú sémniccsé tuttam mⁱég, de hozzá tetté aszt is, maj kilencér kⁱérdésznyi fog, ha mind a kilencér mégtudok fel^ényⁱ a kⁱérdisire, akkor ényim lésznek a diszn^uók, nem viszi el a gyereket.

Aszonygya nekijjé a katona: »Csak alugyik bátron, majd ¹én mékfelelék«. Katona fölút a zablakba, várto a zördögöt, Hát éccér csak mént a zördög, bekopogtatott a zablakon. »Ibren vagy-é gazda?« — Katona mék kisz^uót: »Ibrenn!« Akkor osztán ³ékeszté a kilenc kⁱérdist.

»Égy, gazda!« — Katona még asz kéátotta ki: »Égy a zigaz isten.«

»Kett^uó!« a zördög kijátotta. Katona még kijátotta: »Kett^uó: nap még a h^uód.«

Zördög mégin kijátotta: »Három!« — »Három a szeⁿháromság.«

»Nígy!« — »Ék kocsiba nígy ker^lék vaⁿ!«

»Ót!« — »Ötödik nem szüksigés.«

Mégin a zördög kéátotta: »Hat!« — Katona még: »Éh hⁱétbe hat nap vaⁿ«.

Ördög kéátotta: »Hⁱét!« — »Hetedik a vésárnap.«

»Ny^uóc!« — »Akkinek ny^uóc l^énya [így.] van, nem mégy el a zerd^uöre bu keresnyi, méktalájja a házánál is.«

»Kilenc!« — »Akki kilenc diszn^uót meg^ushet, nem mégy a szomszíd^uba zsír kírn^yi.«

Bekéátotta a zablakon: »Köszöⁿ hot té nagyobb ördög vagy mind ¹én, máskibb ³évíttelek v^uóna.«

Vélághirü Kis Mikl^uós.

(Mesélte Szabó Pista szolgagyerek, 18 éves; a Marcal tulsó partján levó Szergényben született, de három éves kora óta Mezözlakon van.)

Hun v^uót, hun nem v^uót, heted-hⁱét országonn is tül v^uót égy ország. Éccér ebbe ja zországbo ³éveszett a h^uód még a nap. A királ összhivatta a b^uöcseket, hoh hová lét^t a h^uód még a nap? Összö-

hitta ja zországot, hogy akki othon nincs, hát mennyén, osztáⁿ keresísre indítottá. Még a katonák is mentek. Ész szégin embérnek három fija lefekütt a zágy alá, azok csak h^uógatták a mondást. Éccér csak kigyüttek a zágy alá, osztán elindút a három tesvír a királi palota felé. Beméntek a kincstárbo, mind a három választott magának ék kardot. Osztán még mentek a zistáll^uóba, mindénik választott magának él lovat. Velághirü Kis Mikl^uós választotta ja legrosszabb gebét magának.

Elindútak a vár^bú, kiménnek a várkapunn, a sová~l lú ét tátos paripává vátozott. ^éÉkezdét futnyi, ja zaraⁿsz^üörü paripák nem írtik a tátos lovat ut^ó. Utánno kéátott a bátyto V. K. Mikl^uósnak, hol lassabban mennyén, mer nem írnek velé. Osztán mentek égygütt, még éh hégyet írték.

A hégy alat még v^uót éh hid; mind a hármon alajja átok. Aszongya V. K. Mikl^uós a bátytoinak, maj gyün a 12 fejú, még a h^étfejú sárkáⁿ. Elöb^b gyün a 12 fejú, anná léssz a napos paripa, a nap anná van, ién asz nem tom légy^üöznyi. — Éccér csak gyütt a 12 fejú sárkán napos paripáv^uó, mégbotlott a zigényés hidonn. Fülö közzé vágott a kargyáv^uó: »máskor — aszongya — hégyrű hégyre ugrik, mos még a zigényés uton is mégbotl^uó«. — »Az^éer mer — aszongya — V. K. Mikl^uós bátytaiv^uó hid alatt van, veled akar mekküzdényi.«

Éccér csak kimégy V. K. Mikl^uós a hid alá, szémbeszál a 12 fejú sárkány^uó. Sokájig vivatkoztak, de nem tutta légy^üöznyi V. K. Mikl^uós a 12 fejú sárkáⁿt. Lángá vátoztak mind a ketten, V. K. Mikl^uós piros lángá, a sárkáⁿ kik lángá. A kik láng mindég magasabbra kezdett vernyi. A bátytoi akkor el^üvöttik a küvet, ammit V. K. Mikl^uós a hid alatt adott nekik, osztám belédopták a kik lángbo. Kezdett a kik láng mindég kissebb lennyi, éccér csak ^ééfogyott. A piros láng csak vagdal^uódzott a kik láng hégyett. Éccér csak ^éémút mind a k^ét láng. V. K. Mikl^uós embér lett, a sárkánt légy^üötö. Aotám mekfokta ja napos paripát. A nyerek-kápáro v^uót kötvő a paripánok a nap, aszt od^uotta [odaadta] bátytajinak, hogy uv vigyázzonak rá, mind a szemék velágaro.

Osztám mégmég visszatérték a hid alá. Gyütt a h^ét fejú sárkány a h^uódd^uó. A jis mikor ah hídra írt, mégbotlott a lovánok a lábo. E jis fel^éete nekijjé: »Máskor hégyrű hégyre ugr^uó, mos még a zigényés utonn is mégbotl^uó?« — Asz fel^éete a paripa: »Az^éer mer V. K. Mikl^uós ah hid alat vam bátytojiv^uó, veled akar mekküzdényi.« — ^éÉre kigyütt V. K. Mikl^uós ah hid alá, szémbeszát a sárkány^uó, ^éékesztek vívnya, a kargyáv^uó écs csapásro ngy fejet levágott, osztán a többit is mil lészabd^uóta, ^éékapta a h^uódas paripát, de éh hajszá mentette még, hogy ^éé nem szalajtotta. Ész még od^uotta a másig bátyjánok, aszonta nekijjé, hogy uv vigyázzo~r rá, mind a szemé velágaro.

Mos lóra pattan V. K. Mikl^uós, hogy ^éémégy a sárkán várábo, hogy ^ééhozza a sárkányok felesigit. Mikor a vár közelibe írt, a lovat mekkötötte éf fáho, ú pejig macskává vátozott, um mént a

vár ajtajához kopoktatnyi. A kopoktatásro beengették. Elősször is odamént a 12 fejű sárkán felesíginék a zölibe a macska, ott ^ékezdött dorombⁱerozni, a zasszoⁿ simogatta. ^Écce^r csak méksz^uólal a zasszoⁿ. Aszongya: »Ha tunnám, hogy a zuramat V. K. Mikl^uós ^üötö még, ék körtifává változnik uttyogba; ha abbú enninek, tudom, hon nem látnák többet hazájokat. Osztán odaugrott a hⁱét-fejű sárkáⁿ felesíge ölibe. A jis ^ékeszté cir^uókányi-mar^uókányi. Aszongya: »Ha tunnám, hogy a zuramat V. K. Mikl^uós ^üötö még, uttyogba szíp tiszta kristáviznⁱé is tisztáb kristávizzⁱé vátoznik. Tudom, ha abbú innánok, nem látnák többé hazájokat. Akkor még odaugrott a 12 fejű sárkáⁿ annyának a zölibe. A jis ^ékeszté cir^uókányi-mar^uókányi. ^Écce^r csak a jis méksz^uólal: »Ha tunná, hov V. K. Mikl^uós ^üötö még a fⁱját, mikor mënnek haza felⁱé, uttyogba én nasz szájá vátoznik, hogy a f^üöttü a zⁱégig írⁿé, hoh ha abba belé mënⁿínek, tudom hon nem látnák többé hazájokat.« Avv^uó ja macska kiugrott a zablakon. Akkor gyutott eszégbe, hogy el lehetett V. K. Mikl^uós.

Má j^észalatt kilenevenkilenc mⁱér^fü^önyire, akkor kapta ja zöregasszom magáho a kilenc mázsás bozogányát, utánno hajította. A hajittáskor ipp akkor esett le szemé pillájo, mikor hajított ⁱés nem esett köz^é a macskáho, csak suhogot-bungott a levég^üöbe, de nem ír^té ja maeskát, am még ^észalatt. Fölugrott a tátos lováro. Eggyet ugrott, kett^üöt lⁱpétt, elír^té a bátyajit. Elindútak utnak, vittik velék a napot még a h^uódat. ^Écce^r csak ész szíp körtifát írtek. M^églátták bátyjoji, aszongyák: »Ejnye m^een szíp körti, maj szakittunk belüllö. Mikor köz^é írtek hozzá V. K. Mikl^uós odanyargal a körtifáho, asztán a fánok a d^erékábo szurta kargyát k^erész^tü. ^Écce^r csak a körti ^ékezdött sárgúnyi, l^erohatt a fárú, l^epotyoktak.

M^entek tovább. ^Écce^r csak ész szíp fris pataku vizet talátok. Nagyon mékszomgyuztak rá ⁱés innya akartak belüllö, de V. K. Mikl^uós kargyát belészurta ja vizbe, s a szíp kristávide vír^es vizzⁱé vátozott, a bátyjoji nem ihattak belüllö. M^ennék tovább, ^ecce^r csak én nasz szát talátok f^üö. V. K. Mikl^uós beszalatt a z^uólom^önt^üö kiráho, hogy aggyon év vasfazik forr^uó ^uónnyat. Ára aszongya ja z^uólom^önt^üö kirá: »Tigéd kereslek má rígúta, hogy gyeré velem vivnya. Aszongya V. K. Mikl^uós az ^uólom^önt^üö kiránok, ki n^e m^enyy^en, mer én nasz száj ^enyeli mind a kett^üöj^öket. Akkor adott nekijjé év vasfazik forr^uó ^uónnyat. Avv^uó kivitté V. K. Mikl^uós a z^uónnyat, beleöntötte a nasz szábo. Elígétt a nasszaj, összöigétt picire.

Avv^uó bem^entek a z^uólom^önt^üö kiráho, a kⁱét bátyo hazam^ent. Hazavittik a napot, h^uódat, de V. K. Mikl^uós nem m^ehetett velék, mer a z^uólom^önt^üö kirá nem engette. A nap ⁱés h^uó ^ékezdött a zországo vélágittanyi, de csak homálossan. A kirá összöshivatta b^üöcs^ejit, hom m^ér sütnek csak homálossan. Azok peig asz javasúták, hogy azⁱér, mer akki m^egmentétté úket, nincs szabadoⁿ.

V. K. Mikl^uósnak aszonta a z^uólom^önt^üö kirá, hon nem szabadúhat még, nem m^ehet vissza ja zországábo, mig ^é nem hozza

ja z^üöd kirá l^ényát. Elindút V. K. Mikl^uós Z^üödország fel^é. Még méndégⁱél, éccér csak én nas sovány embér szalad elib^é. Mⁱég messzirú kiabál nekijje, hom menny elüllem, mer ha odairék, éccerre agyoncsaplak. — De ecs csak ballagott szomorujaⁿ. Mikor odaírt a kenyg^éfut^uó, aszonygya: »Sokat jártam ién íletémbé, de mⁱég ijjen embérre n^ém akattam, min t^é vagy. Há mⁱsz?« — M^én^ék hetedhⁱét országo elleⁿ, Z^üödországbo, z^üöd kirá l^ényájér. A z^üólomönt^üó kiránok visz^ém.« — »Nohát mennyünk égygütt,« — aszonygya ja kenyg^éfut^uó. Mennek, méndégⁱének, éccér csak talánok égyg emb^ért a zerd^üöbe, parázs a vánkossa, tüzlángg^uó takar^uóddzik iés mindégyre asz kiabájo: »Jaj de fázok.« M^égláttyo V. K. Mikl^uóst még a kenyg^éfut^uót, kérdi tülök: »Há ménték?« — »M^énünk Z^üödországbo z^üöd kirá l^ényájér. A z^üólomönt^üó kiránok visszük.« — Mént e jis velék.

M^énnek, méndégⁱének, éccér csak talánok égyg emb^ért ék kilenc mázsás buzogány^uó. Kⁱérdi tülök: »Há ménték pajtás?« — »M^énünk Z^üödországbo z^üöd kirá l^ényájér.« — »No jén is m^én^ék veleték.« — M^énnek, méndégⁱének, éccér csak talánok én nagyihat^uós emb^ért. Kⁱérdi tülök: »Há ménték pajtás?« — Asz feleli: »M^énünk Z^üödországbo z^üöd kirá l^ényájér, a z^üólomönt^üó kiránok visszük felesígú.« — A jis mént velék.

M^énnek, méndégⁱének, éccér csak én nagyéhet^üös emb^érré talánok. Kⁱérdi tülök: »Há ménték pajtás?« — »M^énünk Z^üödországbo z^üöd kirá l^ényájér.« — »No jén is m^én^ék veleték.« — M^énnek, méndégⁱének, éccér csak ém messzilát^uó emb^érré talánok. Kⁱérdi tülök: »Há ménték?« — »M^énünk Z^üödországbo z^üöd kirá l^ényájér.« Éccér csak beírtek Z^üödországbo. Bem^ént V. K. Mikl^uós a z^üöd kiráho, bekocogtat hozzá, mékkiri a z^üöd kirá l^ényo kezit a z^üólomönt^üó kiránok. A z^üöd kirá azt fel^éte: »N^ém adom a l^ényom három pr^uóba n^ékünn. A z^éés^üó pr^uóba mingyá jal léssz, hogy a z^üöd kirá l^ényo ményasszonyi ruháját vargyák a tündⁱérék. Amm^éllikünknek a kenyg^éfutója előbb hozza haza, al léssz a nyertés. Ha ja tized hozza, ha ja zenyim.«

Ki is tettik a c^élt, hoh h^uónap régg^éé nígy ^uórákkor indúnak. A V. K. Mikl^uós kenyg^éfut^uója be jis várta ja határü^üót, de a z^üöd kirá kenyg^éfut^uója előbb elindút. F^üökⁱét az ü^üökor V. K. Mikl^uós kenyg^éfut^uója iés utnak indút. Mire bem^ént v^uóna a z^üöd kirá kenyg^éfut^uója ja várkapunn, V. K. Mikl^uós kenyg^éfut^uója kérésztüugrotta, osztán al lét^ü ot benn előbb iés ak kapta még az iskátulát, am^éllikbe a z^üöd kirá l^ényo ményasszonyi ruhájo v^uót. Vissza jindútak haza fel^é. M^énnek, méndégⁱének, éccér csak talátok én nah hársfát, az alá bedútek. V. K. Mikl^uós kenyg^éfut^uója az iskátulát a fej^é alá tett^é iés a z^üöd kirá kenyg^éfut^uója addig beszít nekijj^é, még elalutt. Akkor osztán kikapta a ziskátulát a fej^é alú, él lúfejet dugott alá, ú még elindút haza fel^é. Mⁱég messzirú m^églátták V. K. Mikl^uós pajtásoji a z^üöd kirá kenyg^éfut^uóját, aszonygya a messzilát^uója V. K. Mikl^uósnak: »Hⁱé pajtás, baj van, mer n^ém a z^én kenyg^éfut^uom hozza ja ziskátulát.« Aszonygya a messzilát^uó

a messzihajit^{uó} pajtásnok: »Áj mellém osztáⁿ hajigyd a bozogánt: 77 mⁱér^füⁿnyire.« Éⁱ jis hajította a bozogánt. Zugott-bungott a leveg^üöbe, s ippen kirugta a fejé alú a lúfejet. Fölugrott a kenyg^é-fut^{uó}, hoszta a bozogánt. Gyütt mind a sebés síél hazafelⁱé, elírté a z^üöd kirá kenyg^éfut^{uó}ját, kikapta a h^uóna alú a ziskátulát, asztán vitté f^üó a z^üöd kirának. Mirgel^üödött a z^üöd kirá, homⁱér a V. K. Mikl^uós kenyg^éfut^{uó}ja vüzi a menyasszonyi ruhát.

A második föladat még av^{uó}t, hof f^üömént V. K. Mikl^uós a második parancsra. Aszonygya ja z^üöd kirá: »Van a riténn ég gula, ammellik 365 ökör v^{uó}t. Ha heten régg^éere még nem észik, aotán kivisznek 365 ak^{uó} bort, ha aszt még nem isszák, akkor azok vesztenek.« Mégörüt ennek a nagyéhet^üös még a nagyihat^uós embér. Aszonygya V. K. Mikl^uósnak, nem baj az; kiválosztott ek kövⁱér ökröt, hogy asztot egyik ötenn még, még eh hord^{uó} bort, hogy asztot igyák még. A nagyéhet^uós nekijjé mént a nag gula ökörnek, szárváná fogva sz^üörta a belibe, sz^üöröstü-b^üöröstü együtt sz^üörta lé. A nagyihat^uós még f^üókaptya a hord^{uó}kat egymás után üregetté ki. Regg^éé mégy ki a z^üöd kirá, nízi a hord^{uó}kat, kopoktattya, min konogⁱés a gulát sé láttyo a riténn, ⁱés akkor mégin f^üömént V. K. Mikl^uós a z^üöd királi palotába.

Aszonygya ja z^üöd kirá, hov van ek keménce, 365 öl fa elígett benné, belé k^éek bujni het^üöjöknek, hoh ha kibirgyák a z^ü szeréncsⁱéjük léssz, hohha mégígnék, a z^ü károk léssz. Mént V. K. Mikl^uós a lípés^üözeté~l lé szomorujaⁿ. Kⁱérdi túló a naf fáz^uós embér: »Mⁱér vagy ojjan szomorú?« — »Azⁱér, mer an nat tüzes keméncⁱébe k^éek belebujni, osztán mégígnék benné.« Mégörül ennek an naf fáz^uós, aszonygya: »Né busuj sémmit!« An naf fáz^uós embér belebujt a keméncⁱébe a kirá szemé láttáro, ⁱés a z^ü naf fáz^uós testé ugy ⁱészitta ja melegsígit a keméncⁱének, hogy éf fél^uóra alatt hideg lét. Bujkátok be mind a hatann utánno, ⁱés még égyg öl fát elígettek, anná melegettek, mer külömbem mékfattak v^uóna régg^éere. — Régg^éé mégy ki a z^üöd kirá, kinyittya a keménce ajtaját, mind a hⁱét kényeres pajtás od diderég benné, ⁱés még a hajok szála sé görbút még.

Mos má kiszül^üöttek a z^üólomönt^üö kiráho. A z^üöd kirá-kisasszont öveghint^uóba vittik. Melletté V. K. Mikl^uós mént lúhátonn. Ménnek, méndégⁱének, éccér csak asz kⁱérdi V. K. Mikl^uóstú a kirá^éán; »Kinek visz^üö, magannak-é vam másnok?« Am még asz fel^été rájjo: »Magannak is, másnok is.« — Éccér csak beniz V. K. Mikl^uós a zöveghint^uóba, hát nincs benn a z^üöd kisasszon. »Hⁱé kocsis! mégáj, mer baj van, nincs még a menyasszoⁿ. Messzilát^{uó} pajtás, nízz bele a vélágbo. Nízz a zegékbe, nízz a tengérbe, hoh hol lehét, nízz a fák sür^ü lombgyai közzⁱé!« Éccér csak mégláttyo a tengér fenekinn, eh hal gymrábo v^{uó}t. Nagyihat^uós pajtás nekijjé has^{uó}t a tengérnek, uk kiitta, hogy a halat méglehetétt fognyi. Akkor osztám mékfokták a halat, f^üóbontották, hács csakis ben v^{uó}t a menyasszoⁿ.

Visszaütették a zöveghint^uóba; ménnek, méndégⁱének, éccér

csak mégⁿ k^érdézi V. K. Mikl^uóst a menyasszoⁿ: »Mom még V. K. Mikl^uós, kinek visz^üő, magannak-é, vam másnok?» — »Magannak is, másnok is.« De V. K. Mikl^uós jobb szeretté v^uóna magának vinnyi. Ekkor mégⁿ é^étünt a menyasszoⁿ. Bel^éníz V. K. Mikl^uós a zöveg^hint^uőba, hát nincs menyasszoⁿ. »H^é kocsi! megáj, baj van, nincs menyasszoⁿ. Messzilát^uő pajtás, nizz a vélágbó, nizz a tengér fenekinn, nizz a zegékbe, nizz a fák sűrű lombgyai közz^é!« Éccér csak megláttyo messzilát^uő, hogy a nap körü kering és sas, annak a bögyibe v^uót.« »Messzihajitt^uő pajtás hajiccs f^üő a bozogányodd^uő. 999 m^érf^üődet röp^üjjön a bozogáⁿ.« Ugy é^étaláto a bozogánt hajitanyi, hom megdopta és gyiltt léfel^é sas. F^üőbontották szíp ügyessen, csakis ben v^uót a menyasszoⁿ.

Ekkor még még beheléztettik a hint^uőba. Mémentek, méndég^étek, éccér csak mégⁿ k^érdi a menyasszoⁿ V. K. Mikl^uóstú: »Kinek v^üsz^üő, magannak-é vam másnok?» — Aszonygya V. K. Mikl^uós, magannak is, másnok is.« Akkor mégⁿ é^étünt a menyasszoⁿ. Bel^éníz V. K. Mikl^uós a hint^uőba, nincs a menyasszoⁿ. »H^é kocsi! megáj, baj van. Messzilát^uő pajtás nizz a zegékbe, nizz a tengérbe, nizz a fák sűrű lombgyajit!« Éccér csakis megláttyo a z^üőd királi kerbe égyy^uőmafán szíp piros^uómákat, abba v^uót égybe a z^üőd kirá-kisasszoⁿ. »Kenygy^éfut^uő pajtás! Ot van ek kis^uómába szakaj l^é, osztáⁿ hozd id^é.« No hamarossan elirté pajtásójit a kenygy^éfut^uő. Köröskörü meccéttik a z^uómát, a közepibe v^uót a menyasszoⁿ. Akkor aszonygya ja menyasszoⁿ: »i^én is tanútam, amit tanútam a zöreg-anýamútt, de látom tik többet tuttok. Aszt is tudom, hogy a z^üőlom-önt^üő kiránok v^üsz^üő. N^é fíjj V. K. Mikl^uós, többet nem ménék é^é tületék. Ménék veleték a z^üőlomönt^üő kiráho.« — Mémentek, méndég^étek, éccér csak elírtek a Z^üőlomönt^üőország határszilihé; ott V. K. Mikl^uós hat pajtásso aszonygya, hom mink má nem mégyünk be ja z^üőlomönt^üő országbo. Nas sirás köszt é^évátok, osztám méntek a z^üőlomönt^üő palota fel^é. A z^üőlomönt^üő kirá várto a z^üőd királ^ént és nal lakodalmacs csaptak, h^étországro sz^üöll^uót.

Asztám mikor meglétt a lakodalom, hamarossan öszzővesztek a zúj párok. A z^üőd kirákisasszon nab beteg létt. M^ékharagudott a kirá, f^üőkapta felesigit, kivitté a küzd^üő^érre, ott agyonverté a csillagos buzogányny^uő. De ja z^üőd kirákisasszon nem i^érészté, hogy üti ja kirá. — Éccér csak V. K. Mikl^uós mént be ja zistáll^uőba nasz szomorujan. Asz k^érdi túló a tátos lova: »M^éér vagy id^és gazdám ojjan szomoru?» — »Az^éer mer s^uösé szabadulok még.« — »D^ééhon nem, aszonygya ja tátos lú; csak vátozz agárrá, mény ki a zerd^üőbe. A zerd^üő-szilin van éb bokor, a bokor alatt van ény nyul, a nyul farka jalatt van ét tojás, a tojás közepibe van éd darázs. A tojás tör f^üő szíp ügyessen, a darást szakajd öszző, mer abba van a z^üőlom-önt^üő kirá erejé.«

V. K. Mikl^uós öszzőszakajtotta a darázst. A z^üőlomönt^üő kirá nab beteg létt, é^ékezdétt torkaszakattábú kijabányi: »Jaj a zer^üóm, hun a zer^üóm,« avv^uő mékh^uót. Nagyon me^éörút ennek a felesigé, öszzőbeszit V. K. Mikl^uóss^uő, hom ményenek é^é a zú

hazájábo. Mémentek, mündégⁱétek, äccär csak elírtek V. K. Mikl^uós hazájábo. Addig mindig homálossan süttött a nap még a h^uód, akkor osztán f^üövidüt. Összöshivatta a kirá tanácsosajit, hom miér süt a nap még a h^uód vélágossan. Aszonygya a zöreg tanácsad^uó: »Azⁱér, mer akki még szabadította üket, hazagyütt.« — A királ aszonta V. K. Mikl^uósnak: »Téed a felörszágom.« De Vélághirü Kis Mikl^uós nagyon mékköszöntö a kirá szüvessigít, aszonygya nekijjé, hov »van nekém k^lét országom: ^uólomönt^üő ország még z^üödország, ecs csak maragygyon a fölsigédⁱé«. Még ma jis ínek, ha mégⁱ nem h^uótak.

(Feljegyezte: Székely Etelka, tanítónő.)